

עומקא דפרשה

המנוח לחברותא או שיעור
קובעי עיתים

ענייני נר חנוכה

בס"ד ערב שבת חנוכה תשע"ח

הדלקת חתן ביום חופתו
הרב זיו שצלקה

מהדרין בנר חנוכה
הרב יעקב שיק

שי' הרמב"ם בדין מהדרין
הרב אהרן חיים הופנר

מקום ההדלקה בחלון
הרב מאיר רותן

הידור בנ"ח בלא המצוה
הרב חיים יצחק ויזל

נרות מפיצי ריח
הרב צפניה ערוסי

הנאה מנרות ריחניים
הרב חיים לייב אויערבך

מצות נר חנוכה
הרב אברהם י. פרנקל

זמן שתכלה רגל
הרב יצחק רפאל אטלן

חיוב קטן בנ"ח
הרב פנחס כהן לוין

הדלק"ג בשבת חנוכה
הרב אורי שחר

קרה"ת בר"ח טבת
הרב שלום ח. ברקלי

מלחמתה של תורה

קושיות ותירוצים בענייני חנוכה

עמ' 16-18

כח החשמונאים
הגראי"ל שטיינמן זצ"ל

השתתפות בשמן ובפתילות
הגר"מ קסלר

הדלקה ברוב היוצא
הרב אשר מאיר

זמן הדלקת נר חנוכה
הרב ראובן אליאך

זמן ההדלקה במוצ"ש
הרב אברהם סלומון

הבהוב הנרות בנ"ח
הרב יצחק זאב כגן

הדלקה ע"י הוספת שמן
הרב שמואל חלופסקי

הוקצה למצוותו
הרב איתמר טעפ

שימוש באור נ"ח
הרב משה לייטער

למי הפרסומי ניסא
הרב יחיאל אומן

אם נ"ח צריך להיות שלו
הרב צבי רותן

בעלות על נר חנוכה
הרב יוסף מילר

נר חנוכה בשבת
הרב יואל חיימזון

שער הציון

לקט חקירות בענייני נר חנוכה

עמ' 10-11

על החשמונאים נאמר

שלך גדולה משלהם, משום דלחביא קרבנות אפשר רק כשביהמ"ק קיים, ותלוי בזמן דיש זמנים שא"א לקיים. אבל החשמונאים חידשו סוג עבודה שלא שייך לזמן ומקום, להקריב את עצמן, דהם עברו נסיונות כאלו שהוצרכו להקריב את עצמם, וזה אפשר תמיד... החשמונאים שהקריבו עצמם זכו שמצותם קיימת עד סוף כל הדורות, דמדליקים נרות ויש פרסומי ניסא, וזה חנוכה, שחינכו עבודת ה' חדשה של הקרבה עצמית, וצריכים להמשיך ללכת בדרך זו... ומצות ת"ת אפשר לקיים בלי כלום, דצריך רק את עצמו, ואדם שעמל ורוכש מידה גדולה של יגיעת התורה יש לו כל זה בתוכו ויכול להמשיך תמיד לעבוד את ה'.

(ימלא פי תהלתך - חנוכה שעט)

נר חנוכה באגדה

עמ' 14-15

הזהיר בנר זוכה לתורה
הרב אברהם סופר

קונה עולמו למפרע
הרב ישראל מ. וינגרטן

זכר לשפודי הברזל
הרב יוסף גלאי

שבת וחנוכה
הרב יונה טאובה

כבה נר המערבי

גליון זה נכתב בדמנע לעילוי נשמתו הטהורה

של מרן רשכבה"ג עמוד התורה כולה ויסוד היראה האמיתית

רבינו אהרן יהודה לייב ב"ר נח צבי שטיינמן זצוק"ל

היה לנו לעצה ותבונה, החכים דרכינו בחכמת התורה, הורנו את הדרך אשר נלך ואת המעשה אשר נעשה, לימדנו ללכת בדרך טובים, לקרב העיקר ולהרחיק הטפל, היה לנו לאות ומופת בצניעות ופרישות ולמאוס בתענוגות עולם וויתור בין איש לרעהו, צר בצרותינו וכאב כאבנו, היה לנו לאוזן קשבת לכל יחיד, ונשא על שכמו את משא כל העם.

מי יפרק קושיות ומי יסתת בהרים, אוי לה לספינה שאבדה קברניטה.

בגליונות עומקא דפרשה זכינו לפרסם הרצה מתורגמת, ולהיות שלוחים לרבים שנהנו ואספו פירי פירות ממסנתו.

ויה"ר שתקוויים בנו ברכתו שזכרנו בזהבה, שנלך ונתעלם עד אין סוף.

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים וימליץ טוב בעדנו ובעד כל ישראל

וכשלא עשו רצונו של מקום היו פניהם לבית, וכן כל הניסים שהיו בביהמ"ק זה ה' בגלל המצב של כלל ישראל. אבל בחנוכה דרך יחידים היו במצב הראוי, דכלל ישראל לדאבוניו לא היו במצב טוב, והיוונים קלקלו חלק גדול מכלל ישראל, ומתתיהו ובניו נלחמו במסירות נפש ולזה הם זכו (-) (הוספה מתשס"א).

מעטים טהורים משפיעים על הכלל

זאת אומרת שההתגלות הזאת הראתה שכלל ישראל ראויים להיות במדרגה גבוהה מאוד, ומעשיהם רצויים, אף על פי שרק מעטים לחמו, חזינו דאפילו אם רק מעטים, אבל אותם המעטים הם כולו אמת וזוהר לשם שמים בלי פניות אחרות, אז מתרומם עם ישראל על ידי מעטים אלו. וכמו שהמעטים ניצחו את העכו"ם הרבים, כן ניצחו שכל הכלל ישראל הרבים התעלו שיהיו ראויים לגילוי השכינה.

רק שגילוי השכינה בצורת נבואה כבר פסקה מישראל כמאמר חז"ל, אבל השראת השכינה בדרגה שהקב"ה מראה להם שמעשיהם רצויים ה' בצורה זו של הנס, אע"פ שהנס היה על ידי היחידים, ומשמע שחלק גדול מהכלל נגררו אחרי היוונים והתקלקלו, אבל חלק קטן ובתוכם מתתיהו ובניו הגיעו למדרגה להפוך את הכלל ולהעלותם לדרגה גבוהה. וכל זה מפני שאם אותו הקצת הוא כולו זך וטהור, הם מעלים את הכלל ישראל שיזכו להתגלות אלקית בצורה כזו של נס.

וכמו שהיה על הכלל כן הוא על הפרט הענין הזה, דכמו שקצת אנשים יכולים להפוך להעלות את כל העם לדרגה גבוהה, ליזכות להראות להם שמעשיהם רצויים בצורה זאת של הנס אף על פי שלא הוצרכו לכך, וכמו שנתבאר עפ"י דברי הרמב"ן, מפני שהלכו למען האמת בלי שום פניות, ובזה שינו את כל מראה הכלל לטהרה וקדושה, כן הוא על הפרט שאם אדם רוצה לעלות צריך הוא לכוין דרכו, כמאמר חז"ל בברכות (ה ע"ב) אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים.

אור משפיע צריך להיות זך וטהור

[ובר"פ תצוה כתוב שצריך לקחת למנורה שמן זית זך, ופירש רש"י זך בלי שמרים וכו', ואחר שהוציא טיפה ראשונה מכניסן לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כתית למאור, ולא כתית למנחות. ובדאי זהו גזירת הכתוב, אבל אפשר לנו ללמוד, כי לכאורה הא מנחות נאכלות וגם אכילת מזבח הא שמה אכילה, ובכל זאת אין קפידא אם יש קצת שמרים, אך למאור צריך תכלית הזך, ומהזיתים הכי מבושלים שבראש האילן.]

והנה ההשפעות מכנים בשם 'אורות', והיינו מפני שכל דבר כשהוא נמצא במקומו אינו חודר חוץ למקומו, אבל האור חודר וקורן תמיד, ואף מרחוק מאוד רואים אפילו נר קטן, כי זה טבע האור, ולכן כל כולו הוא ההשפעה ששופע. והנה אם כל דבר מזיק אם אינו טוב או מעורב בפסולת, מכל מקום אינו כ"כ כמו דבר ששופע תמיד, כי כדי שתצא ההשפעה טובה צריך להיות בתכלית הזך. (- הוספה מתשל"ד).

איש המעלה ע"י עבודה זכה ואמיתית

צריך כל אחד להשריש בלבבו את הביקוש להשתדל לעשות כל המעשים באמת, כי רוב האנשים בדרך כלל לדאבוניו ובדורניו בפרט, אין עושים דבר שיהיה בתכלית היזכות בלי עירוב שום כוונות ופניות אחרות. אבל מה שישתדל אדם לעשות הדברים באמת, לשם שמים, להתפלל באמת וכדו', כמה שיחידר בעצמו יותר את רגש הביקוש לאמת, הרי דבר זה יתפכנו לאיש אחר.

ובזמן שמעורב אמת עם שקר, טוב עם רע, זה לא יהפוך את האדם לאיש אחר, אלא ישאר עם כל מגרעותיו הקודמות, כי כדי להיות איש המעלה כפי רצון הקב"ה בתורה הקדושה, צריך לשאוף להחזיר בעצמו לחפש את האמת ורק אותה, ומה שישתדל יותר בין בלימוד התורה ובין בתפילה ובין במעשה המצוות, יהיה ראוי יותר להפוך את עצמו לאיש המעלה.

צריך לדעת שכל מעשה שיעשה באמת, שוקל יותר מאלפי מעשים שיעשה בעירוב עם לא אמת, והאמת מתבטא בכל המעשים, בין בבין אדם לחבירו ובין בשאר מעשי המצוות, בכל צריך האדם להשתדל לראות לעשות המעשים לשם שמים, לשם האמת, ואז יעזרנו ה'. (יפ"ח ח"א)

ידוע דמה שאנו מדליקין נרות בחנוכה לזכר הנס מפני שלא ה' שמן טהור, ונעשה נס שהשמן הטהור שהיה מספיק רק ללילה אחד דלק ח' ימים. והקשו המפרשים למה הוצרכו לכך והרי טומאה הותרה בציבור, שאם רוב ציבור טמאים מותר לעבוד עבודה אף בטומאה.

גילוי שכינה להראות שהמעשים רצויים

ויש לבאר לפי מה שכתב הרמב"ן (פר' וירא י"ח א') וז"ל, פירוש הפרשה הזאת אחרי שאמר כי בעצם היום הזה נמול אברהם, אמר שנראה אליו ה' בהיותו חולה במילתו יושב ומתקרב בפתח אהלו מפני חום היום אשר יחלישנו, והזכיר זה להודיע שלא היה מתכוין לנבואה לא נופל על פניו ולא מתפלל ואעפ"כ באה אליו המראה הזאת (ר"ל לא התפלל שהקב"ה יראה אליו). ואמר באלוני ממרא, להודיע המקום אשר בו נימול זה גילוי השכינה אליו למעלה וכבוד לו, כענין שנאמר במשכן ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם, כי מפני השתדלותם במצות המשכן זכו לראיית השכינה, ואין גילוי השכינה כאן וכאן לצוות להם מצוה או לדיבור כלל (בין באברהם ובין במשכן) אלא גמול למצוה הנעשית כבר ולהודיע כי רצה האלוקים את מעשיהם, כענין שנאמר אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך, וכן ביעקב אמר ויפגעו בו מלאכי אלוקים ואין שם דיבור ולא חידשו בו דבר, רק שזכה לראיית מלאכי עליון וידע כי מעשיו רצויים (הראהו הקב"ה כי מעשיו רצויים לפניו ית'), וכן ה' לאברהם בראיית השכינה זכות והבטחה, וכן אמרו ביורדי הים שאמרו זה קלי ואנוהו, ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, זכות להם בעת הנס הגדול שהאמינו בה' ובמשה עבדו עכ"ל.

המבואר בדברי הרמב"ן דאף שבדרך כלל גילוי שכינה, נבואה, ראיית מלאכים, הם מדרגות שזוכה אדם על ידי השתדלות, או לצורך ציווי, או על ידי שמתפלל ליזכות לזה, ואין גילוי שכינה בלי צורך, אך בכל אלו היתה התגלות השכינה להראות שהמעשים רצויים.

גילוי שכינה בצורה של נס

בזמן שהיתה הנבואה שורה בישראל, כגון זמן קריעת ים סוף, היתה התגלות זו כדי להראות להם שמעשיהם רצויים, אחר שבטחו בה' וקפצו לתוך הים במסירות נפש, האמינו בה' ובמשה עבדו, זכו לראיית השכינה, לא היה שום דיבור או ציווי, אלא ה' זה כבוד ומעלה להראותם שמעריך הקב"ה את מעשיהם ורצויים הם בעיניו.

נס השמן ה' על דרך זה, אכן לא הוצרכו לזה דטומאה הותרה בציבור, אלא ה' זה להודיע שהמעשים רצויים, אחר שפסקה השראת השכינה אין גילוי שכינה בדרגה שהיתה בדורות הקודמים, אחר פטירת חגי זכרי' ומלאכי פסקה הנבואה, אכן היתה התגלות השכינה בצורה זו של הנס, ע"י זה הראם הקב"ה שמעשיהם רצויים.

לפי זה נמצא כך, בכל הדורות היו ניסים לכלל ישראל, ואעפ"כ לא כל נס נשאר לדורות, מלבד נס חנוכה ופורים לא קבעו חכמים תקנות קבועות לכל הדורות, והענין הוא דלא כל נס ה' על כל הדורות, כל נס מפליא את האדם מאד ומעלה אותו לדרגה גדולה יותר, אך יש ניסים שעל ידם יכול אדם ליזכות בכל הדורות.

נס השמן לכלל בזכות היחידים

הנה ודאי כדי שיזכו כלל ישראל לגילוי שכינה. צריך להיות שכל הכלל יהיו ראויים לזה, כי למה יזכו הרבים לדרגה כזו משום יחיד אם אינם ראויים לזה. והנה נס השמן ה' נס לכלל ישראל ולא ליחיד, והרי היו רק מעטים שעמדו במסירות נפש ולחמו, כמו שאומרים רבים ביד מעטים" משמע דמעטים לחמו.

גבורים ביד חלשים, המון העם קוראים למכבים "גבורים", אך בתפילה כתוב להיפך גבורים ביד חלשים, שמלבד מה שהיו מעטים היו גם חלשים. אלא כיון שהתמסרו עבור תורה ומצוות, מסירות נפש לשם הקב"ה, זכו לניסים ונצחון. אם כן התגלות זו של נס פך השמן ה' ראוי להיות רק ליחידים, ואעפ"כ ה' הנס לכלל כולו.

[וזה היה המיוחד בנס זה דאע"פ שבביהמ"ק היו הרבה דברים בנס, הם היו ניסים בשביל כלל ישראל, אבל כאן היה דבר מיוחד, כי כשישראל אינם ראויים אינם זוכים לניסים, ודמצינו בגמ' ב"ב (צט ע"א) דבזמן שישאר עושין רצונו של מקום היו פני הכרובים איש אל אחיו,

השתתפות בשמן ובפתילות

מרא דאתרא הגר"מ קסלר

וספק ברכות להקל.

וקשה דבשופר הלא המצוה היא לשמוע קול שופר ואין הברכה על עצם השופר כלל, וע"כ כיון שאוחז השופר בידו ומקיים בו המצוה דעתו עליו, וזהו כרגע החפצא של מצוה שדעתו עליו לגבי ברכה, וכן משמע בשו"ת בנין עולם סי' ל"א הביאו השעה"צ בסי' תקפ"ה ס"ק י"ג, דבתח"י דעתו נוטה שברכת המצוות שאני מברכת הנהנין, אולם מסקנתו היא שאם הביא לו שופר אחר שלא הי' בפניו צריך לחזור ולברך כמו שמצינו לגבי קרה"ת שאם הביאו לפניו ס"ת אחר קודם שהתחיל לקרות צריך לחזור ולברך, הביאור כמש"כ שכיון שאוחז השופר בידו ומברך ומתכוון עליו הרי הוא מפקיע עצמו משופר אחר, וראיתי שכ"כ בבנין עולם בתו"ד, "שהתוקע לא כיון רק על שופר זה", והוסיף חתני הגר"ח שליט"א שיש לדמות סברא זו למש"כ החי"א בכלל ס' סעי' ד', דאם הי' בדעתו לאכול ב' גלוסקאות ולא יותר ואח"כ נמלך, צריך לברך אפי' עדיין לפניו מן הראשונים יעוי"ש.

ה. כ' המשנ"ב בסי' תרנ"א ס"ק נ"ו, דאם בירך על הלולב וראה שחסר לו ערבה או הדס, צריך לברך על נטילת ההדס או הערבה, כיון שבעת הברכה לא הי' דעתו על אותו המין שחסר באגודה, אבל אם לא הי' לו בביתו אותו ההדס או הערבה, צריך לחזור ולברך על נטילת לולב כיון שלא הי' דעתו עליהם, ונסמך בזה על דעת המחבר שם סעי' י"ב, אולם לדעת הרמ"א אליבא דביאור הגר"א בעי' שיהיו על שולחנו ולא די שיהיו ברשותו, ולגבי שופר כ' המשנ"ב דרך ארץ דאם הי' מונח ע"ג השולחן מהני שלא לברך ואילו לגבי ערבה או הדס כ' שדי בכך שנמצא בבית.

ולפי מש"כ י"ל דחלוק שופר מהדס או ערבה, דבשופר הברכה חלה על השופר עצמו ואילו בלולב מלכתח"ל לא חלה הברכה על המינים בפרטות אלא על האגודה בכללה הכוללת גם הדס וערבה, ולכן די בהיו המינים הללו בביתו בשעת הברכה, משא"כ בנטל מלכתח"ל אחד אחד דשם ס"ל דבעי' שיהיו מונחים לפניו ורק אז יכול לברך על הלולב.

ו. ויתכן דלגבי נ"ח יש לחלק בין השמן מהפתילה, דגם אם נימא שהפתילה היא חלק מהנר וכמו שכ' הרשב"א שצריך להשתתף בשמן ובפתילות, מ"מ י"ל דלגבי הברכה אמרינן דהעיקר הוא השמן, והפתילה הויא דומיא דרצועות בתפילין וחוט"י ציצית בטלית, ויש לדון בזה.

ז. ולגבי הנדון האם סגי בהשתתפות בפתילה להשי' שסגי בהשתתפות בשמן, נראה דאפי' אם נימא שהעיקר דגר הוא השמן ולא הפתילה, מ"מ כיון שא"א לנר שידלוק בלא פתילה הויה הפתילה חלק מן הנר.

ויש לדון מה הדין אם נותן האכסנאי את הכלי של הנר האם אמרי' דמכיון שא"א להדליק בלא כלי השתתפות בכלי ג"כ סגי, ל"מ להשי' שגר חנוכה בעיא כלי, אלא אפי' להשי' שלא בעי' כלי ג"כ יש מקום לומר שכיון שא"א להדליק בלא כלי גם זה נחשב לחלק מן הנר, או"ד דהכלי הוא דבר צדדי ואינו חלוק מגוף הנר, וצ"ע.

א. גמ' שבת כ"ג ע"א א"ר זירא מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי וכו', ובטוש"ע סי' רע"ז כתבו שהשתתפות היא בשמן וכ"כ הרמב"ם בפ"ד הל' י"א, ולא הזכירו פתילות, אולם הרשב"א בתשו' ח"א סי' תקמ"ב כ', "צריך להשתתף או שיקנה לו חלק בשמן ופתילות", וכ"כ הכה"ח שם ס"ק ב', "וצריך לומר בעת שנותן הפרוטה הריני נותן לך פרוטה זו כדי שתזכר לי קצת שמן ופתילות בנרות חנוכה שלך".

ויש לדון לאותם השי' שלא הזכירו שצריך להשתתף בפתילות ג"כ, איך הדין אם יביא האכסנאי פתילה שלו האם סגי בזה או שצריך להשתתף בשמן דוקא.

ב. יש לדון מה הדין אם בירך ונשפך השמן קודם שהדליק או שהחליף הפתילה, האם צריך לברך פעם נוספת כמו שמצינו באו"ח סי' ר"ו סעי' ו' לגבי נטל פרי בידו לאכלו ובירך עליו ונפל מידי ונאבד או נמאס דצריך לחזור ולברך, ואולי יש לחלק בין נשפך השמן להחליף את הפתילה.

ג. בהל' ציצית סי' ח' כ' המשנ"ב בס"ק ל', אם לבש טלית בלא בדיקה ומצא אותו פסול או שנפסלו ציציותיו אח"כ ולובש טלית אחר צריך לברך פעם אחת אם לא שהי' בדעתו בפ' בשעת הברכה על כל מה שילבש אח"כ. ובס"ק מ"א שם כ', אם בירך על הטלית וכו' ואפי' נפסלו אז ציציותיו והי' לו ציצית מזומנים ותקנם מיד א"צ לברך שנית דכיון שלא עשה מצותו לא הסיח דעתו (כמו בתפילין לק' בסי' כ"ה ס"ב עיי"ש).

ד. ובסי' כ"ה כ' השו"ע, מי שהניח תפילין של יד ובירך ובתחילת ההידוק נפסק הקשר של יד והוצרך לעשות קשר אחר אם לא הסיח דעתו אינו צריך לחזור ולברך, וכ' בבאה"ל שם, נ"ל דאין שום חילוק בין אם הקשר מאותו הרצועה או שהוצרך לקחת רצועה חדשה דעיקר הברכה היא על התפילין עצמם. ובס"ק נ' כ' המשנ"ב, ואם אין שם מי שיודע לתקן הקשר והוצרך לקחת תפילין אחרים בכל גווני צריך לחזור ולברך דדמי להא דסי' ר"ו סעי' ו'.

הרי שמצינו חילוק בין אם החליף הטלית או התפילין לבין אם החליף חוט"י הציצית או הרצועות של תפילין, דהברכה חלה בעיקר על הטלית ועל הבתים עצמם, הגם שלקיום המצוה צריכים את הציצית והרצועות ובלא זה אין כאן מצוה, מ"מ מהני מה שבדעתם של בני"א שהברכה היא על הטלית או על הבתים, שזה העיקר.

ובזה מתיישבת הטענה של כמה מהאחרונים דשאני ברכת המצוות מברכת הנהנין, דברכת הנהנין היא על הפרי עצמו ואילו ברכת המצוה הוא על המצוה ולא על החפצא, דמ"מ כיון שאוחז הטלית והתפילין בידו ומברך, הברכה מתייחסת אל הטלית והתפילין המסוימים.

ומבאר לפי"ז ג"כ מש"כ המשנ"ב בסי' תקפ"ה ס"ק ד', אם נטלו השופר באמצע התקיעות והביא לו שופר אחר אי"צ לברך, אבל בין ברכה לתח"ל התקיעות צריך לברך, ובס"ק י"ח כ', ואם הוצרך ליקח שופר אי"צ לחזור ולברך כיון שהי' מונח לפניו על השולחן מסתמא דעתו הי' על כולם, ובשעה"צ ס"ק ל"ב, כ' "נלמד מהנ"ל בסי' ר"ו ס"ק כ"א ע"ש. וכ' המשנ"ב שם, ועי' בבאה"ל דיש כמה מהראשונים שסוברין דאפי' בסתמא ג"כ א"צ לחזור ולברך דכיון שהי' מונח לפניו על השולחן הוי כדעתו בהדיא על הכל,

הדלקה ברוב היוצא

הרב אשר מאיר

וכן מוכח בסוף פרק יציאות השבת (כ.) גבי נר שבת דמשום חשש דשמא יבעיר אתינן עלה, הן אמנם דבלבוש בסי' רס"ד סעי' ח' כתב הטעם דצריך להדליק ברוב היוצא כמו שהיה הענין בהדלקת המנורה, וכן העתיק שם במ"ב, וא"כ משמע דזהו דין מסוים בהדלקת הנר שתהא שלהבת עולה מאיליה וא"כ הי' נר שבת וה"נ נר חנוכה. אולם קשה מפשטות הגמ' בדף כ. ושם בתוס' ומפשטות הגמ' בדף כא. ובאמת בספר תורת שבת שם סק"ג האריך לחלוק בזה על הלבוש מטעם הנ"ל.

ומקור לדברי הלבוש מצינו בר"ש ובראב"ד בתו"כ פר' אמור עיי"ש בדבריהם, ומ"מ לדינא כיון דקיי"ל (סי' תרע"ג סעי' א') דבחנוכה מדליקין אף בפתילות ושמנים שאין מדליקין בהם בשבת א"כ ע"כ קיי"ל נמי דבחנוכה אין צריך להדליק ברוב היוצא. [וע"ע בקונטרס חנוכה ומגילה מה שדן בדברי הירושלמי ומה שהביא בזה דברי מין הגרי"ז].

בשו"ת מהר"י ברונא סי' ל"ט דן בכמה פרטי הלכות בהדלקת נר חנוכה ובתוך דבריו כתב בזה"ל, וכשהוא מדליק בנר קמא כשמברך לא מסלק ידיו מיד לפי דקיי"ל המדליק צריך שידליק ברוב היוצא, ופירש"י בפרק במה מדליקין צריך המדליק להדליק בידים קודם סילוק ידיו רוב היוצא מן הפתילה חוץ לנר. עכ"ל [רש"י]. עכ"ל מהר"י ברונא. והביאו בבה"ל סי' תרע"ג סעי' ב' ד"ה הדלקה.

וקשה מהא דאיתא בשבת כא. תני רמי בר חמא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת אין מדליקין בהם במקדש משום שנאמר להעלות נר תמיד הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאיליה ולא ע"י דבר אחר. [פירש"י וז"ל, ולא שתהא צריכה תיקון והטייה. עכ"ל]. ושם איתא דבחנוכה מדליקין אף באותן פתילות ושמנים כיון דקיי"ל כבתה אין זקוק לה, וא"כ לא בעינן נמי שתהא שלהבת עולה מאיליה.

מנהגי זמן הדלקת נר חנוכה

הרב ראובן אליאך

נחלקו הראשונים בזמן ההדלקה האם הוא בצאת הכוכבים או בשקיעת החמה, דעת הטור והרא"ש שהוא בזמן צאת הכוכבים וכן פסק השו"ע. ודעת היראים והרמב"ם והרשב"א והר"ן שזמנה בשקיעה, וכ"פ הגר"א והפ"ח, הביאים המ"ב. ובפוסקי זמננו מצאנו עוד כמה צדדים בזה כפי שיבואר.

המנהג להדליק בשקיעה

יש שנהגו כדעת הגר"א [כפי שהביא המ"ב, אולם עיין במוע"ז ב' קנ"ד שמהגר"א ב"ד משמע שהזמן הוא בצאת הכוכבים, ועוד הביא שם ראיות שונות שמנהג הגר"א היה אחר השקיעה] שפסק כהרמב"ם שזמן ההדלקה הוא בשקיעה, וכן נהג הגר"ז זצוק"ל, [אמנם הגר"ז סבר שבזמן השקיעה כבר היה צריך להיות ממש דלוק וא"כ היה מדקדק בזה מאוד - שברגע השקיעה כבר נהר יא דלוק, ובשבו"י חנוכה הביא בשם בן הגר"ז שלפני חנוכה היה מכון השעון בדיק]. וכן נהג הגר"א מ"ש שך זצוק"ל, וכן מנהג ירושלים [מוע"ז ב' סי' קנ"ד], וכן נהג הגר"ש איערבאך זצוק"ל, וכן נוהג הגר"ש דבילצקי שליט"א, והגר"מ גרוס שליט"א [מפי בנן], [וכן נוהגים המקובלים ע"פ האריז"ל פ"ח ש"ד].

המנהג לאחר כ - 10 דקות אחר השקיעה

א. כן נהג והורה הגר"ש אלישיב זצוק"ל להדליק 10 דקות אחר השקיעה. ובשב"ו כתב טעמו דכיוון שאין אנו רואים כוכבים אחר 13.5 דקות, אלא רק אחר 25 דקות א"כ נראה שהשקיעה מאוחרת וממילא צריך לאחר, ואחר 10 דקות כבר ניכר האור ואין חסרון של 'שרגא בטיהרא מאי מהני' [ואף שדעת הגר"א שלא חשש לשרגא בטיהרא ל"ל שכיוון שיש ספק אם עדיין לא הגיע השקיעה אז אין מדליקין אולם הטעם שאין מדליקין הוא משום שבמ"מ ובעשר דקות אחר השקיעה ניכר ההדלקה].

ב. וכ"פ הגר"מ פישנטיין זצ"ל באגר"מ [ח"ד סי' ה"א אות ו'] וכתב ע"ז 'ויש לזה טעמים נכונים', [ונראה לבאר שיטתו ע"פ דבריו בכמה מקומות כן באגר"מ ח"ד עמ' צה' דלדעתו כיון שאחר 50 דקות השמים מלאים בכוכבים והוי חושך גמור א"כ בהכרח שזו זמן צאת הכוכבים לר"ת. וא"כ אם נח' הגאונים ור"ת האם צ"ל הוא 3/4 מיל או ב-4 מיל א"כ לפי"ז יוצא 3/4 מיל הוא אחר 9.3 דקות, והחשבון הוא $4/5 * 0.75$].

ג. וכן נהג מרן הגר"א שליט"א [שבתחילה נהג כמנהג בריסק בזמן השקיעה, וכשהגיע לב"ב נהג כהחזו"א 20 דקות וכששמע שאין זה דעתו של החזו"א אלא שעשה כמנהג אביו חזר לנהוג בשקיעה, ובעשר השנים האחרונות אחר להדליק כ - 10 דקות, כ"ז מפי הרב אסח"ק] וטעמו דאז כבר יותר חשוך וניכר ולא הוי שרגא בטיהרא [מתלמידו הר"י א. שניידר שליט"א].

ד. ועוד בטעם הגר"ש א"כ כתב הגר"מ קראפ שליט"א שעי"ז שמאחרים כ - 10 דקות מקיימים גם את דעת הרא"ש שזמנה הוא בצאת הכוכבים, [למנהג דצאת הכוכבים הוא 40 דקות, כמבאר בכה"ח] ובביה"ל מבואר שחצי שעה לפני עדיין אפשר להדליק גם למ"ד שזמנה הוא בצאת הכוכבים.

ה. ועוד טעם לזמן זה כתב הגר"י עדס שליט"א [שערי יהודה] שבזה אנו יוצאים מהנדון שהביא הביה"ל להעיר לגבי תפילת מעריב שהרי תדיר ואינו תדיר תדיר קודם, ואם שם מדליק קודם צאת הכוכבים הראשון [13.5] יוצא מספק זה.

ו. ועוד טעם הביא שם שבזה אנו יוצאים י"ת דס"ל שאחר 4 מיל הוי צאת הכוכבים וא"כ פלג המנחה [שעות זמניות] יוצא שעה ורביע קודם, ולזמני היום של חנוכה יוצא לערך 9.5 דקות אחר השקיעה, והמדליק 10 דקות אחר השקיעה מדליק אחר פלגה"נ של ר"ת.

ז. ועוד טעם לדעה זו י"ל לענ"ד דהנה י"א ש 3/4 מיל שאחר השקיעה הוי צאת הכוכבים לדעת הגאונים נמדד בשעת זמניות ולא בשעות כפי הנהוג וא"כ לתקופה זו יוצא ששעה זמנית הוי 50 דקות ולפי"ז 13.5 דקות זמניות = 11 דקות והוי צא"כ בזמניות. ח. ועי"ל בדעת הגר"ש א"כ דכיוון שבא"ר רואים כוכבים לראשונה 25 ד' אחר השקיעה וביה"ש"מ הוא 13.5 א"כ שמא השקיעה היא 11.5 אחר השקיעה הנראית כנ"ל בדעת הגר"ש שאין אנו בקיאים בשקיעה.

המנהג להדליק 20 דקות אחר השקיעה

כן נהג החזו"א [חוה"ש חנוכה פ"ט תרע"ד א' ושם כתב שהוא י"ח דקות], והגר"נ קרליץ שליט"א כתב דביאור זמן זה "שהוא צאת הכוכבים לדעה אחת, ותוך חצי שעה לשקיעה, ואפי' לנוהגים כהגר"א כיוון שכך יוכלו לצאת ידי כל השטות, שהרי רביע שעה אפשר להקדים כמבואר במ"ב [חוה"ש שם]. וכן נוהג הגר"ח קנייבסקי שליט"א ואמר ששאלו את החזו"א על זמן זה ואמר "כך נהגו בקוסוב"ה. [דברי ש"ח 149].

ועוד שמעתי לבאר בשם תלמידי החזו"א שכיוון שדעתו הייתה לגבי ברית מילה בשבת שהצאת הוא 33 דקות אחר השקיעה א"כ אם נפחית את זמן ביה"ש"מ שהוא 13.5 דקות = 19.5 דקות ושמוא זה השקיעה. ושמעתי עוד לבאר [בשם הגר"י לנדו שליט"א] שהרי זמן ביה"ש"מ הוא 18 דקות [לשיטת הרמב"ם] ולמנהג שצאה"כ הוא 40 דקות אחר השקיעה אז ממילא יש כאן 2 אפשרויות או שהצאת לא נכון או שהשקיעה לא נכונה ובעשרים דקות זה ממ"נ או שקיעה או צאה"כ, [והגר"א קוטלר הדליק 25 דקות אחר השקיעה, וכתבו שבעצם הוי 20 ד' בא"י, אלא שבאמריקה האופק שונה].

וכ"כ הגר"צ אבא שאול זצוק"ל [אור לציון חלק ד' זמן הדלקת הנר] וכתב שם שראוי להדליק 15 / 20 דקות אחר השקיעה מהטעמים הנ"ל שהוי צאת לחלק מהשיטות וגם תוך חצי שעה להשקיעה.

וכן כתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א [מוע"ז ב' קנ"ד] וכתב שם שזה היה

מנהג ה"בית ישראל" ועוד, ושכן נהגו בוויילנא, וכן ראוי לנהוג.

זמן הדלקת נרות חנוכה במוצ"ש

הרב אברהם מ. סלומון

יש לדון במי שנוסע מביתו לשבת חנוכה, היכן ידליק במוצאי שבת, האם ידליק במקום בו שהה בשבת, אע"פ שדעתו לחזור הלילה לביתו, או שיחזור תחילה לביתו וידליק שם.

נידון זה תלוי בנידון אחר, מהו זמן ההדלקה במוצאי שבת, שכן אלו הנוהגים להדליק עם השקיעה, או אפילו עם צאה"כ המוקדם [שהוא כ"ד דקות משקיעת החמה], במוצאי שבת אינם יכולים לסמוך על זמנים אלו, ואם ימתנו עד זמן שהוא ודאי מוצאי שבת, כגון ע"ב דקות אחר השקיעה [כשיטת רבינו תם], או אפילו מ"ה דקות [כמקובל בשם החזו"א], הרי שעברו כבר יותר משלושים דקות מהשקיעה ואף מזמן צאה"כ הראשון, וא"כ עבר כבר זמן ההדלקה. ואף שאכן מצאנו מגדולי הדורות שהזדרזו להתפלל ערבית במוצ"ש כדי שיוכלו להקדים ולהדליק בתוך שלושים דקות משקיעת החמה [כפי שמובא במעשה רב להגר"א אות רלז], אולם מנגד היו רבים שלא הקפידו על כך, אלא היו מתפללים ערבית בזמן הקבוע בכל מוצ"ש, ואח"כ הבדילו והדליקו נרות חנוכה [ראה ביאור הלכה סימן רצג ד"ה ג' כוכבים, שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' סב, וספר מועדים וזמנים ח"ב סי' קנה], וא"כ יש לברר לדעות אלו מהו זמן ההדלקה במוצ"ש.

הערך השולחן [סי' תרעב ס"ה] הקשה על הרמב"ם (חנוכה פ"ד ה"ח), הסובר שזמן ההדלקה הוא בשקיעת החמה, וסובר נמי שאחרי שעבר זמן שתכלה רגל השוק אין להדליק, היאך ידליקו במוצ"ש. ומתוך כך העלה דהיכא דאי אפשר שאני, ומוצ"ש לא היה בכלל התקנה להדליק בחצי שעה שאחר השקיעה. אולם לא מבואר בדבריו מהו זמן ההדלקה שתיקנו חז"ל במוצ"ש.

הרשב"א (שבת כא ע"ב ד"ה והא נמי) כתב, שאם לא הדליק קודם שכלתה רגל השוק הולך ומדליק כל הלילה, משום שנה חנוכה מצוותו בלילה, וכל שמצוותו בלילה כשר כל הלילה, אלא שהפסיד את עשית המצוה כתיקנה, להדליק קודם שתכלה רגל השוק משום פרסומי ניסא. וכדבריו צידד גם הפרי חדש (סי' תרעב ס"ב).

והריטב"א (שבת שם ד"ה עד דכליא) כתב, שזמן זה דתכלה רגל השוק, משתנה לפי כל מקום ומקום, והוסיף שהמנהג לחשב זאת לפי החנויות המוכרות שמן וכיוצא ב"ב. ולפי"ז כתבו כו"כ מפוסקי הדור האחרון שבזמננו יש להחשיב את הזמן עד סגירת החנויות כזמן שלא כלתה עדין רגל השוק [ואפשר שאף מאוחר יותר, כ"ז שאנשים רגילים לילך ברחוב נחשב שלא כלתה עדין רגל השוק].

עוד מצאנו בתוספות (שבת שם ד"ה דאי) בשם ר"י, שבזמננו שמדליקים בתוך הבית מפני הסכנה, רשאים לכתחילה להדליק כל הלילה, כל זמן שבני הבית נייעורים, שכן עיקר פרסום הנס הוא לבני הבית ולא לבני רשו"ה. ומכל מקום כתב הר"ן (ט ע"א מדפי הר"ף ד"ה אי נמי), שראוי להקדים ולהדליק סמוך לשקיעה משום זריזין מקדימין. ומ"מ לשיטת התוספות ליכא חיובא מדינא להדליק סמוך ממש לצאה"כ.

גם השולחן ערוך (סי' תרעב ס"ב) פסק, שאם לא הדליק עד שכלתה רגל השוק, רשאי להדליק כל הלילה. והמגן אברהם (סק"ו) הביא משו"ת מהרש"ל (סי' פה), שיכול להדליק עד חצות הלילה משום שעד אז איכא פירסומי ניסא [ולא תליא בבני הבית אם הם נייעורים, כפי שמוכח מהמשך דברי המג"א], אולם הפרי חדש (שם) חלק עליו, והוכיח מפ"ק דברכות שרק עד סוף אשמורה ראשונה יש להקל שבני אדם נייעורים ולקראו בברכה.

וכן לפי מה שהורו כו"כ פוסקים [ראה שו"ת שבט הלוי ח"ד סימן סה], שמי שגר בקומה גבוהה יכול להדליק בחלון, אע"פ שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה מרשו"ה, ולקיים פרסומי ניסא בכך שהנר שנראה לאנשים הגרים מולו בקומות הגבוהות - י"ל נמי שזמן הדלקה אינו תלוי ברגל השוק אלא בזמן שבני אדם נייעורים, כמבואר לעיל בשם המג"א והפ"ח, ואף אחר שכלתה רגל השוק מותר להדליק לכתחילה.

ואם כן עולה מדברי הפוסקים, שכאשר אי אפשר לקיים את ההדלקה עד זמן שתכלה רגל השוק [שהוא תוך שלושים דקות מזמן ההדלקה, ולריטב"א עד שעת סגירת החנויות] - וכגון במוצאי שבת, כמשנ"ל לעיל - אזי זמן ההדלקה הוא כל הלילה [כמש"כ הרשב"א], או לכה"פ כל זמן שבני אדם נייעורים [כמש"כ המג"א והפ"ח].

ואם כן, הנוסעים לשבת חנוכה מביתם, יכולים אכן להדליק במוצאי שבת במקום בו היו בשבת, אולם יכולים אף לחזור לביתם בזמן שבני אדם רגילים עדין לשהות ברחוב [שעדין לא כלתה רגל השוק לדעת הריטב"א], או שעדין בני אדם נייעורים [שלדעת המג"א והפ"ח חדש יש בו פרסומי ניסא], ואז להדליק. ובפרט אלו הנוהגים להדליק בתוך הבית, וכן אלו הגרים בקומות הגבוהות ומדליקים בחלון וסומכים על פרסומי ניסא לשכנים הגרים מולם,

רשאים לסמוך על זמנים אלו, ויכולים לחזור לביתם במוצאי

שבת ושם להדליק.

הנה ידוע הנידון על הפתילות שמצופות בשעווה, האם מקיימים בהן את ההידור של הדלקה בשמן זית, או"ד דכיון דקי"ל דהדלקה עושה מצוה, ובשעת הדלקה רק השעווה דולקת, א"כ י"ל דלא מיקרי דהדליק בשמן זית כיון דהדלקה עושה מצוה.

ובשו"ת **אבן שיראל** ח"ט עמ' קכ"ח וז"ל ולכן נראה דהפתילות העשויות בשעווה אין לתת אותה להפתילות לשמן זית, כיון דקיום המצוה הוא חיוב בהדלקה דכבתה אינו זקוק לה, והרגע הראשון דולק השעווה ולא השמן זית, עיי"ש. ובס' ימי החנוכה הביא בשם **הגרש"א זצ"ל** דמותר להדליק בפתיל צף ואין צורך להדליק לפני קיום המצוה אע"פ שמכוסה שעווה, דהשעווה אינה דולקת אלא נמסה מיד, עיי"ש.

והנה יש מהמהדרין שמחמירים ולפני קיום מצות נ"ח, מדליקים את הנרות מעט, ומכבים אותם כשהאש דולקת מהשמן, כדי שכשיבואו להדליק את הנ"ח ידליקו מייד בשמן זית, ואז אתי שפיר לכו"ע.

ולכא"ו צ"ע מ"ש מנטילת לולב שנפסק בשו"ע (או"ח תרנ"ה) 'ברך על נטילת לולב ושהחיינו קודם שיטול האתרוג, כדי שירב עובר לעשייתו, או יהפוך האתרוג עד שיברך, והטעם שחיישנו למ"ד מצוות אי"צ כוונה, ולכן הופכים את האתרוג שאז גם למ"ד מצוות אצ"כ, לא יצא. וכן לגבי שפ"ה"ע נפסק בשו"ע (או"ח תפ"ט, מ"י) ששואל אותו חבירו בין השמשות כמה ימי הספירה בזה הלילה, יאמר לו אתמול היה כך וכך, שאם יאמר לו היום כך וכך אינו יכול לחזור ולמנות בברכה, והטעם שבמקום ברכה לבטלה חיישנו למ"ד מצוות אצ"כ.

וא"כ צ"ע האם כדאי להבהב את הפתילות לפני ההדלקה, דהא למ"ד מצוות אצ"כ לכא"ו כבר יצא יד"ח הדלקת נ"ח בשעת ההבהוב, ואינו יכול אח"כ לחזור ולהדליק בברכה, ואף אם מהבהב את הנרות לפני השקיעה, מ"מ הא קי"ל שבשעת הדחק כשלא יוכל להדליק בלילה, רשאי להדליק מפלג המנחה [בתנאי שיתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק], ואף יש עצה לכיון להדיא שאינו רוצה לצאת יד"ח נ"ח, אך ידוע שמנהג העולם להפוך את האתרוג בשעת הברכה, ולא לסמוך על זה שיזכרו תמיד לכיון להדיא שלא רוצים לצאת יד"ח המצוה, ויל"ע.

ואין לומר שבאופן שאין מספיק שמן משעת ההבהוב עד שתכלה רגל מהשוק, רשאי להבהב משום דאף למ"ד מצוות אצ"כ לא יצא, דיעוי' במשנ"ב (תרע"ב) דשם לא ה' מספיק שמן עד הלילה אלא רק לחצי שעה, צריך לחזור ולהדליק **אך לא יברך**, כיון שחוששים למ"ד שיצא בדיעבד אף אם לא ה' כמות שמן שידלק עד הלילה.

והנה יעוי' בביאה"ל (תפ"ט) בד"ה שאם יאמר וכו', לענין מי ששאל אותו חבירו כמה היום לעומר, וז"ל 'ועוד נלענ"ד שאם ה' זה בין השמשות, והאיש הזה המשיב רגיל תמיד לברך דוקא בצאה"כ, מסתברא דבאופן זה ה' כמכין בהדיא שלא לצאת ומותר לו לחזור אחר כך ולמנות בברכה, ולמעשה צ"ע, עכ"ל.

ולפי"ז ה' נראה לומר דרשאי להבהב לפני השקיעה, כיון שתמיד רגיל להדליק לאחר השקיעה, וא"כ מוכח ממעשיו שלא התכוין לשם מצוה, וגם למ"ד מצוות אצ"כ לא יצא, אך הביאה"ל כ' שלמעשה צ"ע, וכן עדיין יל"ד האם רשאי להבהב אחרי השקיעה כמה רגעים לפני שמדליק נ"ח, ויל"ע.

ובשו"ע (או"ח תרע"ג), 'הדלקה עושה מצוה, לפיכך אם כבתה קודם שעבר זמנה אינו זקוק לה, ואפילו כבתה בע"ש קודם קבל"ש שעדיין הוא מבע"י אינו זקוק לה, ויש דס"ל דהדין הנ"ל רק בע"ש, אך בחול אם הדליק בפלג המנחה וכבתה לפני זמן החיוב, הדין שחייב לחזור ולהדליק, ולפי"ז ה' נראה לומר שרשאי להבהב לפני השקיעה, דאף למ"ד מצוות אצ"כ לא יצא כי הרי הנרות לא דלקו אפי' רגע א' בזמן החיוב.

אך יעוי' בביאה"ל (תרע"ב) בד"ה ובלבד שיתן בה וכו', דכ' דאם הדליק בחול מפלג המנחה וכבתה קודם צאה"כ, צריך לחזור ולהדליק **אבל לא יברך**, דע"פ הדחק אמרינן **דמפלג המנחה ולמעלה כבר הותחל המצוה** יעוי"ש, וא"כ שוב צ"ע וכו'.

ובשו"ע (או"ח תרע"ד), 'מילא קערה שמן והקיפה פתילות, אם כפה עליה כלי, כל פתילה עולה בשביל נר אחד, לא כפה עליה כלי אפי' לנר אחד אינו עולה לפי שהוא כמדורה, ולכא"ו צ"ע מדוע אפי' לנר א' אינו עולה, והלא כשהדליק את הנר הא' עדיין לא ה' נראה כמדורה, ומדוע כשהמשך והדליק עוד נרות, יגרע מהדין שכבתה אינו זקוק לה, והלא ה' רגע א' שהנר דלק בכשרות ולא ה' נראה כמדורה, וצ"ע.

ומרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א בס' טעמא דקרא (פר' וישב) כ' ליישב דאם ה' בדעתו לכבות את הנרות בתוך החצי שעה, ה' כמי שמדליק במקום שיש רוח שעתידיה לכבות את הנרות שלא יצא, ולכן אף שכשהדליק את הנר הא' עדיין לא ה' נראה כמדורה, אך כיון שה' בדעתו להדליק עוד נרות, לכן ה' כמדליק במקום הרוח שלא יצא, עיי"ש. ולפי"ז ה' נראה לומר דפשיטא דרשאי להבהב, דהרי תמיד כשהבהב את הנרות, בדעתו לכבות את הנרות עוד כמה רגעים, וא"כ אף למ"ד מצוות אצ"כ לא יצא, דהוי כמדליק במקום הרוח שלא יצא.

אמנם ידוע שבח' הגר"מ הורוויץ זצ"ל (שבת כג:) כ' דהא דכשלא כפה עליה כלי אפי' לנר א' אינו עולה, וזה דוקא כשהדליק את כל הנרות בב"א, אך אם הדליק בזא"ז, יצא בנר הא' שהדליק (ודלא כהטעמא דקרא), וא"כ שוב יל"ד אי רשאי להבהב אף שבדעתו לכבות מייד את הנרות וכו'.

והנה המ"מ (הל' מגילה פ"ב ה"ה) כ' שאולי הכל מודים במגילה שצריך כוונה, ובפר"ח (או"ח תרצ"ג) כ' שהטעם הוא משום שמצוות מקרא מגילה הוי לפירסומא ניסא, יעוי"ש. **ויש שכ' לחדש** דלפי"ז ה"ה בהדלקת נ"ח שהוי לפרסם הנס, הכל מודים שצריך כוונה. ולפי"ד פשוט שרשאי להבהב את הנרות, **ולהלכה צ"ע**.

בהגהות רא"מ הורביץ עמס' שבת ובחידושי בן אריה סי' ח' הקשו אמאי מי שאין לו שמן כשיעור צריך לכבות ולשים כשיעור ולחזור ולהדליק, הא מבואר בביצה כב. דהנותן שמן בנר חייב משום מבעיר, וא"כ עצם הוספת השמן תיחשב כהדלקה ואמאי צריך לכבותו? [ואמנם רק אם ישלים השיעור ואין בהוספה שיעור בפנ"ע לא יוצא, כיון שגם בהוספתו אין שיעור, אבל כאשר מוסיף כשיעור לא יצטרך לכבות דזה עצמו יחשב הדלקה והחיי"א כ' גם בכה"ג לכבות]

ושמעת' לדון בזה ע"פ המבואר בביאה"ל סי' רנ"ב ד"ה להשמעת, דהטעם שחייב בהוספת שמן, כתב 'וגם אפשר דהפתילה גופא מושכת עתה מן השמן הזה', ולכן אף ששמילא היה דולק, כיון שמתערבב השמן שמוסיף, חשיב שמבעיר, וכך מבואר גם באמרי בינה (יו"ט סי' ט) שהשמן שמוסיף מתערבב, דהקשה אמאי ברא"ש ביאר בהא דהמוסיף שמן דהוי מבעיר משום שמאריך בהבערתו, הא מי דכשמוסיף מתערבב, כיון דיש בילה לחבלה, ומיד הוי מבעיר.

וא"כ נמצא, דהשתא בנר חנוכה כשמוסיף חלק מדליק מיד וחלק מהדלקתו הקודמת ושוב מהשתא, ואין כאן הדלקה ברצף של חצי שעה, ולכן לא יכול לצאת בהדלקה זו.

עוד ביארו בזה, דהנה נחלקו התוס' והרא"ש שם בטעמא דהמוסיף שמן בנר חייב משום מבעיר, והמסתפק משום מכבה, דלתוס' כשלוקח שמן מתמעט בזמן לקיחתו מהאור וההוספה מתווסף לאור, ובזמן ההוספה מבעיר ומכבה. ולרא"ש א"י משום הזמן שמוסיף, אלא שמאריך בהעברתו כזמן שממשיך לדלוק, ובכזה גרם חייבים, כיון שאי"ז גרם חיצינו, עיי"ש בס' י"ז.

וא"כ להתוס' יל"ד אם בהגדלת אש יכול לצאת יד"ח נר חנוכה, דוכי המאריך פתילה הדולקת ומגדיל האיש יוכל לצאת יד"ח, ולכן אף דהוי מבעיר בחנוכה ל"מ [דיתכן דצריך לחדש אש, או דצריך עכ"פ הדלקת הניכרת, עי' רעק"א תנינא סי' קכ"ה. אך עי' מקראי קודש חנוכה סי' ח].

ולרא"ש הנה בפשטות כונתו דמשום התוצאה העתידית שידלק אח"כ הוי מבעיר. וכך נקטו מהאחרונים, דאם ההמשך שדולק הוא לאחר השבת, לא יתחייב, דאין תוצאה למלאכתו בשבת.

אך הקשו ע"ז דהרא"ש שם מסיים דהנוטל פתילה דולקת מנר מיד כשסלקה מהנר הוי מכבה ולא יועיל לחזור וליתנה בנר. ואם חיובו כנ"ל רק מהתוצאה העתידית, הרי כאן עדיין לא הגיעה תוצאת הכיבוי ולמה הוי מכבה.

והנה בעיקר מלאכת מבעיר חקר בברכת פרץ פ' ויקהל אם המלאכה היא מעשה ההדלקה, וגם באופן שלא מתכלה ע"י הדלקתו וכגון בגחלת של מתכת הוי מבעיר, או דהמלאכה היא כילוי ע"י הבערה, וכשלא מתכלה א"י מבעיר [ומטו כבר שנחלקו בזה הגר"ז בס' תצ"ה והאבני"ז].

ולצד דגדר המלאכה היא כילוי, א"כ יתכן דלא הדליקה היא המלאכה, אלא חיבור הדברים שעושה כילוי הוי מבעיר, וההפרדה ביניהם הוי מכבה, שעושה שלא יווצר כילוי. ולפי"ז לא חייב הרא"ש כלל בגלל הדליקה העתידית, דהיא אינה המלאכה אלא על חיבור היוצר כילוי חייב משום מבעיר. וא"כ א"צ כלל לתוצאה בשבת, שהרי כבר הרגע ההוספה עשה המלאכה שיצר כילוי, והוי מבעיר [עי' שיעורי מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א פסחים יא].

וא"כ לביאור זה ברא"ש מיושב שפיר אמאי בנר חנוכה לא יוצא ע"י הוספת שמן, דאמנם שלגבי שבת חשיב שיוצר כילוי והוי מבעיר, אבל בחנוכה ודאי מסתבר שגדרה דומיא דמנורה, מעשה הדלקה וזה לא מתקיים בהוספה, ולכן לא יוצא בזה.

[ולפי"ז יל"ד בתי' הא' הנ"ל, שכיון שחלק מדליק מיד בהוספה וחלק אח"כ, אין כאן הדלקה ברצף של חצי שעה, דלצד דמבעיר הוי מעשה הדלקה ואינו על השמן שמתכלה, כתב האבני"ז סי' מ"ח י"ז, דאין נ"מ במה שדלק מכח השמן שהשתא מוסיף להיחשב מבעיר, ולכן מחייב הרא"ש רק משום המשך ההבערה ולא על הרגע שמוסיף. וא"כ גם בחנוכה יש שפיר מעשה הדלקה ברצף בהמשך ההבערה].

עוד שמעתי לתרץ לפי"מ שנחלקו האחרונים בעיקר דין המוסיף והמסתפק אם אסור מדא' או מדרבנן, דלדעת תוס' כ' הפנ"י דהוי דרבנן, ובדעת הרא"ש כ' החזו"א (ל"ח ו') דהוי דרבנן. וא"כ אמנם דרבנן החמירו לאסור, אבל ל"ח מעשה הדלקה.

עוד יעויין בשיעורי מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א בפסחים יא. דאף אי הוי דא' רק תולדה משום מבעיר, ותולדות מצאנו רק לגבי שבת ולא בשאר דיני התורה ולכן ל"ח הדלקה לנ"ח. [ועיי"ש ליישב בזה קו' המנ"ח קלג, היאך מותר להוריד גחלת מהמזבח, הא מכבה אש המזבח בזה שמסתפק ממנה. דלהנ"ל דהוי רק תולדה רק בשבת הוי מכבה, ולא בשאר דיני התורה].

הרמב"ן בחידושי למגילה (כו:): מחדש בגדר תשמישי מצוה, דאעפ"י שנזרקין לאחר קיום מצוות מ"מ בזמן המצוה יש בהן "קדושה של כבוד", וראיתו מנר חנוכה שאסור להרצות מעות כנגדו (שבת כב.). והקשו בגמ' "וכי נר קדושה יש בה" ואעפ"כ המסקנה היא שאסור להשתמש בו, הרי שבזמן המצוה עצמה יש בה כעין קדושה לכך קרי לה הרמב"ן "קדושה של כבוד", והביאוהו הר"ן והרשב"א והריטב"א שם. ועוד הוכיח כן מגוי סוכה, שאסור להסתפק מהן כל שבעה משום מוקצה למצוותו (שם מה.), וכן הדס של מצוה אסור להריח בו (סוכה לז.), ולולב ואתרוג כיוצא בהן. ורב אחא בשאילתות אסר למיצר מידי בחוטי ציצית משום בזוי מצוה.

ופשוט שיש להבין הגדרה זו שהסכימו עמה הראשונים "קדושה של כבוד", שמצד אחד אינה "הקדש" דהא איירי בתשמישי "מצוה", ומאידך היא "קדושה של כבוד". ועוד דאם חלה "קדושה" בתשמישי מצוה, איך נזרקין בגמר המצוה והא קדושה שבהם להיכן הלכה.

והנה בריש קידושין הקשו מהו לשון "מוקדשת", ותיצרו שהוא מלשון הקדש - שנאסרת על כל העולם כהקדש. הרי שאף מה שאינו הקדש, מ"מ אם אסור על כל העולם מיקרי "הקדש". ובתוס' שם כתבו דחפצי חולין לא שייך לקנות בלשון "מוקדש ל", דהא אינו אסור על כל העולם. והנה גם חפצי חולין אסורים על הכל באיסור גזל, א"כ למה לא מועיל בהו לשון הקדש. וצ"ל בחילוק הקדש מגזל, דגזל מותר ע"י רשות בעלים א"כ יש צד היתר בחפץ, אבל "הקדש" לא מהני בו היתר ורשות לעולם אפילו ע"י הבעלים, ולכן בנישואין מועיל לשון "הקדש", דאסורה על כל העולם באופן שלא מועיל רשות בעלים.

ובזה אולי יבואר גדר "קדושה של כבוד", דכיון שבזמן מצוותו אסור על כל העולם בלא אפשרות של רשות, בזה דמיא ל"הקדש" אף שאינו מ"קדושת הקדש" אלא מ"כבוד המצוה", דמ"מ שאני מחפצי חולין שמועיל בהם רשות בעלים, משא"כ תשמישי מצוה בשעת קיום המצוה אין בהם צד היתר, לכן הגדיר הרמב"ן האיסור השתמשות בהם בלשון הקדש. אכן כיון ש"קדושה" זו אינה אלא מכבוד המצוה לכך כשהסתיימה המצוה ה"נ דהסתיים חיוב כבודה, והאי נינהו "קדושה של כבוד" שמצד אחד היא איסור השתמשות בדרגת "קדושה" אבל מאידך אינו חלות ומציאות של הקדש אלא רק מ"כבוד המצוה".

ובזה יבואר מה שהלכה כב"ש בכל יום מוסיף והולך מטעמא ד"מעלין בקודש" (שבת כא:), אף שגם הוא תשמישי מצוה שאין בהם קדושה. דמ"מ איסור ההשתמשות בו בשעת מצוותו הוא בדרגת הקדש, וא"כ כשמוסיפין כל יום נר ה"ז מעלה ב"קודש".

וגם אפשר לבאר לשון הפיוט "הנרות הללו קודש הם, ואין לנו רשות להשתמש בהם" (מס' סופרים פ"ב ה"ו, ובטור או"ח תרעו), שכל קדושתם היא רק לענין האיסור השתמשות אבל לא מהות של קדושה החלה בנרות כמו הקדש ממש, אלא שאיסור ההנאה גורם להחשיבם קודש.

ויש לדון בזה בדעת רש"י, דכתב בהא דאסור להריח מהדס של מצוה (סוכה לז: ד"ה אסור להריח) דגמרינן מסוכה, "דחל שם שמים על עצי סוכה ליאסר בהנאה כל שבעה הואיל והוקצו למצוה", הרי שהקצאתם למצוה היא גורמת הקדושה. אלא דממש"כ "חל שם שמים על עצי סוכה ליאסר בהנאה" נראה דאינו רק הקצאה אלא חל בה מציאות של קדושה כשלעצמה, וגם בביצה (ל: ד"ה אביי ורבא) כתב דכיון שבבין השמשות ע"כ בודל מעצי סוכה, "חלה קדושה עליה וע"י קדושה זו הוקצה לשבעה". ומדברים אלו נראה דהיא מציאות של קדושה החלה בסוכה, ולא הקצאה גרידא למצוה. ואולי באמת רש"י חולק על ראשונים הנ"ל ולית לי גדר זה ד"קדושה של כבוד". אלא ש"ל דהא"נ סוכה שאני שבגמ' כבר מפורש שחל שם שמים על הסוכה, וא"כ שמא קדושתה שאני משאר תשמישי מצוה ובאמת דמיא טפי להקדש. [ועוד יש להתיישב בדברי רש"י בביצה, שפתח דההתבדלות היא ההקצאה, הרי שההקצאה היא הגורמת לקדושה, אך סיים דהקדושה גורמת ההקצאה].

ומעוד ראשונים לא נראה כסברא זו ד"קדושה של כבוד", דהאבודרהם (סדר הדלקת נ"ח, סוד"ה כתב) הביא מהשאילתות והגאונים שהשמן והפתילות איתקצו למצוה ואסור להשתמש בהן, ושהרב רבי גרשום ב"ר שלמה הקשה דתשמישי מצוה נזרקין. ותיירץ דהני מילי כגון תשמישי שופר ולולב וכיוצא בהן, שדעתו עליהן אחר מצוותן שיועדו שישארו אחרי כן, אבל הני אין דעתו עליהן כסבור שישורפו בשעת מצוותן. אי נמי שוינהו רבנן כתשמישי קדושה מפני שהוא זכר לשמן של הקדש. הרי שלא ביאר עפ"י הגדר של "קדושה של כבוד".

[ומש"כ ששופר לא הוקצה למצוותו, צ"ב דנהי דנשאר אחר המצוה מ"מ בזמן הזה אין לו שום פעולה מלבד המצוה, וא"כ ג"כ אין דעתו עליו לצרכי עצמו, ונמצא הוקדש רק למצוותו].

איתא בגמ' שבת דף כא: אסור להשתמש לאורו (של נר חנוכה). ורש"י מפרש, כדי שיהא ניכר שהוא נר מצוה. אמנם, הר"ן כתב, שהטעם הוא משום שחכמים נתנו לנר חנוכה דינים של מנורת המקדש, שאין משתמשים בה כלל, ע"ש. והבעל המאור שם גם מזכיר טעם זה. ולפי טעם זה אסור כל תשמיש בנר חנוכה, אפילו תשמיש דמצוה.

[ומשמע מדברי הר"ן והבעל המאור, שאסור ליהנות מאורה של מנורת המקדש. ויש להעיר על זה ממש"כ תוס' לעיל (כא.) ד"ה 'שמחת' בשם הירושלמי, דקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, וא"כ לפי הירושלמי מותר ליהנות מאורה של מנורה. אמנם, מתוס' עצמו משמע שסובר, שיש מעילה במראה. וכן נראה שיטת הבבלי, שיש מעילה במראה, ממה ששמואל מתמה לקמן (כב.), 'וכי נר קדושה יש בה', משמע, דאם יש בזה קדושה אסור ליהנות מאורו, וא"כ מנורת המקדש שיש בה קדושה, אסור ליהנות מאורה. ועי' גמ' פסחים דף כו. שוב מצאתי בבית הלוי עה"ת בדרשתו על חנוכה, שהעיר על הר"ן מהירושלמי. וגם כתב, נ"מ להלכה בין סברת רש"י לסברת הר"ן, ע"ש].

והנה, שיטת רש"י היא, שאסור להשתמש לאורו של נר חנוכה משום היכר מצוה, כאמור. ונראה דכן דעת הרא"ש, דהרי כתב על הא דאמר רב יהודה אמר רב אסי, שאסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, וז"ל "ואע"ג דאיפסיק לעיל, דאסור להשתמש לאורה, [וא"כ מה בא רב יהודה לחדש], היינו דוקא תשמיש קבוע, דהרואה אומר לשם תשמיש זה הדליקה, ולא לשם מצוה, אבל תשמיש עראי, לזה לא הדליקה, ואשמעינן רב אסי, דאף תשמיש עראי של גנאי כגון הרצאת מעות אסור, לפי שידיו סמוכות לנר לעיין בהן יפה, ע"כ.

מבואר מדברי הרא"ש, דהאיסור להשתמש לאורה הוא משום, שהרואה יגיד שלא הדליקה לשם מצוה, אלא לשם תשמיש זה. וזה כסברת רש"י, שיהא ניכר לשם מצוה. וממשיך הרא"ש ואומר, דהרואה יגיד שלא לשם מצוה הדליקה, דוקא בתשמיש קבוע, אבל בתשמיש עראי הרואה לא יחשוב שהדליק נר זה בשביל זה. ובפשטות, גם רש"י יסבור סברא זו, ולפ"ז יש עוד נ"מ בין רש"י ולר"ן, דלפי רש"י רק תשמיש קבוע אסור, אבל תשמיש ארעי שאינו בזוי מותר, כיון דאין סתירה להיכר מצוה, אבל לדברי הר"ן כל תשמיש אסור אפילו ארעי, כיון שעשאוהו כמנורת המקדש.

אולם, יש להעיר על דברי הרא"ש מהנוסח של הנרות הללו, שהוא בעצמו מביא להלן בסיומן ח' בשם מסכת סופרים פרק כ' הלכה ו' (וברא"ש יש ט"ס וכתוב שם ב), "הנרות הללו אנו מדליקין וכו' וכל שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קודש, ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראות בלבד".

ויש להעיר שתי הערות על הרא"ש מנוסח 'הנרות הללו': א. משמע, שאיסור ההשתמשות בנרות חנוכה נובע מצד קדושתן, ואילו הרא"ש עצמו כתב, שכל האיסור השתמשות הוא מצד היכר או מצד ביזוי מצוה, אבל קדושה אין בהם, וכמו שאמר שמואל בגמרא, 'וכי קדושה יש בה'. ב. מלשון 'ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראות בלבד', משמע, שכל תשמיש אסור, ורק ראייה לבד מותרת, ואילו הרא"ש סובר, דכל תשמיש ארעי שאינו של גנאי מותר. אמנם, לדברי הר"ן, שכל תשמיש אסור כיון שעשאוהו כמנורת המקדש, מדויק מאד נוסח זה.

ואולי יש ליישב דברי הרא"ש, דלשון קודש לאו דוקא מובנו קדושה. עי' רש"י פ' כי תצא (כב, ט) וז"ל 'כל דבר הנתעב [נרחק] על האדם, בין לשבח כגון הקדש, בין לגנאי כגון דבר אסור, נופל לשון קודש, כמו (ישעיה סה, ה) "אל תגש בי קדשתך", ע"כ. וא"כ "הנרות הללו קודש" אפשר הכוונה שיש בהם איסור, ולכן אין לנו רשות להשתמש בהם, אבל אין בהם קדושה. ומה דמשמע שכל שימוש אסור, יש לבאר ע"פ המשך הנוסח שמה וז"ל "אלא לראותן בלבד, כדי להודות לשמן ועל נפלאותיך", דהאיסור שימוש הוא כדי שע"י ראיית הנרות יבוא אדם להכיר הנס, ולהודות ולהלל להקב"ה, ולכן אסור חז"ל להשתמש בהם, כדי שלא יחשבו שהדליקם בשביל תשמיש זה, וא"כ כל תשמיש, שאינו מגרע מהיכר הנס, אין בו איסור, וכמו

תשמיש ארעי כדעת הרא"ש, וא"ש. וע' בספר מועדים וזמנים סימן קלד הערה א' שם.

הנה דעת תוס', שאם מוסיף והולך לא יעשה נר לכ"א, וטעמו דבעי' שיהיה היכר ע"י ההדלקה למנין הימים, ואם ידליק נרות לפי מספר בני אדם שבבית עדיין לא יתוודע לו כמה ימים. אך הרמב"ם חולק על דברי התוס', ודעתו שאפשר לקיים ב' ההידורים. ויש לדעת איך יתרץ הרמב"ם קושיית תוס', דאם בעי' לגלות תוספת הנס, איך מתקיים באופן זה שלא ניכר.

אלא שיש לברר בעיקר המצוה של ההדלקה לפרסם הנס, למי מיועד עיקר הפרסום. שהרי באמת לשון 'פרסומי ניסא' נזכר גם בפסח בד' כוסות, דלכך מוכר כסותו בשביל יין לד' כוסות, (ומשם למד הרמב"ם דצריך למכור כסותו להדלקת הנר), והרי בכוסות אין הפרסום לאנשים אחרים אלא לב"ב, וכן בקריאת המגילה החשיבה פרסו"נ שמבטלין ת"ת בשבילו, וגם שם אין פרסום לאנשים חיצוניים, אלא המחוייבים בדבר מפרסמים בינם לבין עצמם, ונקרא פר"נ כי נעשה בצורה של פרסום.

וברמב"ם יש לדייק, שבהקדמה לה' חנוכה כתב "ומדליקין בהם נרות בערב על פתחי הבתים... להראות ולגלות הנס", אבל בפ"ד שעוסק בהלכות ההדלקה, שם פתח בה"א: "מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד", ולא ציין שהמצוה היא בגילוי לאחרים, ורק בה"ז כתב מקום ההדלקה בפתח ביתו מבחוץ, ומשמע דכל הדין הדלקה בפתח הוא דין נוסף (וכן מדיק בלשון הגמ' שכתבה בב' ברייתא, א' על עיקר ההדלקה וא' מניחה על פתח ביתו מבחוץ, ומשמע דאין זה מעיקר ההדלקה).

ואולי זהו מקורו של הריטב"א הנדמ"ח שס"ל דפסול של למעלה מכ' אמה קאי על תוך הבית, ולא כלפי רה"ר, והטעם כמשנ"ת דעיקר הפרסום הוא לבני הבית. (ובאמת מצינו בכל הדורות שהיו מדליקים בבית גם כשלא היה סכנה, ומוכח שעיקר המצוה עדיין מתקיים בכה"ג, ומשום התוספת לא שינו המנהג).

ולכא"ז בזה פליגו תוס' ורש"י גבי מקום ההדלקה, שרש"י דפי' דמדליק בפתח ביתו ממש, משום דס"ל שעיקר הפרסום הוא לב"ב (וכ"כ האו"ח בחפץ ה', דטעמיה דרש"י שיראוהו בה"ב כשמשמשים בחצר. ובמשמ"מ הוסיף לדייק לשון רש"י שכ' דבעליה שמנייתה בחלון היינו מבפנים ולא מבחוץ, והיינו שיראה לבה"ב, אמנם הגר"א שינה הגירסא), ואילו תוס' סבר דמדליק בפתח החצר הפונה לרה"ר, דסברי דעיקר הפרסום לבני רה"ר.

ובדעת הרמב"ם דייקו הקרב"נ והערוה"ש ועוד אחרונים שסבר גם במקום ההדלקה כרש"י. ולפ"ז יתבאר דעת הרמב"ם לשיטתו במש"כ שא"צ היכר על מנין הימים, משום דסבר כרש"י שעיקר הפרסום לבני ביתו, ובני ביתו בודאי יודעים על מה הוא מדליק, ושפיר מתקיים בכך תוספת הידור (ועדיף תוספת בהיכר דב"ב, מתוספת בהיכר לאחרים). אבל התוס' סברו דעיקר ההיכר הוא לבני רה"ר, וא"כ צריך להיות ניכר גם להם.

ובאמת נראה שגם לתוס' הפרסום לבני רה"ר הוא רק תוספת על הפרסום לבני ביתו שהוא העיקר, שכ"נ מדברי הרשב"א שאם לא הדליק מדליק כל הלילה, וכונת הגמ' "שלא עשה מצוה כתקנה, דליכא פר"נ כולי האי", ומשמע דמה שהצריכו פרסו"נ לבני רה"ר הוא רק 'למצוה כתקנה' ואינו מעכב, ועוד שמעי' דגם במשך הלילה יש פרסו"נ, רק אינו 'כולי האי'. (וכ"כ הריטב"א: "ודאי משום דלא מצי למעבד היכרא לרה"ר, לא נפטר מלעשות היכרא לו ולבני ביתו"). (ואמנם השו"ע חשב להרא"ש שאין לברך אחרי הזמן [כמו שביארו הגר"א], ומ"מ כ' המ"א בשם הגר"מ, דכשבני הבית נעורים יכול לכו"ע להדליק בברכה) [ועיי' שעה"צ [תרע"א סק"ל] במש"כ].

ואולי זהו כוונתו של החזו"א שאין להדליק בפתח החדר מדרגות, דמה שיכול להניח בפתח החצר, זהו שייך בזמנם שרוב תשמישם היה בחצר, והיו מצויים שם בה"ב, אבל כשמדליק רחוק מביתו, א"כ מבטל הפרסום לבני ביתו שאינם נמצאים שם.

אבל האמת נראה דאין צד שקביעות הנר תלוי בראיית בה"ב, דבשביל זה סגי בראייה שבשעת ההדלקה עצמה, כמש"כ המ"ב [תרע"ב סק"ו] דהמדליק בבית אם נותן בה שמן הרבה שידליק יותר "אין בו שום מצוה", ומבואר בזה, שדין הפרסום אינו מצריך אלא ראייה אחת בלבד, וכל השיעור של 'תכלה רגל' הוא בשביל אנשים שלא ראו עוד נר זה, אבל לבה"ב אחר שנמצאים בשעת הדלקה א"צ שיראו עוד את הנר, ולכן נאמר הדין להניחו בחוץ, שיראה ע"י יותר ויותר אנשים (ולא נאמר בשום מקום גם לרש"י שצריך להשאיר הדלת פתוחה).

ומ"מ בודאי שהידור גדול להשאר ליד הנרות, כמש"כ המקו"ח [לחזו"י]: "דעיקר המצוה שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה, לראות אותם לשמוח בהם, כי הם ג"כ זכר לשמחה שהיו מדליקין אחר הנס", ובמנוחה וקדושה גער באותם הנחוצים אחר ההדלקה לביהכ"נ להתפלל, דלא גרע מיצ"מ שהיו מספרים כל הלילה, וכו', וסיים: "והדין נותן להתעכב אחר ההדלקה עם ב"ב או בעצמו וכו' ולכה"פ כל שהנרות דולקות".

עובדא הוה באדם שקנה נרות חנוכה של שמן מוצק ומוכן, והיה כתוב על הקופסא שהשמן דולק ארבע שעות, אך כשהדליק ביום הראשון, לאחר שעה כבה הנר, וכעת רוצה להחזיר את השמן לחנות משום דהוי מקח טעות. ויש לדון האם טוב הדבר להחזיר, דהרי אם יחזיר את השמן בטענת מקח טעות מתבטל המקח למפרע ומתברר שההדלקה ביום הראשון לא הייתה בשמן שלו, דלא שייך לטעון מקח טעות לחצאין, ונברר בזה כמה נקודות.

א. הנה לענין אם צריך שמן שלו בנר חנוכה יש להוכיח מדברי הר"ן בפסחים (דף ז') שכתב דכל דבר שאפשר לעשותה ע"י שליח מברכים "על" וכל דבר שלא מהני שליח ויכול לקיים רק ע"י עצמו כגון בתפילין וציצית וסוכה מברכים להניח תפילין או להתעטף בציצית, והקשה הר"ן א"כ מדוע בנר חנוכה מברכים להדליק נר, והרי יכול לעשותה ע"י שליח, ותירץ דכיון דאמרינן בפרק במה מדליקין דצריך לאישתתופי בפרטי כיון שאינו יוצא אלא בשל עצמו הרי אין מצוה זו יכולה להתקיים ע"י אחר עכ"ד.

ונראה מדברי הר"ן שהנר חנוכה צריך שיהיה שלו ולכן חשיב שאין יכול להתקיים ע"י אחר, והוכחתו מהא דצריך להשתתף בפרטי. והנה בתשו' הרשב"א (תקמ"ב) כתב שצריך להשתתף בשמן ובפתילות, ולפ"ז יש הוכחה דאף הפתילות צריכות להיות שלו. ומ"מ לפי המבואר בדברי הר"ן שצריך שהשמן יהיה שלו א"כ אם יחזיר את המקח יתברר שלא קיים מצוה נר חנוכה של היום ראשון.

ב. אמנם במשנ"ב בס' תרע"ג סק"ב כתב לגבי שמן גזול דצ"ע אם כשר לנר חנוכה, ומקורו מתשו' שואל ומשיב תליתא ס' שמ"ט, וז"ל שם: היום נשאלתי וכו' אם כשר בשמן גזול לנר חנוכה דהוה מצוה הבאה בעבירה ופלפל בשיטת הר"ז"ה אי במצוה דרבנן שייך מצוה הבאה בעבירה, והשבתי דלפענ"ד הדבר כשר עפ"י מש"כ התוס' בשבת דף נח ד"ה אעפ"י דכיפה שנתנו לספר טהור מן המדרס אעפ"י שלא עשתה שינוי מעשה משום דכיון דנאסר בהנאה ע"כ חשוב שינוי מעשה ע"כ, ולפ"ז כאן דנתן השמן לנר חנוכה לא מיבעיא אי נימא דהזמנה מילתא היא וכו' א"כ ע"י ההזמנה לנר חנוכה כבר נאסר בהנאה וכו' אבל עכ"פ כל שהתחיל להדליק קצת ודאי דנאסר וא"כ שוב הוי שינוי מעשה וקנה ולא מקרי מצוה הבאה בעבירה, מיהו יש לעיין כיון שהמצוה מסייע מקרי מצוה הבאה בעבירה וכו' וגם כאן ההדלקה בתחילתה היה מצוה הבאה בעבירה ולא יצא וצ"ע בכ"ז, עכ"ל התשובה.

ומבואר בדברי השואל ומשיב שטעמו שכיון שע"י ההדלקה נאסר השמן בהנאה הרי זה חשוב כשינוי מעשה וע"ז הביא ראייה מהתוס' בשבת לגבי כיפה שנתנו לס"ת שנאסר בהנאה חשוב כשינוי מעשה, ודבריו צ"ב שהרי בעת ההדלקה עדיין אינו שלו ורק אחר שנאסר בהנאה נעשה שלו ואין יכול מעיקרא איסור הנאה מכח ההדלקה והרי מדליק בשמן גזול ואי"ז הדלקה כלל. וצ"ל בכוונתו שכיון שע"י שנאסר בהנאה הוי שלו ע"כ אמרינן דבאין כאחד וחשיב שלו מעיקרא וכמו שמצינו בדברי הראשונים לענין יאוש ושינוי רשות דמהני אף שבשעת המכירה עדיין אינו שלו ומשום דבאין כאחד.

ועוד יש להעיר בדברי השו"מ שהרי אין כאן גזילה אלא **מזיק** שבמה שהדליק את השמן לא הוי גזילה והיכן מצינו ששינוי מעשה ייחשב למעשה גזילה, אולם האחרונים (קוב"ש ב"ק אות ק"ט, ואמרי משה ס' ל"ב) הוכיחו מהא דנתן צמר לצבע לצבוע אדום וצבעו שחור דקונה בשינוי אף שלא נתחנן לגזילה כלל. ומ"מ אחר הדברים נראה מדברי השואל ומשיב שכל הנידון שלא יצא בשמן גזול הוא רק מכח הדין של מצוה הבאה בעבירה ולא דן שיצטרכו שיהא **שלו**, ומבואר שלמד שאין דין לכם בשמן חנוכה ולדבריו בנידו"ד יכול הקונה להחזיר את השמן, ויותר טוב אם ישלם על מה שהדליק ביום הראשון.

ולדברי השואל ומשיב **יצא דבר חדש** שאם אדם הכין לעצמו חנוכיה ובה חבירו והדליק לפניו הוא יצא בה משום שקנה זאת בשינוי מעשה, ואילו אם בעל השמן יבוא ויכבה את הנרות, וירצה לחזור ולהדליקם לא יצא יד"ח כיון שהשמן כבר נאסר בהנאה כדי שיעור זמן ההדלקה וקנהו הגזלן בשינוי, ובעל השמן אינו יכול לקנות בשינוי שהרי נאסר בהנאה והוי כמדליק בשמן שאינו שלו ולא יצא ידי חובתו, ועיין.

ג. יש להעיר לדברי הר"ן שהצריך שהשמן יהיה שלו מהא דמצינו לגבי שביתת כלים דהקשו בגמ' בשבת דף יח: לדברי ב"ש שסוברים דיש שביתת כלים בשבת א"כ איך משתמשים בגיגית ונר קדירה ושפוד והא מצווה על שביתתו, ותירצו בגמ' דמפקד להו לכלים ואינו מצווה על שביתתו, וא"כ אכתי תיקשי לשיטת ב"ש בנר חנוכה שמדליק בערב שבת אף יוצא ידי חובתו והרי צריך להפקיד את הנר והשמן ושוב אינו שלו. וצ"ל שמדליק בשלו קודם שבת ואח"כ מפקירה ומכיון שאם כבתה אין זקוק לה שפיר יוצא ידי חובה, וצ"ע בזה דהרי אולי בכה"ג חשיב כמדליק ע"מ לכבות ולא יצא ידי חובתו.

ד. עוד יש להעיר לדברי הר"ן שהצריך שהשמן והפתילות יהו שלו דא"כ בניו הקטנים צריך להקנות להם את השמן ולא מצינו שנוהגים כן, וכמו"כ לבחורי הישיבה שהאב מכין להם את החנוכיה יצטרכו להגביה את השמן והנרות לפני הדלקתו, וצ"ע.

דין בעלות על נר חנוכה

הרב יוסף מילר

יש שהבינו דדין אכסנאי המשתתף בפרוטה הוא דבעינן ששמן שלו ידלק, וזה עיקר המצווה, ויש להעיר בזה כדלקמן:

א. אי בעינן "שלו" ממש בנ"ח, א"כ אמאי באכסנאי סגי בקנין כסף דלא אהני כ"א לדאו', ואף דבחו"מ קצ"ט מבואר דלמצווה סגי בכסף מ"מ בהגר"א משמע דנוטה לחלוק, וכמדומה שכ"ה בעוד אח', ולא שמענו להחמיר בזה לעשות משיכה דווקא, (יש שדחו דל"ש נשרפו חוץ דאף אם ישרפו לעולם הקנין קאי על השמן שבו בעה"ב ידליק בפועל, ואף אם בידינו לחלק כן בתקנות חז"ל מ"מ צ"ע אי הוי כמקנה דשלב"ל).

ב. בשד"ח (אס"ד חנוכה ט"ו) שלל צד זה דבעי בעלות ממש דהיאך בלולב ביום ב' לא תקנו חז"ל דבעי לכן ואילו כאן תקנו דבעי דוקא "לכם", ועוד דאמאי דנו הפוסקים אי שרי להדליק בחמאה שנבלע בה טעם בשר, והרי באיסורא נ"ל כלל לא יוצאים אי בעינן שלו (ואכן תליא פלוגתא הראשונים בזה).

ג. יש שהעירו דלמאי דמבואר בשבת דבנר הדולק בעי לאפקורי את הנר והשמן משום שבינת כלים א"כ היאך יצא לצד הנ"ל בהדלקתו בשבת.

ד. מסברא מה רחוק לומר דכל עיקר המצווה שתקנו חז"ל הוא רק ששמן בבעלות שלו ידלק א"כ מה"ט יוצאים ב"ב בהדלקת בעה"ב, והרי אין זה שמן שלהם.

ה. קצ"ע דהמסק' דהדלקה עושה מצווה – מבואר דההדלקה היא מעשה המצווה, ולהנ"ל שפיר דב"ב ואסנאי כלולים בהדלקתו, אך אי ממונו צריך לדלוק וזוהי המצווה א"כ ל"ש לומר דהדלקה עושה מצווה.

ו. אי בעינן שלו ממש א"כ בגזול אינו יוצא אלא ע"י קניני גזילה, ובמ"ב הביא משו"ת שו"מ שדן רק מצד מצהב"ע, נמשמע דמצד דין 'לכם' פשיטא לי' דיצא גם ללא שינוי וקנינים.

ז. בספר שלמי תודה הק' דבירושלמי מבואר שאפשר להדליק בשמן שריפה, והרי ל"ה שלו דיש חלק כהן. (וכן מבואר ברמב"ם פ"א מתרומות).

ח. בשפ"א ובה"ל הקשו על ר' זירא דהשתתף בפרוטה אמאי לא הירד להדליק לעצמו, ומדבריהם וכן חזינן דיש הידור לאכסנאי להיפרד להדליק לבדו כמו כל ב"ב, וכן יש ראיות לזה מהט"ז גבי חתן בבית חמיו, ועוד, ואי הגדר כנ"ל דכלול בב"ב שפיר אך אם היינו דבעינן ששמן ידלק א"כ מה הענין להיפרד ומהכ"ת לעשות הידור חדש שלא הוזכר בגמ'.

ט. ואמנם בר"ן ברמב"ן ברא"ה וברבינו דוד מבואר דיש דין הדלקה משלו ולכן לא בעינן לשליחות במדליק עבור חברו, אך גם דבריהם אין הכרח דמהות המצווה היא דשמן ידלק, ולא נתכוונו לענין של בעלות גמורה אלא לומר שיהא הנר משויר ומיועד לו, ולאפוקי שאם חברו הגיע והניח אצלו פתילות ושמן משלו והדליקם דאין בעה"ב יוצא, כמבואר בר"ד.

י. אכן באלוהי רבא משמע שצריך ממש שמן בבעלותו שכתב דצריך להוסיף עבור אכסנאי שמן בשיעור של חצי שעה כדי שהשמן שלו ידלק, ומבין כך מדברי הב"ח דכ' דיש חיוב על ממנו להדליק נרות לפרסם הנס וכו', וכן משמע קצת בפמ"ג תרע"ט סק"ג.

ויש להאריך בהנ"ל טובא ולא כתבנו אלא בקיצור להעיר ולהאיר.

נר חנוכה בע"ש למ"ד שביתת כלים

הרב יואל חיימזון

איתא בשבת (יח:) דלביית שמאי אית להו שביתת כלים בשבת, ואוקמינן בגמ' גיגית נר וקדרה ושפוד דמפקרי להו אפקורי. כלומר דלביית שמאי המדליק נר בע"ש מפקירנו כדי לא לעבור על שביתת כלים, ועי' ברשב"א שם בחד תי' דלרבה לא סגי בהפקרת הכלי אלא צריך שייפקיר אף את התבשיל.

והנה ש"י הר"ן בפסחים (ד.) דבעינן 'לכם' בנרות חנוכה ולכך צריך אכסנאי להשתתף בפריטי. ולביית שמאי צ"ע איך מדליק נרות חנוכה בערב שבת והא מפקיר להו ואינו יוצא ידי 'לכם'.

והנראה בס"ד ליישב דאף לביית שמאי דס"ל דמפקיר להו אפקורי וצריך להפקיר את התבשיל בכדי שלא יעבור על שביתת כלים, מ"מ זהו דוקא בתבשיל, דבתבשיל עצמו נעשה מלאכה דהוא עצמו מתבשל, אך בנר איכא למימר דאף דע"י הנר האש דולקת, מ"מ בשמן עצמו לא נעשה מלאכה אלא בפתילה דהפתילה דולקת והשמן מעכב את הפתילה מלהישרף וע"כ א"צ להפקירה. (יעו"י כע"ז בפסחים כז: תוד"ה מכלל, לגבי איסור הנאה דאין הנאה וביעורן שוהדאין הנאתן אלא אחר שנעשו גחלים לגמרי).

מקום ההדלקה לחתן ביום חופתו

הרב זיו שצ'לקה

כדי לבאר היכן הוא מקום הדלקתו של חתן ביום חופתו ראשית כל עלינו להקדים הקדמה קצרה ויסודית בדין הדלקת נ"ח וכדלהלן:

כתב המ"ב (תרע"ז ס"ק י"ב) וז"ל מי שסועד אצל חברו באקראי ויש לו שם בית באותו העיר צריך לילך לביתו להדליק שם נר חנוכה, ואם אינו רוצה לזוז ממקום שסועד יצווה לאשתו שתדליק עליו בביתו וכו' עכ"ל **ולמדנו מדבריו שמקום הדלקת נר חנוכה אינו נקבע לפי המקום בו נמצאים (ואוכלים) בשעת ההדלקה אלא לפי מקום מגוריו.**

ובספר שלמי תודה (עמ' ר"ח) הביא כמה הוראות שאמר מרן החזו"א זצ"ל לגר"ח ק"ש שליט"א בעניין מקום הדלקת נ"ח וז"ל כשהיה אברך לאחר הנישואין ונסע לירושלים לשבת של חנוכה לבית חמיו שליט"א [זצ"ל] ובמוצ"ש חזר לבני ברק לביתו אמר לו מרן החזו"א שבערב שבת ידליק נר חנוכה בירושלים ובמוצ"ש לא ידליק בירושלים אלא יעשה שליח להדליק בביתו בזמן ההדלקה או כשיחזור לביתו ידליק. **ואם רוצה להדליק במוצ"ש בירושלים יאכל שם סעודה אחת במוצ"ש וישאר ללון שם ובבוקר יאכל שם עוד סעודה אחת.**

וכשהיה בחור ולמד בישיבת לומזה בפ"ת ובא בשבת לבית הוריו זצ"ל בבני ברק אמר לו מרן החזו"א שבערב שבת ידליק בבית הוריו ובמוצ"ש יחזור לישיבה וידליק שם, ואמר לו הגר"ח ק"ש שליט"א שהוא רוצה להשתהות בבני ברק במוצ"ש ואמר החזו"א זצ"ל שאם כן ימנה שליח בישיבה בפ"ת שידליק שם בשבילו במוצ"ש עכ"ל.

ומדבריו החזו"א מבואר שמקום ההדלקה נקבע לפי המקום בו הוא עתיד לגור ביממה הקרובה וכיון שמגורים כוללים שינה ואכילה (שתי סעודות ביום) הורה החזו"א שצריך לישון ולאכול ב' סעודות במקום בו הוא רוצה להדליק ובכך ג' חשיב למקום ביתו.

וכן נראה מסברא שהרי מדליקים נר חנוכה בתחילת הלילה וההדלקה היא בשביל היום הבא כמובן ומשום כך מסתבר שתקנת הדלקת נ"ח היתה שכל אדם צריך להדליק במקום שבו הוא עתיד לגור באותו היום ולכאורה אין נפק"מ כלל היכן התגורר עד עתה ושו"ר שכן היא דעת הגר"י פישר זצ"ל (הליכות אבן ישראל ח"ב עמ' שעב) שמקום ההדלקה נקבע לפי יום המחרת (ע"ש).

ולפי זה נראה שחתן שמתחתן באחד מימי החנוכה לכאורה צריך להדליק נ"ח בביתו החדש ולא בבית הוריו כיון שביום המחרת הוא יגור בביתו החדש ואפילו אם עדיין נמצא אצל הוריו בשעת ההדלקה לכאורה דינו כמי שמבקר אצל חבירו בשעת ההדלקה שפשוט שאינו יכול להדליק שם נרות אלא צריך לילך לביתו ולהדליק או לשלוח שליח שידליק בביתו כמבואר במ"ב (הנ"ל) וכ"כ בהליכות אבן ישראל (הנ"ל וע"ש בהגהת הגר"א).

אלא שלהלכה למעשה ראיתי שדעת רוב פוסקי זמננו שחתן שנמצא בזמן ההדלקה בבית הוריו צריך להדליק את הנרות בבית הוריו (הגר"ש זצ"ל, הגר"ש זצ"ל, הגר"מ שטרנבוך שליט"א, הגר"נ ק"ש שליט"א, הגר"ח ק"ש שליט"א) וצ"ב אם כן מה ההבדל בין חתן שצריך להדליק במקום בו הוא נמצא בשעת ההדלקה לבין אורח לשבת שלדעת רוב הפוסקים צריך להדליק במוצ"ש בביתו ולא במקום בו נמצא בשעת ההדלקה והרי לכאורה דינם שווה כיוון ששניהם גרים כעת במקום שלא יהיה מקום מגוריהם בעתיד.

וראיתי בשלמי תודה (שם) שכתב לחלק שדוקא אורח לשבת שדר באופן ארעי בבית מארחו ורוצה להדליק שם במוצ"ש צריך ללון ולאכול שם ביום ראשון (כהוראת החזו"א הנ"ל) כיוון שאינה דירתו הקבועה מה שאין כן חתן שגר בבית הוריו בקביעות ונמצא שם בזמן ההדלקה שבזה אמרינן שעדיין לא נעקרה קביעותו מבית הוריו ויכול להדליק בבית הוריו וכ"כ הגר"ח ק"ש שליט"א (תורת המועדים עמ' שכד).

וראיתי בספר נטעי גבריאל (פ"א ו-ו) שכתב שאין החתן צריך להדר ולהדליק בביתו החדש כיוון שהכל הולך אחר שעת ההדלקה ולענ"ד נראה שכיוון שיש פוסקים שאינם סוברים כן ובפרט שאפשר שכן היא דעת החזו"א זצ"ל לכאורה נראה שראוי לחתן להדליק נרות (בלי ברכה) בביתו החדש כשיגיע לשם בלילה.

ויש להדגיש שכל דברינו הם רק אם החתן עדיין נמצא אצל הוריו בשעת ההדלקה, אולם אם יצא מבית הוריו לפני השקיעה יש אומרים שהחתן והכלה ילכו אחר החופה (קודם סעודת הנישואין) לבית מגורם החדש ויאכלו שם סעודה כדי לקבוע דירתם ולאחר מכן ידליק החתן נרות חנוכה ושוב יחזרו לבית החתונה (הגר"ש זצ"ל) ודעת הגר"נ קרליץ שליט"א (עלון מים חיים מהגר"י דינר שליט"א) שיכולים להדליק בלילה כשיגיעו לדירתם החדשה (ויש להזהר למנות שומר בשעה שאוכל בסעודת החתונה היות שעדיין לא קיים מצות חנוכה ואסור לאכול בסעודה גדולה בלי שומר).

ת"ר מצות נ"ח נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך. מבואר כאן שני הידורי מצוה, האחד נר לכל אחד ואחד מבני הבית, והשני לפחות כל יום לדעת ב"ש ולהוסיף כל יום לדעת ב"ה. וכ' הריטב"א דאין לפרש יום ראשון מדליק רק שמונה לב"ש או רק אחד לב"ה, דזמנין דבצירי נרות מן המהדרין שמדליקין נר לכאורה, אלא הפירוש לב"ש מדליק שמונה לכאורה ולב"ה אחד לכאורה וביום שני ב' לכאורה וכו'. ובשיטה להר"ן כ' ד"ל דמדליק ח' בלבד לב"ש ולב"ה אחד בלבד, וכיון דברוב הבתים מעט אנשים, יותר הידור כשהוא מדליק שמונה ביום ראשון דאפשר שאין בבית אלא ב' בני אדם. ולפ"ז נמצא דאם יש הרבה בנ"א בבית טפי ממנין הנרות דפוחת והולך או מוסיף והולך, עדיף ההידור דנר לכל אחד ואחד. ושם לא נאמר דין מהדרין מן המהדרין כזה כיון דברוב הבתים יש מעט אנשים וצ"ע.

והתוס' כתבו דלעולם ידליק לב"ה אחד בליל א' ויוסיף וילך אחד בכל לילה, שכן יש יותר הידור דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר והולך שהוא כנגד ימים הנכנסים והיוצאים, אבל אם עושה נר לכאורה אפי' יוסיף מכאן ואילך ליכא היכרא שיסברו שכן יש בני אדם בבית. פי' אם יעשה כמ"ש הרמב"ם דאם היו אנשי הבית עשרה בליל א' מדליק י' נרות בליל ב' עשרים וכו' ליכא היכרא. ול' המהדרין מן המהדרין אין מתפרש בכמות הנרות כמ"ש הריטב"א והשיטה להר"ן אלא משום דזה יותר איכות הידור מנר לכל אחד כלשון התוס'. וז"ל הפר"ח אבל התוס' כ' דב"ש וב"ה לא קיימי אלא אנר איש וביתו כו' דליכא למימר שכל כך בנ"א הדליקו דלא מתרמי מילתא דבליל א' לא נמצא אלא איש א' בבית ובכל לילה נתוסף איש אחד, משא"כ כשבלייל א' עושין נר לכ"א שאז כשרואין בליל ב' ריבוי נרות אומרים לפי שיש כך בנ"א בבית הדליקו כל כך דהשתא כיון דנפשי לא מכווני לראות אם הוכפלו הנרות.

והנה הרמב"ם הביא דמנהג ספרד להדליק בליל ראשון רק אחד לכל בני הבית וכן בכל לילה להוסיף עד שיהיה בליל ח' רק שמונה, דלא כמו שכתב הוא עצמו, וכן הביאו הראשונים הנ"ל. וכ' בשו"ת רעק"א תנינא סי' קכ"ה דדוחק לומר דס"ל כהתוס' שהרי הרמב"ם לא הביא כלל דעת חולקים, אלא שהם לא קיבלו עליהם להיות מהדרים מן המהדרים ודי להם בהידור אחד ובחרו בהידור זה דמוסיף והולך. ולפ"ז אם אחד רוצה להיות מובחר יותר למינקט תרוייהו דהיינו להוסיף כל יום כמנין בני הבית משובח יותר. אמנם לדעת התוס' אין לעשות כן כיון דליכא היכרא. אכן השיטה להר"ן לא ביאר כך מנהג זה, וכן בריטב"א מבואר דלא כותיה דז"ל אחר שהביא הפירוש הנ"ל, ולפ"ז מנהגינו דלא כחד אלא כעיקר הדין דהוא נר איש וביתו, ופי' ה"ר יוסף דלהכי אין לנו כמהדרים ולא כמהדרים מן המהדרים פן יחדשו בכשפים אם היה לכל אחד נרו. ע"כ. וצ"ב באמת אמאי לא פי' כהרעק"א.

עו"כ הריטב"א ור"ז ז"ל פי' כי מנהגינו הוא חשוב מהדרין מן המהדרין דאיכא פרסומי ניסא טפי, כי אם היה כל אחד מוסיף נרו לב"ש לא יכירו העולם דמשום פרי החג או משום מעלים בקודש הוא אלא יאמרו בני הבית נתרבו או נתמעטו עכ"ל. ובדבריו מבואר דלא כהפר"ח והגר"א. דהכי איתא בסוגיין חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסים וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאים וח"א טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דב"ה דמעלין בקודש ואין מורדין. וכתבו הפר"ח והגר"א דלטעם דימים הנכנסים והיוצאים א"כ בעי היכר וזהו דעת התוס', אולם הרמב"ם ס"ל כטעם השני וא"כ ספיר שייך לפרש דהמהדרין מן המהדרין מקיימים גם הידור דנר לכל אחד. וע"ע בברכ"י. אך כאמור בלשון הריטב"א מבואר דדברי התוס' קאי אף למ"ד משום פרי החג ומעלין בקודש.

והנה כל זה בזמן הגמ' שהיו מדליקים בפתח וא"כ אם יוסיף כל יום כמנין בני הבית לא יהיה ניכר שמוסיף והולך כמ"ש התוס', ולכן כתב הרמ"א בד"מ בשם מהר"א מפראג דלדין שמדליקין בפנים ויודעים כמה בנ"א בבית אף לד' התוס' מנהגינו נכון, ועוד דמאחר שמדליקין בפנים כל אחד יוכל להדליק במקום מיוחד ולא בעי להדליק כולם בטפח הסמוך לפתח ואיכא היכרא כשמוסיף כל א' והולך בשאר הלילות. עכ"ל. וכן בזמנינו בא"י יכול כל אחד להדליק בחלון אחר או אפי' בחלון אחד באופן הניכר ששני בנ"א מדליקים ומקיימים בזה כל ההידורים.

א. שבת כא: ת"ר, מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין וכו' יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך. בבאור דין המהדרין, כתב הרמב"ם ברפ"ד מהל' חנוכה, כמה נרות הוא מדליק בחנוכה, מצוה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד, בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד. והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית, נר לכל אחד ואחד, בין אנשים בין נשים. והמהדר יתר ע"ז ועושה מצוה מן המובחר, מדליק נר לכל אחד ואחד בלילה הראשון, ומוסיף והולך בכל לילה ולילה נר אחד. כיצד, הרי שהיו אנשי הבית עשרה, בלילה הראשון מדליק עשרה נרות, ובליל שני עשרים ובלייל שלישי שלושים, עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונים נרות.

ב. ובבאור שיטת הרמב"ם נחלקו האחרונים, דהנה הרמ"א בסי' תרע"א ס"ב כתב שהמנהג פשוט שכל אחד מבני הבית מדליק. ומשמע שאין הבעה"ב מדליק בעצמו נרות כמנין בני הבית, אלא כל אחד מבני הבית מדליק בעצמו. ובערוה"ש שם סט"ו הביא בשם גליא מסכתא סי' ו' נחלק על המנהג שהביא הרמ"א, וכתב שהנוהגים כן ברכותיהם לבטלה, שהרי מבואר ברמב"ם שבעה"ב הוא זה שמדליק כנגד בני ביתו, ולא שהם מדליקים בעצמם. והערוה"ש כתב שיש ליישב המנהג, שבאמת לא נחלק הרמ"א על פסק הרמב"ם כלל, ואדרבה גם הרמב"ם דעתו שכל אחד ואחד מדליק נר לעצמו, רק דהרמב"ם כתב את עיקר דין המהדרין, דלא צריך שידליק כל אחד בעצמו דוקא, אלא יכול בעה"ב להדליק עבור כל אחד ואחד, ושפיר הוי בכלל המהדרין. ומבואר שלדעתו מה שבעה"ב מדליק כמנין בני ביתו הוא שמדליק עבורם ובמקומם, והם מקיימים בזה את דין המהדרין, ואילו לדעת הגליא מסכתא בעה"ב בעצמו הוא עושה את כל המצוה וההידור, וכל מה שמדליק כנגד מנין בני הבית הכל הדלקה אחת שלו, וכולם מקיימים את המצוה על ידו כדין נר איש וביתו.

ג. הבית הלוי (עה"ת, סוגיא דחנוכה כג). כתב ליישב המנהג, דס"ל להרמ"א דדוקא בזמן שהיו מדליקים בטפח הסמוך לפתח, לא היו יכולים להדליק כל אחד בפ"ע במקום מיוחד, ולכן אחד הדליק עבור כולם ביחד, אבל עכשיו שמדליקים בפנים יותר טוב שידליק כל אחד בעצמו במקום מיוחד. ומבואר דנקט כהערוה"ש, שבעה"ב מדליק במקום בני הבית, ואם אפשר ראוי שידליקו בעצמם.

אולם בחידושי מרן ר"י הלוי (הל' חנוכה פ"ד ה"א) מבואר דלדעת הרמב"ם אין בעה"ב מדליק עבור כ"א מבני הבית, אלא כל הנרות שמדליק כמנין אנשי הבית הוו הדלקה אחת, ושלא כשיטת הרמ"א שיש הדלקה עבור כל אחד ואחד, ע"ש. וכפי' הגליא מסכתא.

ד. והנה לדעת הגליא מסכתא והגר"ז, צ"ב למה לא פירש הרמב"ם כהרמ"א, שהמהדרין מקיימים את המצוה בזה שכאורה מבני הבית מדליק בעצמו. (ועיי' ש"ש מ"ש בזה הגר"ז). ונראה לבאר, דלכאורה לפי דעת הרמ"א שהמהדרין מדליקין כל אחד נר לעצמו, דין המהדרין שייך רק בשאר בני הבית, שאם רוצים להיות מהמהדרין ידליקו לעצמם, ואם אינם מהמהדרין לא ידליקו ויצאו בנר של בעה"ב כעיקר הדין, אבל לגבי בעה"ב לא שייך כלל דין המהדרין, שהרי הוא מדליק את הנר העיקרי לצאת ידי חובת עיקר המצוה דנר איש וביתו, ואינו מדליק נוסף, שיהיה מיוחד לעצמו, וא"כ לעולם אינו בכלל המהדרין. ושמו י"ל דלעולם הוי מכלל המהדרין, שהרי הוא הדליק בעצמו. ועכ"פ לא שייכא אצלו הבחירה האם להיות מהמהדרין או לא.

ולא מסתבר לומר שדין בעה"ב תלוי בבני ביתו, דאם הדליקו הם לעצמם, הרי אף הוא בכלל המהדרין, ואם לא הדליקו אלא יצאו בשלו אין הוא בכלל המהדרין, דלא מסתבר שדינו יהיה תלוי בהם. ועוד, דאם נאמר כן, נמצא שאם חלק מבני הבית הדליקו לעצמם וחלקם יצאו בשלו, קיים את דין המהדרין במקצת, ולא מסתבר לומר כן.

וכן מבואר מדברי המשנ"ב בסי' תרע"א ס"ק ו' בשם חיי אדם ופמ"ג, דאם יש לו שמן בצמצום ולא מבני ביתו אין לו כלום, ידליק הוא בעצמו כל הנרות כמנין הימים אף שחבירו לא ידליק כלל, דמטבת שיהיה הוא מהמהדרין (מן המהדרין) ובן ביתו יוצא את עיקר המצוה על ידו כדין נר איש וביתו.

והנה אי נמצא שגם לבעה"ב שייך דין המהדרין ע"י ששאר בני הבית מדליקים, א"כ גם בעה"ב יקיים ההידור מצוה בכך שבן ביתו ידליק לעצמו, ולכאורה יצטרך בעה"ב לתת לו להדליק לעצמו ולא יקיים את ההידור דמוסיף והולך. ומבואר כמשנ"ת, דלגבי בעה"ב לא שייך דין המהדרין.

ה. וי"ל דס"ל להרמב"ם דכ"ז דוחק, דבגמ' נאמרו ג' דרגות, עיקר המצוה, דין המהדרין ודין המהדרין מן המהדרין, ולפי' הרמ"א נמצא שדין המהדרין מן המהדרין לבעה"ב כלל, רק לשאר בני הבית, ורק עיקר המצוה ודין המהדרין מן המהדרין שייכים אצל כולם. וזה דוחק. וע"כ פי' הרמב"ם שדין המהדרין הוא שבעה"ב מדליק כמנין כל בני הבית, ולא שמדליק עבור כל אחד ואחד כפי' הבית הלוי והערוך השולחן, אלא הכל הוא חזק הדלקה וכפי' הגליא מסכתא והגר"ז, וא"כ בעה"ב הוא שמקיים את דין המהדרין ומדליק כנגד כולם, וכל ג' הדרגות נעשים ע"י בעה"ב, וכל בני הבית יוצאים בהם בנרות שלו, ונמצא שכולם שייכים הן בדין המהדרין והן בדין המהדרין מן המהדרין.

חִיּוֹב נֵר חֲנוּכָה

אם שמונת הימים הם דין אחד או כל יום הוא מחייב חדש.

חקר בזה הצפנת פענח (ח"ב תניא נט:) אם הם מציאות אחת או נפרדים. כלומר אם מקיים מצות נ"ח דוקא כשהדליק בכל הח' ימים או דכל יום מצוה בפנ"ע. וכל דנפק"מ לגבי גר שנתגייר וקטן שהגדיל באמצע חנוכה, אם צריך להדליק, ועי"ש עוד נפק"מ. (ועי' שעה"צ תרעו אות ג במי שלא בירך שהחיינו בתחילת חנוכה אם מברך ביום שמיני).

וכ' הצ"פ שם דהיא פלוג' רש"י ותוס' בשבת כג. בנר שדלוק מאתמול, אם צריך לכבותו ולהדליק שוב, (דלרש"י מכבה ומדליקה כפשטיה דגמ' אבל התוס' כ' דמכבה ומדליקה איירי בנר שהודלק לצורך שבת ומשמע דבנ"ח יוצאים בנר שדלוק מאתמול). ולפי"ד יתכן לבאר מה הענין שבהוספת נר בכל יום, [דהרי מצד הנס אין הבדל בין יום ליום], אכן אי נמצא שכל יום הוא מחייב חדש, י"ל שהוצרכו לגדר חדש בכל יום שבה נבדל מקודמו.

ועי' שפ"א שדייק ברש"י (כא: ד"ה נר) שהוצרך לומר נר אחד בכל לילה, דלא נמצא דדי בנר אחד על כל ימי החנוכה.

ויש להביא ראיה שבכל יום הוא חייב חדש, מלשון הר"ף (ט:) "לשנה אחרת קבעום שמונה ימים טובים בהלל והודאה והלכך מברכין אניסא כל יומא ויומא מתמניא יומי חנוכה הואיל ובכל יום ויום היה הנס מתחדש באותו הפך של שמן". [ולפנינו בגמ' ל"ג ח' ימים, ועי' רש"י (ד"ה ה"ג) שנקבעו רק להלל ועה"נ, ומבואר שהקביעה אינה על נ"ח, ויתכן דפליגי בהנ"ל].

וכע"ז בתוס' בתענית (כח:): דהטעם שגומרים את ההלל בכל ימי חנוכה, משום דכל הח' ימים היה הנס מתגדל והיה כל חד וחד יום טוב ומובא בב"י (תרפג).

אכן עי' ב"ח (ר"ס תרעו) דכל יומי דחנוכה כחד יומא חשיבי, אבל הנס מתחדש בכל יום אע"פ שהזמן אחד.

החייב על הגברא או על הבית.

הסתפק בזה השפ"א (כא: ד"ה ת"ת) אם הוא כמו מזוזה, או דהמצוה על כל אדם. וכל דנפק"מ אם המהדרין להדליק בפנ"ע יכולים לברך, דעל מצות הידור בלבד א"א לברך. [ובכלל זה שצריכים להתכוון לא לצאת בהדלקת בעה"ב, אמנם עי' תשו' רעק"א ח"ב יג דבסתמא המהדר כוונתו שלא לצאת].

והפנ"י (שם) כ' לבאר בצורת התקנה של "נר איש וביתו" דנשתנתה משאר מצוות שהן חובת הגוף על כל יחיד ומצוה בו יותר מבשלוחו, כיון דעיקר המצוה סמוך לרה"ר משום פרסומי ניסא "משו"כ הטילו חובת מצוה זו כאילו היא חובת הבית". (ועי' מנחת שלמה ח"ב סי' נח).

ולשון הרמב"ם (פ"ד ה"א) "מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק". והיינו דהיא חובה על הבית, ולכן גם במהדרין בעה"ב הוא המדליק כנגד כאו"א. (ועי' לפי"ז כשיש לו ב' בתים אמאי אינו מחוייב בשניהם).

ועי' זכרון שמואל (יט, ד) שאינו חייב על בעה"ב אלא על הבית. וכן משמע בתשו' חכם צבי (תוספות חדשים סי' יג) שכ' דהטעם שקטן מוציא גדול בהדלקה הוא כיון דלאו אקרקפתא דגברא מוטל חייב ההדלקה אלא אחד מכל בני הבית מדליק.

והאחרות חיים (חנוכה יג) כתב שאם יש לו שני בתים בב' רוחות צריך להדליק בשניהם, אבל רק בברכה אחת כיון דקי"ל דחובת גברא הוא אמרינן דשיתיהן מצוה אחת. [ועי' ש' דמשמע קצת שנסתפק בזה, דכ' דאפי' אם הן ב' מצוות די בברכה אחת].

וכן דעת המ"מ והפ"ח (תרעז) שהיא חייב על הגברא, שכ' בשני בנ"א שדרים בבית אחד ואינו סמוכים על שלחן אחד, שכ"א חייב להדליק בפנ"ע, (ועי' פמ"ג תרעז, ג). ובכנסת אברהם (סי' יג) הכריח מד' הב"ח ששליח יכול לברך בנ"ח רק כשהמשלח עומד אצלו, כיון דשורש החיוב על הגברא לא סגי שנ"ח יהא דלוק בביתו, עי"ש. ועי' בקונ' חנוכה סי' ח מה שביאר בזה, ועי' משמרת חיים (ח"ב חנוכה ג) דב' הצדדים תלויים אם המחייב הוא פרסום הנס או ההודאה.

שיעור עד שתכלה רגל מן השוק, הוא בזמן ההדלקה או שיעור השמן בנר.

בשבת כא: איכא ב' לשונות בזה דאי לא אדליק מדליק א"נ לשיעורא, ועי' הגהמ"י (פ"ד אות ב') דפליגי אהדדי בהנ"ל.

אך בדעת הרמב"ם כ' הב"ח (תרעג) דלא פליגי אלא לל"ב צריך גם שיעור שמן כזה. (ולפי"ז אם היה שמן פחות משיעור זה, הוי ברכה לבטלה). וכ"כ המהר"ל בנר מצוה (ח"ב ד"ה ועוד נוהגים) דהתי' השני תלוי בראשון, שהרי נתינת בשמן כשיעור זמן זה היא רק משום שאח"כ אינו זמן הדלקה וא"א להדליק אח"כ.

ועי' בקונ' חנוכה (סי' ה' ד') בשם הגרי"ז, דלדעת הרמב"ם ודאי שאינו שיעור בשמן אלא רק בזמן ההדלקה, כיון שכ' (ד,ה) "וכמה שיעור זה כמו חצי שעה או יתר" ואם הוא קביעת שיעור השמן לא שייך לומר "או יתר". וכן מבואר ברא"ם (פר' תצוה כז, כא) דכ' שחלוק נ"ח מהמנורה שלא נתנו בו שיעור בשמן כמו במנורה [חצי לוג], אלא בזמן בלבד.

אך בדברי ירמיהו על הרמב"ם (פ"ד ה"ה) כ' דהשיעור משתשקע אינו על זמן ההדלקה אלא על שיעור השמן. והוכחתו מדין שלא מועיל להוסיף שמן אחרי הדלקה משום שכשהשמן פחות מהשיעור לא נחשבת הדלקה כלל.

הדלקת הנר

מצוה מעשה ההדלקה או שהנר יהיה דלוק.

בצפנת פענח (ח"ב תניא נט:) כ' דאף דהדלקה עושה מצוה מ"מ הגדר שיהיו מודלקים לשם חנוכה. [וכדין מזוזה שהמצוה במה שיש מזוזה ומתקיימת ע"י שנקבעת כדניה].

ועי' בשו"ע (תרעב, א) ד"א שאם הוא טרוד יכול להקדים מפלג המנחה ולמעלה ובלבד שיתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק. ומבואר שהעיקר מה שהנר דולק, וכ"מ בפמ"ג (תרעט א"א) שכ' שבנ"ח א"צ לדין שליחות אלא סגי בעצם מה שהשמן שלו, והשליח עביד מעשה קוף בעלמא. ועי' כ' דאין המצוה בהדלקה.

ולכא' תליא בפלוג' (שבת כא.) אם כתבה זקוק לה. אך בברכת אברהם (שם) כ' דגם למ"ד אין זקוק לה יש מצוה גם במה שדלוק שהרי צריך שמן בשיעור עד שתכלה רגל מן השוק. ועוד ראיה מדין אין מדליקין מנר לנר (כב.) משום אכחושי מצוה, הרי דבזמן שדולק חשיב נר מצוה. ומכריח שם (ז) דיסוד המצוה שיהיה נר דולק לפרסומי ניסא ומחמת זה איכא חייב להדליק הדלקה כזו שיתקיים בה ענין זה, אך מעשה המצוה הוא ההדלקה.

ועי' בחי' הגר"ח (ביאת מקדש ט, ז) שיסד בהדלקת המנורה שאין המצוה בעצם מעשה ההדלקה אלא עיקר מצותה שיהיו הנרות דולקים (ועי' חי' הגרי"ז זבחים יא: שהוכיח מנס חנוכה דאין דין במעשה ההדלקה). אמנם אע"פ שנ"ח הוא זכר לנרות המקדש מ"מ חזינן דחלוקים שהרי במנורה הנחה עושה מצוה, (נח' בזה ואכ"מ). ועי' משמרת חיים (ח"א חנוכה ב) דנ"ח אינו לזכר מצות נרות המקדש אלא לזכר הנס שהיה במעשה ההדלקה ולכן תקנו מצוה של מעשה הדלקה.

פרסומי ניסא הוא גדר במצות הדלקת נ"ח, או דין נוסף מלבד עצם ההדלקה.

עי' מרחשת (ח"א סי' כב) שבקריאת מגילה הקריאה ופרסום הנס הם ב' דינים נפרדים. אכן בנ"ח לכא' תליא בגדרי החיוב להדליק על שלחנו בשעת הסכנה או לאחר שכלתה רגל מן השוק. (ועי' אמרי שפר לרש"ק דחלוק פרסו"ג דחנוכה מפרסו"ג דפורים משום דהכא היה למעלה מהטבע).

ובפנ"י (כא:) מבואר דהוא גדר עצם המצוה שכ' דמשום שיעיקרה פרסומי ניסא הטילו את החיוב על הבית. ובלשון הרמב"ם (פ"ג ה"ג) "ומפני זה התקינו חכמים... מדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים... להראות ולגלות הנס". משמע דהיא עצם התקנה.

ונפק"מ בזה מ"ש באילת השחר (שבת כב.) להסתפק אם יוצא יד"ח כשהדליק ללא כוונה לפרסם הנס. דלכא' הוא רק אם הפרסומי"ג הוא גדר במצות ההדלקה.

ותליא גם בפלוג' התוס' והרשב"א לגבי הדלקה אחר הזמן, כפי שביאר בקונ' חנוכה (בב.) דמשו"כ דעת הרמב"ם שאף בדיעבד א"א להדליק אחר הזמן. (עי' לק' בסמוך).

זמן ההדלקה מהשקיעה דהוה זמן פרסום, או משום שהיא מצוה דלילה.

עי' תוס' מנחות כ: (ד"ה נפסל) דהזמן מסוף השקיעה משום דשרגא בטיהרא מאי מהני, ומוכח דגדר הזמן מצד שהוא ראוי לפרסום.

והרשב"א (כא:) כ' דהדין משתשקע החמה אינו לעיכובא שא"א להדליק קודם, דודאי יכול להדליק סמוך לשקת"ח דהא איכא פרסומי ניסא. עי"ש ראיתו מהדלקה בער"ש חנוכה.

והשו"ע (תרעב, א) הביא י"א שאם הוא טרוד יכול להקדים מפלג המנחה ולמעלה, ומשמע דהוא מדין הלילה, [דכל מעלת פלג המנחה היא שיכול להחשב כלילה לגבי דינים מסויימים].

ובכנסת אברהם (סי' י') נקט דתירווייה איכא, ומתחלק לקיום המצוה ולמעשה ההדלקה, דמצד המצוה שמקיים במה שהנר דלוק, בעינן זמן עד שתכלה רגל מן השוק ושיהא ניכר אורו, ומצד מעשה ההדלקה בעינן שיהא כלילה. (עי' לעיל אם המצוה בהדלקה או במה שדלוק).

ועי' יראים (סי' ירעד) דהפרסומי ניסא הוא דוקא מבעוד יום שניכר שאינו לאורה אלא זכר לנס. ולפ"ז אדרבה הלילה הוא חסרון במצוה, ועי"כ דאינו מצוה דלילה.

עד שתכלה רגל מן השוק הוא מעיקר המצוה, או כדי להרבות פרסומי ניסא.

בקונ' חנוכה (סי' ב, אות ב) כ' דנח' בזה התוס' והרשב"א בדף כא: דבתוס' משמע דלמ"ד ששיעור עד שתכלה נאמר לגבי

הדלקה, אין להדליק אח"כ, והוא משום דס"ל דעיקר המצוה היא פרסומי ניסא ובלא זה ליכא מצוה כלל.

אך דעת הרשב"א שבדיעבד אפשר להדליק גם אחרי הזמן (רק שלא עשה כתיקונה לגמרי), ז"א דס"ל שזמן מצות נ"ח כל הלילה אלא שזמן פרסומי ניסא הוא בזמן שיש עוברים ושבים.

וכן נראה מהמח"ו (סי' רלו) שכ' "מיהו כל הלילה יכול להדליקה עד הבקר, דלא נתנו בו הזמן הזה אלא משום פרסומי ניסא דהוי אז יותר". ומבואר להדיא דזמן עד שתכלה אינו מעיקר המצוה.

פֶּתַח הַבַּיִת הוּא דִּין בְּעִיקַר הַמִּצְוָה, או דִּין נוֹסֵף לְהוֹסִיף בַּפְּרָסוּמִי נִיֶּסָא

חקר בזה בקונ' חנוכה (סי' ג אות ב) אם כך היא מצות נ"ח להניחה בחוץ, או דעצם מצות נ"ח מקיים אפי' במניחה בפנים. והוכיח מהגמ' דבשעת הסכנה מניחה על שולחנו, דמשמע שבלא שעת הסכנה אינו יוצא בזה אפי' בדיעבד. ועי' בשם הגרי"ז ששעת הסכנה היא תקנה מיוחדת של פטור מלהדליק בחוץ. (נח' הראשונים בגדר הסכנה, ע' ב"ח סי' תרעא. ועי' ישוע"י סק"ג שנאמר בזה יעבור ואל ייהרג).

אך עי' חת"ס (כא:): בגמ' דהניח חנוני נ"ח מבחוץ פטור על נזק שנעשה מחמתו, דהרבותא בחנוני, משום שיכול להדליק בפנים כיון שהרבה נכנסים אצלו, ומה שמדליק בפתח רה"ר הוא רק מצוה מן המובחר, ואפ"ה פטור, עכ"ל. וחזינן לכא' דמעיקר המצוה א"צ דוקא בפתח, אלא דהפתח הוא ההכ"ת שיהיה פרסומי ניסא.

וכך דקדק בבבב"א (שבת כא:): מרש"י שם שכ' גבי חנוני דפטור משום "שברשות פרסום מצוה הניחה שם", ומשמע דאינו רשות המצוה גופא אלא פרסום המצוה, דהיינו תוספת על עיקר המצוה.

מַהֲדָרִין

תוֹסֵפֶת הַמַּהֲדָרִין הִיא מִדִּין הִידוּר מִצְוָה או תִּקְנָה מִיּוֹחֶדֶת בִּנ"ח.

חקר בזה בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (פ"ד ה"א ד"ה והנה יעו"ש) אם ההידור הוא דין ואנוהו לעשות מצוה מן המובחר, או דזו התקנה [ולפי"ז הוא חיוב יותר מואנוהו].

וכ' הגרי"ז דנפק"מ אם נאמר בזה הידור מצוה עד שליש. ודעתו דכיון שבנ"ח לעולם המהדרין הוא יותר משליש, א"כ אין חובה להדר בזה, ואין בזה אפי' מצוה לכתחילה אלא למי שרוצה להדר. והביא כן מרבינו חננאל (ב"ק ט:): שהוא דין הידור מצוה ככל המצוות. וכ"מ בביאור הלכה (תרע"א ד"ה וי"א) דפלו' ב"ש וב"ה אינה בענין הלכה אלא בהידור בעלמא ולכן אין איסור לעשות כב"ש.

אך בלשון הטור והשו"ע (תרע"א, ב) שלא הזכירו כלל ענין מהדרין אלא כתבו בסתמא שמוסיף והולך, מבואר דהיא תקנה מיוחדת בנ"ח והיא חיוב יותר ממצוה מן המובחר. וכ"כ השפ"א (כא: סד"ה ת"ר) שההידור הוי **מצוה גמורה**, דכך היתה התקנה שהמהדרין יעשו המצוה באופן זה.

ובמשנת יעבץ (או"ח עד) תלה בזה פלו' התוס' והרמב"ם אם במהדרין שמדליק נר לכל א' שייך להיות מהדרין מן המהדרין להיות מוסיף והולך, דהתוס' שכ' דליכא היכרא הוא משום דלא ניכר ההידור, ובדבר שהנני מכוסה ל"ח ואנוהו. אבל לר"מ כך היתה התקנה וההידור אינו משום ואנוהו וממילא א"צ שיהיה ניכר.

ועי' בית הלוי (ע"ה, לחנוכה ד"ה והמהדרין) דכיון שהנס היה משום הידור מצוה בהדלקת המנורה להדליק בפתיחות עבות, לכן תיקנו חכמים במצוה זו הידורים יותר מכל מצוה. ע"כ. ולפי"ז לכא' הוא דין ואנוהו, דאל"כ אינו שייך להידור דמנורה.

תוֹסֵפֶת הַנִּירוֹת כִּנְגַד הַיָּמִים, חֶלֶק מִגּוֹף הַמִּצְוָה או הִידוּר בִּפְנֵי"ע.

יתכן דתליא בהנ"ל, דאם הוא דין הידור מצוה כללי, י"ל שהם חלק מהמצוה לפי יסוד הביה"ל (ח"ב מז) דאין הידור אחר גמר המצוה, ועי' בחי' הגרי"ז שם דלפי"ז הכל הדלקה אחת. אכן גם לא ידעתי גיטא שהיא תקנה מיוחדת י"ל שהכל כאחד כמ"ש בפשי' השפ"א (שם) שהמהדר עושה מצוה אחת.

ויתכן להוכיח כן מדברי ב"ה (כא:): שמוסיף והולך מפני שמעלין בקודש ואין מורידין, ואי התוספת אינה חלק מגוף המצוה, א"כ בכל לילה רק בנר אחד יש קדושת המצוה, ולא שייך בזה מעלין בקודש.

ועי' פמ"ג בפתי"כ (ח"א סי' מ) שחקר אם במצוה דרבנן שייך בל תוסיף, והוכיח מהמהדרין בנ"ח. ומוכח דס"ל שהוא **מגוף המצוה**.

אך י"ל שהוא עומד בפנ"ע, עפ"י הפנ"י (כא: ד"ה פליגי) דעיקר התקנה היא להדליק בכל הלילות בשוה לפרסם הנס, וההידור בתוספת נרות הוא מפני שבכל יום נתרבה פרסום הנס וחיבת המקום ביותר, וא"כ הוא ענין בפנ"ע. (אכן בגליא מסכת (לק') כ"מ ה"ט דהלכא אחד, עי"ש). וכן מוכח בד' רעק"א (תשו' ח"ב יג) דמשהדליק נר אחד גמר מצותה, וא"א לברך על שאר הנרות (כששכח לברך על הראשון).

«

אך דעת הכת"ס (סי' קלה) דהיא מצוה שיש לה משך זמן, והיינו שההידור הוא מגוף המצוה, ולכן כ' שיכול לברך על שאר הנרות, עי"ש. וכ"כ בגליא מסכת (או"ח סי' ו פב.) שהנרות הנוספים נחשבים כעיקר המצוה ואין כאן עיקר וטפל. ועי' בשו"ת הלכות קטנות (סי' קח) שכ' לדון בדין שמש, שהמהדרין צריכים שמש כנגד כל נר מנרות חנוכה. ומוכח דכל הנרות בכלל קדושת המצוה.

ובהגמ"י (פ"ד ה"ט) כ' להדיא שהנרות הנוספים הם של רשות. ועי' משנת יעבץ (עד, ג) דתליא בזה מש"כ הרמ"א (תרעד, א) שאין מדליקין מנר לנר, דס"ל שההידור משום ואנוהו ולכן אין התוספת מגוף המצוה.

ועי' אילת השחר (שבת כא:): דהענין של מעלין בקדש בנ"ח, אינו הוספת קדושה כבשאר מעלין בקדש שהרי אין קדושה בנרות, אלא הוא **ריבוי של התעסקות** במצוה, [וכמבואר בשבת קל. שריבוי התעסקות המצוה הוא יותר מצוה].

דִּין מַהֲדָרִין לְכָל אֶחָד, הוּא שִׁיחִיה נֵר לְכָל אָדָם או לְהַדִּיר בְּרִיבוֹי נֵרוֹת.

חקר בזה בשו"ת גליא מסכת (או"ח סי' ו דף פא.) והוכיח מהרמב"ם שכ' שמדליק כמנין אנשי הבית, שאין הדין כלפי אנשי הבית, אלא הוא דין להרבות נרות כיון שאינו דומה פרסום לפני אנשים מועטים לפירסום שעושים בקיבוץ המון רב, ולכן מי שיש לו בני בית מרובים לא נחשב פרסום בנר אחד. ועי' כנסת אברהם סי' ח (ב-ו).

אבל לש" הרמ"א (תרע"א, ב) שכל אחד מבני הבית מדליק, ע"כ שההידור הוא בנר לכל אדם.

ועי' קונ' חנוכה (סי' ח) דתליא בזה גם פלו' הרמב"ם והרמ"א אם שייך תוספת נר לאשת בעה"ב. [ועי"ש שנסתפק בשי' הרמב"ם אם יכול להוסיף בשביל מקצת מב"ב, ולפי"ד הגליא מסכת הנ"ל פשיטא שא"א].

בְּרִכוֹת הַהֲדָלָה

בְּרִכַּת שְׁעֵשֶׂה נִיֶּסִּים הִיא בְּרִכַּת הַשֶּׁבַח או בְּרִכַּת מַזְחֶמֶת קִיּוֹם הַמִּצְוָה.

בפשטות הברכה היא שבח, אבל מצינו דהתוס' בסוכה מז. (ד"ה הרואה) השוו ברכה זו לשאר מצוות, והקשו מ"ט לא מצינו ברכה לרואה לולב וסוכה. וחזינן מדבריהם דאינה ברכת השבח על הנס בלבד.

וכן יש להוכיח מהאבודרהם שכ' בשם רבינו יונה שבליה השני מברך קודם ההדלקה להדליק. ושעשה ניסים מברך אחר שמדליק נר ראשון קודם שיידליק נר שני, שהוא נס אותו היום, וכן בשאר הימים שמברך שעשה ניסים על הדלקת הנר הנוסף. ומבואר דהיא ברכה על הדלקת הנר שמזכיר את הנס.

והאבודרהם לשיטתו בהל' ברכות הראיה שכ' שברכה זו נתקנה על נס פך השמן, ולא על נס המלחמה. [הצפנת פענח כ' שהברכה היא על ב' הניסים על הנרות ועל ההצלה מהיוונים ולכן מברכים שעשה "ניסים" בל' רבים].

בְּרִכַּת שְׁעֵשֶׂה נִיֶּסִּים הִיא עַל רֵאִיִּית הֵנָּה או עַל הַהֲדָלָה.

בברכת אברהם (שבת כג.) כ' דנפק"מ במי שמדליק בעיניים עצומות ואינו רואה את הנר, דאם היא ברכה על הראיה כדן הרואה מקום שנעשו בו ניסים, א"א לברך כשאינו רואה. ועי' במאירי (לק') דשייך ברכת שעשה ניסים גם ללא נ"ח כלל. ומוכח דס"ל שאינה ברכה על ראיית נ"ח.

והריטב"א הביא פלו' א"א מברכים שעשה ניסים לפני ההדלקה, או אחר שהדליק, ויתכן דפליגי בזה, דאם היא ברכת המצוה זמנה עובר לעשייתה, אבל אם היא ברכה על ראיית הנר, א"א לברך קודם שמדליק. וכך אי' במס' סופרים (פ"כ ה"ו) שמברך שעשה ניסים לבסוף אחרי הנרות הללו ושהחיינו.

בְּרִכַּת שֶׁהַחַיִּינוּ הִיא עַל מִצְוַת נֵר חֲנוּכָה או עַל יְמֵי הַחֲנוּכָה כְּשֶׁאֵר מוֹעֲדִים.

בשעה"צ (תרע"ג) הסתפק בזה דאפשר שהוא כשהחיינו דיו"ט, דקאי על עצם הזמן דחנוכה שנעשו בו ניסים, אלא דלכתחילה סמכוהו על זמן ההדלקה. וכן הסתפק השפ"א (כא:):

והפ"ח (תרע"א, כ) להדיא הך שהחיינו לא נתקן אלא **על ההדלקה** או על הראיה הא לא"ה לא יברך. וכ"מ בב"ח (תרע"ו) שכ' בטעם שאין מברכים שהחיינו בכל יום (בת"ה ה') "דברכת שהחיינו היא באה על שמחת לבו של אדם שהגיע לזמן הדלקת נ"ח ושם הדלקת נרות אחד הוא".

אך עי' מאירי (כג.) והובא בשעה"צ (שם) שמי שאינו יכול להדליק ולא לראות, יברך לעצמו שעשה ניסים ושהחיינו בלילה הא' ושעשה ניסים בשאר לילות. ועי"כ שהברכה היא **על היום** ולא על הנר. ועי' מור וקציעה (תרצב, הובא בב"ה"ל) דאף על מועדים מדברי קבלה יש לברך שהחיינו, דצריך חיזוק כשל תורה.

ומעצם הדין דמצינו בגמ' (כג.) דהרואה ג"כ מברך שהחיינו, לכא' יש להוכיח דאינו על המצוה, כיון שאין מצות ראיית נ"ח במקום הדלקה שהרי את ברכת המצוה אינו מברך.

מקום ההדלקה בחלון

הרב מאיר רותן

שבת כ"א. אם דר בעליה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר. הנה יש לעיין אם בחלון נאמר דין **טפח הסמוך לחלון**, כלומר אם יש מדף היוצא מחוץ לחלון או כגון **סורגים רחבים יותר מטפח** האם צריך להצמיד את הנ"ח לחלון, או כיון דסו"ס ניכר שהבעה"ב הניח שם,

והנה יש לדון עוד באדם שיוצא לו מדף מקיר ביתו ואין שם חלון כלל אלא קיר ישר אך יוצא שם מדף מתוך הקיר האם יכול להדליק שם או לא, ויסוד הספק הוא כיון דסו"ס הרי ניכר לכו"ע שהך מדף הוא מישך שייך לקיר ביתו א"כ ודאי יכול להדליק, וביותר ביאור דהרי עיקר דין הדלקה בפתח או בחלון הוא משום שזהו המקום שרק הוא יכול להניח שם חפצים ולא אדם אחר, דכל אדם אחר שיניח שם חפציו הרי בעה"ב יסלקם, ולכן זה משתייך אליו, וא"כ שפיר י"ל דה"ה במדף הרי"ז משתייך אליו ההדלקה וצ"ב.

והנה בעיקר דין חלון יש לעיין האם הוא מדין פתח או דין נוסף, והיינו האם הדין חלון הוא תקנה חדשה למי שאין לו אפשרות להדליק בפתח הבית כמו מי שגר בעליה ולכן תקנו לו עוד דין הדלקה בחלון. או"ד דדין חלון אי"ז תקנה נוספת אלא כל עיקר דין פתח הוא רק צורה היאך לפרסם הנס ביותר לבני רה"ר ולכן מי שגר בעליה שאין לו הדלקה בפתח לכן יכול להדליק בחלון כי אצלו החלון זה כמו פתח.

ובאמת נחלקו בזה האחרונים דידוע דיש דעות באחרונים דמי שיש לו ב' אפשרויות או להדליק בפתח או בחלון דודאי עדיף שידליק בפתח, אפי' שבחלון יש יותר פרסום הנס וכן מורה הגרי"ש וכן בשם הגרי"ז. אמנם יש דעות באחרונים דאם בחלון יש יותר פרסום הנס ודאי ידליק בחלון ולא בפתח, וכן בשם הגר"נ קרליץ וכן בשם החזו"א. ותלוי בהנ"ל.

בדין גג

והנה בגמ' שבת כ"א. אמר רבינא נ"ח מצוה להניחה בתוך עשרה דאי ס"ד למעלה מ' לימא ליה היה לך להניחה למעלה מגמל ורוכבו ע"כ. וצ"ע טובא היאך שייך להניח נ"ח למעלה מגמל ורוכבו, והא לא מצינו כזה פתח גדול של גמל ורוכבו וכי הפתחים של פעם היו בגובה גדול. ובעיקר צ"ב מה טענה היא זו שיניח למעלה מגמל ורוכבו הא כיון דאין דרך כלל להניח למעלה בסיום הפתח א"כ אי"ז שייך כלל לפתח והיאך יקיים כאן דין פתח.

ונראה ע"כ מתבאר בזה, דבאמת אפשר להניח נ"ח גם מעל הפתח למעלה **כמו להניח על הגג של הבית**, דכיון דסו"ס זה ניכר לבני רה"ר וניכר שרק הוא יכול להניח שם א"כ יכול להניח נ"ח גם על גג ביתו הפונה לרה"ר כל שניכר שהוא הניחו וזה בתוך כ' אמות, ואין ענין פתח אלא כל שניכר שלו. ולפי"ז באמת יכול להדליק בגג ביתו כל שניכר שגג זה שלו.

והנראה עוד בזה דבעיקר הא דאיתא בשבת כ"ב, מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח, ופרש"י שאם ירחיקנו להלן מן הפתח אינו ניכר שבעה"ב הניח שם. ולכאורה יש לעיין טובא מהו הך דין ניכר וכי אם ניח בב' טפחים סמוך זה לא ניכר,

והמתבאר בזה דהתחדש כאן דשורש דין הדלקה בפתח הוא משום דהפתח זהו המקום שמשתייך לבעה"ב כלומר דשום אדם לא יכול להניח חפצים בפתח של אדם אחר דהבע"ב יסלקו מכאן, וא"כ אם רואים כאן נ"ח א"כ ע"כ בעה"ב הניחו שם, וזהו שורש דין טפח הסמוך לפתח כלומר דעד טפח זה מקום שאדם אחר לא יכול להניח שם חפציו אלא רק בעה"ב, ובזה מוכח שיש כאן מקום של בעה"ב, ולפי"ז טפח הסמוך הוא משום דעד שם זה רשותו, שכל רשותו נמשכת עד טפח הסמוך דאם יבוא אחר הוא יסלקו ואי"ז רק היכר אלא זה **רשותו**, אך בטפח השני שאינו סמוך לפתח בזה גם אדם מהשוק יכול להניח שם חפציו.

והנה לפי"ז מתבאר נמי שורש דין פתח החצר, כלומר דזהו מקום השייך רק לבני החצר ושום אדם לא יכול להניח כאן חפציו מלבד אנשי החצר ולכן ע"כ כשמדליקים בפתח החצר זה מוכיח שהך נר הוא שייך לבני החצר דוקא.

והנה נמצא לפי"ז דה"ה אם אחד יוציא מדף מקיר הכותל מבחוץ לביתו, או **זיז היוצא מקיר ביתו מבחוץ או מוט ברזל ארוך היוצא מקיר ביתו מבחוץ** ככה"ג יוצא בזה ידי"ח הדלקה, דכיון דעיקר דין פתח או חלון הוא משום דזה מקום שרק הוא יכול להניח שם חפציו, א"כ כמו"כ במוט ברזל היוצא מביתו או מדף שיוצא, כיון דכולי עלמא ידעי דרך בעה"ב יכול להניח שם חפציו א"כ ודאי משתייך אליו הך נ"ח.

הידור בנ"ח בלא המצוה

הרב חיים יצחק ויזל

בדין מהדרין מן המהדרין, דעת התוס' הטור והשו"ע שרק בעה"ב מדליק, דעת הרמב"ם שבעה"ב מדליק כנגד כל בני הבית, ודעת הרמ"א שכל בני הבית מדליקים. ובחידושי הגרי"ז ביאר מחלוקתם של הרמב"ם והרמ"א, ודעת הרמב"ם שלא שייך שכל אחד מבני הבית ידליק מכיון של"ש לקיים את ההידור בלי המצוה, ודעת הרמ"א ששייך דבר כזה. והלכו לשיטתם, דהנה במילה יש לחתוך את הציצין אפילו אלו שאין מעכבים ושכל דינים אינו אלא משום הידור, ונחלקו הרמב"ם והרמ"א אם חוזר עליהם אחר שפירש, דלדעת הרמב"ם אינו חוזר עליהם, ולרמ"א חוזר עליהם [מלבד בשבת, שהידור אינו דוחה שבת], וביאר הגרי"ז דדעת הרמב"ם של"ש לקיים את ההידור אחר המצוה, ודעת הרמ"א ששייך כן.

ולכא"פ צ"ב מה שייך הידור מצוה בלא המצוה, הרי אינו מקיים מצוה והיאך יקיים את ההידור בלא המצוה, ועוד יש לעיין בדברי הרמ"א נראה שמברכים על הידור מצוה של למהדרין, שכתב שכל אחד מבני הבית מברך, ואילו לענין מילה משמע מדבריו שאין מברכים על הציצין שאין מעכבים, וצ"ב מ"ש, וכן לענין האם ניתן לברך רק על החלק של המוסיף והולך נחלקו הפוסקים בזה, ואילו בני הבית שזהו משום הידור פשיטא לרמ"א שמברכים, [עיין ברע"א מש"כ בזה]. עוד צריך לברר מה טעם ישנו דין הידור של מהדרין ומהדרין מן המהדרין, הרי המהדרין יותר משליש מהנר איש וביתו, והמהדרין מן המהדרין יותר משליש מהמהדרין וכ"ש מהנר איש וביתו, ואין חיוב הידור יותר משליש כמבואר בב"ק ט; ובלשון השו"ע והרמ"א משמע שישנו חיוב לקיים באופן של למהדרין מן המהדרין.

והנראה בכל זה, דדין הידור בחנוכה שונה בכל מהותו מכל הידורי מצוה שבתורה, שבכל התורה דין הידור הוא בחפצא דמצוה, וכגון עשיית סוכה לולב ושופר נאים, שמייפה את החפצא דמצוה, אבל הידור בחנוכה אינו הידור בחפצא דמצוה, שבהדלקת נר לכל אחד ואחד אינו מייפה את הנר איש וביתו, ובמוסיף והולך אינו מוסיף נוי לנר האחד, אלא שתקנו חז"ל שלושה אופנים איך לקיים את המצוה, שכל אופן נעלה ומהודר מקודמו, וחלק ההידור בפני עצמו הוא עצם המצוה עצמה ולא רק חלק של הידור גרידא.

ויתכן עוד שבהידור חנוכה גופא ישנם שני סוגי הידור, ישנו הידור של המהדרין מן המהדרין, שהגם שחלק ההידור הוא מפרטי המצוה עצמה, מכל מקום הוא סוף סוף רק חלק של פרט במצוה, שעיקר המצוה זה הנר האחד, והחלק של המוסיף והולך הוא הידור שנספח למצוה, אבל ההידור של המהדרין, כל צורתו היא צורה חדשה של מצות הדלקת נר חנוכה, שהנר איש וביתו היא מצוה שנציג מהבית ידליק, ונר לכל אחד ואחד המצוה מוטלת על כל קרקפתא דישראל שידליק כלולב ושאר מצוות, ואין עיקר המצוה נפרד מההידור.

ולפי זה יתיישב הכל בס"ד, שמה ששייך שבני הבית יקיימו רק את ההידור, הוא משום שזה חלק של עצם המצוה עצמה ואינו רק מעשה הידור לבד בפני עצמו, ואף חלוק ממה שיש צד בפוסקים שאין מברכים על מוסיף והולך, ואילו בני הבית שמקיימים הידור מברכים, כיון דהידור מוסיף והולך סו"ס זהו חלק של הידור שנספח לעיקר המצוה של הנר אחד, אבל הידור למהדרין זהו אופן חדש לגמרי של קיום מצוה, שכל אחד ידליק, ואין הבדל מהותי בין בעה"ב לכל בני הבית, שמעיקרא כל צורת ההידור באופן זה הוא שכא"פ ידליק.

ולנתבאר מובן למה לא שייך בזה ענין של עד שלישי, שכל הנושא של עד שלישי, זהו כשיש לפניו את עיקר המצוה, אז להוסיף הידור ביופי המצוה, נאמר דין שעד שלישי מחוייב בכך, וכגון מש"כ רש"י בב"ק שם כדוגמא שאם מוצא ב' ספרי תורה לקנות, ואחד מהודר יותר מחברו יוסיף שלישי הדמים ויקח את ההידור, אבל בחנוכה ההידור הוא חלק מפרטי המצוה עצמה וצורה נוספת של המצוה, ומאי שייטא לענין שלישי, הרי זהו כל גוף המצוה.

ובעיקר המחלוקת האם כשפירש חוזר על הציצין שאין מעכבים, אפשר לבאר שדעת הרמב"ם שההידור הוא ייפוי המילה כלשון רש"י בשבת קלג; ואין מצוה לייפות את המצוה אחר שאין מצוה. אבל הרמ"א סובר שהציצין שאין מעכבים אינו ייפוי המילה, שיתכן שאינו נחשב שמייפים את המצוה עצמה, שהרי המצוה היא הסרת הערלה והערלה אינה נמצאת, אלא ההידור הוא לעשות את המצוה באופן יותר מושלם, שעיקר המצוה היא להסיר את עור המילה ועור הפריעה עם הציצין של רוב ההיקף ורוב הגובה של העטרה שזה הציצין המעכבים, ואופן יותר מושלם הוא גם להסיר את הציצין של מעוט הגובה וההיקף שזה הציצין שאין מעכבים. ולכך גם אחר שפירש ישנו מעלה לחזור ולעשותו, כיון שאינו עוסק ביופי של המצוה אחר שאין מצוה, אלא עוסק בעצם מעשה המילה, רק שמעיקר הדין סגי במה שכבר נעשה, וניתן להוסיף ולהדר ולעשות גם את זה.

ומכל מקום אין מברכים על כך הגם שעוסק בעצם מעשה המילה, מכיון שאינו עיקר המצוה אלא רק תוספת שלימות, אבל על הידור של חנוכה מברכים ואפילו בהידור של מוסיף והולך כצד הנ"ל בפוסקים, מכיון שאינו תוספת שלימות גרידא אלא חלק של הידור שהוא מצורת עיקר המצוה עצמה. ונמצאו ד' דרוגות בהידור בלא המצוה: א. בכל התורה כולה וכן מילה לפי הרמב"ם. ב. מילה לפי הרמ"א. ג. מהדרין מן המהדרין. ד. מהדרין. ודו"ק.

הרב צפניה ערוסי הלוי

בדבר שאלת רבים האם ניתן להדליק נ"ח בנרות מפיצי ריח שהרי אנו אומרים "ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד", ולכאורה הנאת ריח כהנאת שימוש. הנה נחלקו בזה פוסקי זמננו שדעת הגר"ש ואזנר זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א שמותר ליהנות מהריח א"פ שקנאם לשם ריח כי לא הקצו אלא מהנאת האור ולא ממה שמעורב בתוכו. ודעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א שאין היתר ליהנות רק אם אינו מתכוון [כמובא במ"ב דרשו"ח ח"ו, מילואים עמ' 111]. ומשמע שאם מתכוון אסור, וצ"ע שהרי לא הוקצו מראש לכך כאמור וכדלהלן.

ובשו"ת מעין האומר ח"ג כו הגרע"י זצ"ל השיב: מותר, זה לא עיקר כוונתו בהדלקה. ושם העירו שהגדר בזה כמ"ש מרן א"ח רטז, ב בפרי שנטלו לאוכלו שאע"פ שנותן ריח לא יברך עליו. וכן במחלוקת המריח באתרוג בסוכות מחמת סב"ל אפילו מתכוין להריח לא יברך. אמנם לילך לאורה במידה וכבה האור בבית אין איסור כי לא לזה היתה כוונתו ואין זה תשמיש המחייב נר, אך אם אין תאורה אחרת - אסור.

עוד זאת מצאתי בשו"ת שמן אפרסמון (אליסון) ח"ב יז שאם אינו מתכוין להריח - מותר, וכשקנה לשם ריח - כל שאינו סמוך ומריח - מותר, ויש מקום להחמיר והמיקל יש לו מה שיסמוך. כי עיקר השימוש של הנרות הוא לתאורה וזהו דרך תשמישו והריח ל"ח דרך הנאתו ותשמישו אלא יוצא דופן, ובפרט להכנה"ג בשם האו"ר שבאיסור דרבנן לא אמרו קול מראה וריח אב"מ. והנאת ריח אינה בכלל האיסור כעין דברי המהריק"ש והפ"ח ועוד שמותר ללכת לאור נ"ח שלא יכשל, ואולי יש לחלק. ועוד, שגר או שמן רגיל אין בהם ריח טוב וכאן הוסיפו חומרים מסויימים כשמדליקים יוצא ריח טוב, כך שהריח לא מהשלהבת או מהנרות עצמם אלא מאותם החומרים, לכן לא חשוב כנהנה מנ"ח ומותר.

ועוד, הרי אסור להרצות מעות כנגד נ"ח, והסביר הרא"ש שמעבר למה שאסור להשתמש לאורה ובתשמיש קבוע שהרואה אומר לשם תשמיש הדליקה ולא לשם מצוה, אבל עדין בתשמיש עראי בודאי לא הדליקה, קמ"ל שאף תשמיש עראי של גנאי כהרצאת מעות אסור לפי שידין סמוכות לנר לעיני בהם יפה. ודייק לשונם שאמרו "כנגד נר חנוכה" ולא אמרו אסור להרצות מעות לאורה. ומרן הב"י סי' תרע"ג הביא דבריו והעיר, שנראה מדבריו שבתשמיש עראי שאינו ש"ג כשאין ידיו סמוכות לנר - מותר, ותמה: "ולא ידעתי למה לא כתבו כן רבינו (=הטור) ורבינו ירוחם", יוצא, שכל שאסור אפילו תשמיש עראי לאור נ"ח ז"ד כשעושה מעשה סמוך לנר שנחשב תשמיש ש"ג בעיני ליד הנרות, אבל אם עושה תשמיש עראי רחוק מהנר, וכ"פ הרמ"א בדר"מ שם והמהרש"ל תשו" סי' פ"ה. ובנ"ד אף אם נחשיב הנאת הריח לתשמיש, אך מאחר שהריח מופץ בחדר וא"צ להתקרב סמוך לנר אלא מריח אף ממרחק מהנר היא מותר, כדין תשמיש עראי ועושהו רחוק שמותר. ואף שכמה מהאחרונים חלקו על הב"י והרמ"א והחמירו בכל גוונא כהב"ח והט"ז המג"א והא"ר ומ"ב סק"י ושעו"צ אות ח', אולם מאחר שקבלנו הוראות מרן הב"י להקל וכ"ד הרמ"א כאמור, יש להקל במילתא דרבנן. ויתכן שאף לדעת האחרונים הנ"ל, יודו כשלא ניכר כלל שמריח וממילא אינו חשוב תשמיש עראי, ומה גם שמריח ממרחק ואינו סמוך לנר, ואף א"ת שבאיסור דרבנן וקול מראה וריח איסור מדרבנן, עיקר תשמיש הנר להנות מאור, והנאה מריחו היא לא כדרך הנאתו, וכאמור אינו נהנה מהריח היוצא מהשלהבת אלא מהחומר שמפיץ ריח שבנר או בשמן וממילא מותר. ואה"נ אם יתקרב סמוך לנר או לשמן להריח יש מקום להחמיר מאחר שעושה תשמיש בזוי כהרצאת מעות.

וכי"ב בשו"ת ברית הלוי ח"א סי' פז האריך והעלה שלכתחילה מותר להריח ואין זה בכלל הנאה האסורה בנ"ח. וציין של"ש כלל לאסור הנאת הריח בנ"ח כי בשלמא באיסורי "הנאה" יש איסור בריח כי עצם האיסור בהנאה והוא רוצה בקיום הריח, משא"כ בנ"ח איסור ההנאה הוא משום דרך בזיון וכפי שאמרו "אטו נר קדושה יש בו", יוצא, שאינו איסור הנאה עצמו, והנאת הריח הוא לא עושה מעשה ולא חשוב כדרך בזיון, לכן אין מקום לאסור ומותר, עי"ש.

ולענ"ד יש להביא כעין ראיה מפורשת להיתר, שכן בנ"ש קי"ל שצרי-קטף, שמן אפרסמון (לא פרי מאכל האפרסמון הידוע כיום, אלא א' מסמני הקטורת) אין להדליק בו או מטעם שריחו נודף ועלול להסתפק ממנו, או מטעם שיש בו סכנה שהוא נף ונתפס בבגד. וידוע המעשה שבת כו: בחמות ששנאה את כלתה והציעה לה שתתבשם במשחא דאפרסמא ושתדליק נ"ש ולכשהדליקה מיד נתפס האש בה וכלתה אותה, עיי"ש. ועדין יש להסתפק האם כשהתירו לנ"ח כל השמנים האסורים לנ"ש הותר בכללם גם שמן אפרסמון, וא"כ נמצא שלא חששו להנאת ריח הבא משמן אפרסמון שריחו נודף מאוד.

ובערוה"ש תרע"ג, ג כתב שאין הצרי בכלל ההיתר שהתירו השמנים הפסולים, כי כל שהתירו זה רק משום שמא יטה כשאין השמן הולך אחר הפתילה, אבל שמא יסתפק וכי"ב לא התירו עי"ש. והפמ"ג שם אסר שימוש בצרי רק בשב"ח, ומשמע שבחול מותר אף שהוא מפיץ ריח. ובכ"ח דן בדברי הפמ"ג ואסר אף בחול. ודעת הישועות יעקב שם סק"א והקריית חנה (קובלנץ) סי' מד שאחרי שגזרו לא ליהנות מנ"ח לא חששו לשמא יסתפק לא בחול ולא בשבת. ובנ"ד לכו"ע בודאי מותר ואינו בכלל הגזירה שמא יסתפק בצרי כי אין שימושו להתבשם רק להריח.

וה"ר בללהרצ"א חנוכה, שדייק מהרמב"ם לאסור בצרי וכי"ב, כי הרי התירו שמנים שיש בהם חשש שמא יטה שאין משככים לאור הפתילה ותו לא. ונלע"ד דאין זה מוכרח, ואדרבה אם היו סוגי שמנים שיש בהם סרך איסור בודאי הרמב"ם היה מפרשה ולא היה סותם, ובע"כ שהחזיק יותר בהיתר הדבר מאיסור. ועי"ע בשו"ת מע' חנוכה ג.

הרב חיים יהודה לייב אויערבאך

ישנם נרות שעווה שמפיצים ריח נעים כשדולקים, ויל"ע אם מותר ליהנות מריחם כשמשמשים בהם לצורך מצות הדלקת נרות חנוכה, והנה בעיקר טעם האיסור להשתמש בנרות חנוכה מבואר ברש"י שבת דף כא ע"א כיון דבעינן שיהא היכר שהדליקם לשם מצוה, ויל"ע דבמריח את הנרות שאינו עושה כל מעשה אין חסרון בהיכר, ובר"ן כתב הטעם כיון דעיקר ההדלקה הוא מפני הגס שנעשה במנורה, עשאוה כמנורה שאסור להשתמש בה, ואף לדבריו י"ל דרך השתמשות ע"י מעשה אסור ולא הנאת ריח, וכן מבואר בשעה"צ סי' תרע"ג ס"ק יא, ובדף כב ע"א מבואר טעם נוסף דהוי ביזיון מצוה אם משתמש בנרות וכגון שמונה מעות על יד הנרות, ואף לטעם זה י"ל דהנאת ריח דהוי שימוש דממילא אין בזה ביזיון, אכן עדיין יל"ע דמאחר דהנרות הוקצו למצותם ולכן נותר השמן טעון שריפה וכאיתא בס' תרע"ז סעיף ד', א"כ מה"ט יהא ג"כ אסור להריחם, ואין להתיר מהטעם דריחא לאו מילתא, כיון שהוא מיועד ג"כ לריח, וכן איתא בשו"ע יו"ד סי' קח סעיף ז' גבי בשמים של ע"ז וכלאי הכרם שאסור להריחם כיון שהם מיועדים לריח.

והנה בגמ' סוכה דף לז ע"ב מבואר דהדס שנטלו לארבעת המינים אסור להריחו, ואתרוג שנטלו לארבעת המינים אסור לאכלו ולהריחו מותר, וטעם האיסור מבואר בראשונים מפני שהוקצו למצותם, ואף לפירש"י דאסור מדאורייתא דחל ע"ז שם שמנים מ"מ יסוד איסורו משום דהוקצה למצותו, והדס שבעיקרו מיועד לריח לכן בהקצאתו למצוה הקצהו מעיקר ייעודו דהיינו הריח, משא"כ אתרוג שבעיקרו מיועד לאכילה לכן בהקצאתו למצוה הקצהו רק מאכילה שלזה הוא מיועד ולא מריח.

ומעתה לגבי נר חנוכה שמפיץ ריח, אם נאמר שהנר בעיקרו מיועד להדלקה ולא לריח א"כ הרי"ז דומה לאתרוג דמותר להריחו כיון שבעיקרו מיועד לאכילה, ולכא"ו הוא דומה יותר להדס כיון דהוא מיועד ג"כ בשביל הריח שבו ולכא"ו לפי"ז יהא אסור להריחו, אכן נראה דאף אם נדמהו להדס יהא מותר להריחו וכדלהלן.

דהנה בהדס שהשתמש בו לצורך סכך הסוכה, הביא שם הר"ן מחלוקת אם אסור להריחו וכהדס של ארבעת המינים, וטעם המתירים הוא מפני דלארבעת המינים ע"כ צריך הדס וכשהקצה לכן את ההדס הקצהו מעיקר שימושו דהיינו הריח, משא"כ לסכך הסוכה דסגי בעצים בעלמא אזי אף כשמסך בהדס אין שימושו מצד ההדס שבו אלא מצד העץ שבו, ולכן אף שהקצהו לצורך הסכך אין כאן הקצאה אלא מהסקה וכעץ בעלמא שמיועד להסקה משא"כ להריחו מותר דהרי לא הקצהו מצד ההדס שבו לצורך הסכך, וברמ"א סי' תרלח סוף סעיף ב' הביא ב' הדעות, ובאופן שהשתמש בהדס לצורך נוי הסוכה ותלאו בסוכה באמת יהא אסור להריחו דהרי תלאו לנוי מצד ההדס שבו וממילא הוקצה למצותו מאותו שימוש שלו הוא מיועד דהיינו הריח, וכ"כ בפרמ"ג בא"א סק"י.

והנה בט"ז שם סק"ג חידש דכל האיסור ליהנות מעצי סוכה הוא רק באופן שע"י שימושו הרי הוא מבטל בכך את אפשרות קיום המצוה מהעצים שייחדם לכן מתחילה וכגון שמסיק את העצים, משא"כ שימוש שאינו מבטל את אפשרות קיום המצוה אין בזה כל איסור, ועפ"ז כתב דמה"ט מותר להישען על עצי הסוכה כיון שאינו מבטל בכך את אפשרות קיום המצוה בעצים, ולכא"ו קשה מהא דאסרו בגמ' להריח הדס של ארבעת המינים על אף שאינו מבטל בכך את אפשרות קיום המצוה, וצ"ל דהנה הט"ז בהמשך דבריו הביא ב' הדעות ברמ"א אם מותר להריח הדס שהשתמשו בו לסכך, וכתב שלדבריו יהא מותר כיון שאינו מבטל בכך את אפשרות קיום המצוה בהדס לצורך הסכך, ולכא"ו תמוה שהט"ז מכריע בין ב' שיטות הראשונים שהביא הר"ן, ובפרמ"ג ביאר כוונת הט"ז דסבר דפלוגתת הראשונים הוא רק באופן שנוטל את ההדס ממקום הסכך בשביל להריחו דבכך הוא מבטל את אפשרות קיום המצוה של ההדס לצורך הסכך, אלא שנחלקו אם מתחילה הקצה דעתו מלהשתמש בהדס בכדי להריח כיון שלצורך הסכך אין צריך בדוקא הדס, משא"כ באופן שמריח את ההדס בעודו מונח על הסכך לכו"ע מותר דהרי אינו מבטל בזה את קיום המצוה, וכוונת הט"ז להשיג על דברי הרמ"א דמדבריו מדויק דהעמיד פלוגתת הראשונים אף אם ההדס מונח במקומו ואינו נוגע בו כלל, ולפי"ז י"ל דהא דאמרין בגמ' דאסור להריח את ההדס שנטלו לארבעת המינים הוא רק אם נוטלו מהאיגוד של הד' מינים דבכך הוא מבטל את אפשרות קיום המצוה, דאף שניתן להחזירו לאחר מכן מ"מ בזמן זה שנטלו ביטלו מהמצוה, וכמו"כ מה שאסר הפרמ"ג להריח הדס שתלאו לנוי הסוכה הוא רק באופן שנוטלו מהסוכה ומריחו דכה"ג מבטל בכך את קיום המצוה שהקצה לכן את ההדס דהיינו נוי הסוכה, וכ"כ שם בשעה"צ סק"ל.

ולפי"ז אם באנו לדמות לרצות נר חנוכה להרחת הדס, אזי באופן שמריחו בזמן שהוא מונח במקומו, לדבריה הט"ז מותר ואין לחוש מצד הוקצה למצותו כיון שאין כאן כל ביטול מצוה בזמן שהוא מריחו, ורק אם נוטלו ממקומו דמבטל בכך את קיום המצוה שהוא נועד לו מתחילה הרי"ז אסור ג"כ מהטעם שהוקצה למצותו וכהדס של נוי סוכה שאסור להריחו רק כשנוטלו ממקומו.

שבת (כג): 'אמר רב הונא הרגיל בנר הויין ליה בניי תלמידי חכמים, ופי' רש"י דכתיב (משלי ו) 'כי נר מצוה ותורה אור', על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה - בא אור דתורה. ומבואר שנה השבת ונה החנוכה עניינם אחד והזהיר בהם זוכה לתורה. וצריך להבין בשלמא אור החנוכה שרשו הוא מאור המנורה שבמקדש שאורה מסמל את אור התורה, כמו שאחז"ל (ב"ב כה:), 'הרוצה להחכים ידרים וסימנך מנורה בדרום', אמנם נר שבת שטעמו הוא כבוד השבת או משום עונג השבת, איזה שייכות יש בו לתורה.

והנה הרמב"ם סוף הלכות חנוכה (פ"ד ה"ד) כתב, 'היה לפנינו נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו קודם, משום שלום ביתו שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר 'דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום' (משלי ג' ז). ע"כ. וחזינו בדברי הרמב"ם שנה השבת מהותו הוא שלום, [ומקורו ממה שאמרו בגמ' שבת (כה:), 'ותיזנח משלום נפשי' אמר ר' אבהו זו הדלקת נר בשבת], וכל התורה כולה ניתנה לעשות שלום בעולם. ויש לברר את ענין השלום של תורה, וכן את ענינו של נר שבת הנקרא שלום.

ובהסבר הענין, יש דברים נפלאים במהר"ל בחידושי אגדות (שבת כה: וז"ל: 'ותיזנח משלום נפשי' אמר רבי אבהו זו הדלקת נר בשבת, ויש לך לדעת כי אין נקרא שלום רק האור בלבד מפני שהוא נותן הבדל בין הדברים, וזהו השלום כאשר יש הבדל בין הדברים, כי כאשר נקרא החושך ערב מפני שבחושך הדברים מעורבים, ואין ניכר זה בפני זה והם מעורבים יחד, והאור נקרא בוקר שעל ידי האור יש ביקור בין הדברים בין זה לזה, וכאשר יש ביקור בין דבר לדבר הוא השלום אשר הוא בין הדברים [ואין אחד מתערב בחבירו רק כל אחד בפני עצמו], ולפיכך נקרא נר שבת שלום. עכ"ל.

ולפי הנ"ל נראה שזו כוונת הרמב"ם במש"כ שכל התורה כולה ניתנה לעשות שלום בעולם, ומשום שהתורה היא נותנת לאדם את הדעת והביקור להבחין בין טוב לרע, ומאירה לאדם את הדרך בתוך חשכת העוה"ז הדומה ללילה. ומבואר בדברי המהר"ל שנה השבת הנקרא שלום, יש בו גם מאותו השפעת האור המכוון את דרכו של האדם ומשים שלום בביתו. ויבואר להלן.

איתא בגמ' חגיגה (יב). 'א"ר אלעזר אור שברא הקב"ה במעשה בראשית אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנשתכל הקב"ה בדור המבול ודור ההפלה ראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנזו מהם שנאמר (איוב, לח) 'וימנע מרשעים אורם וגו', ולמי גנזו לצדיקים לעת"ל שנאמר (משלי יג, ט) 'אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעך' וגו'. [בפירוש הגר"א (שם) ביאר שהיום נקרא אור כמש"כ 'ויקרא אלוים לאור יום', והצדיקים נמשלו לאור שהוא העוה"ב הדומה לאור היום, והרשעים שעושים עבירות בגופם ואין להם נשמה עיקרם לילה, שהוא העוה"ז הדומה ללילה. עי"ש]. ובספר הבהיר (לרבי נחוניא בן הקנה, אות קמז) כתב, שהאור הגנוז שגנזו לצדיקים, אותו האור מתגלה בתורה הקדושה, והוא תכלית כל הבריאה. [ומצינו בכמה מקומות בדברי חז"ל שהתורה נקראת אור כפי שאמרו על הפסוק 'וירא אלוים את האור כי טוב' - אין טוב אלא תורה, וכמש"כ 'כי נר מצוה ותורה אור', ולכן נקראת התורה אורייתא].

ומצאתי בשפת אמת (בראשית תרס"ג), שכתב שבשבת מושפע האדם מאותו האור הגנוז הטמון בתורה, ששבת הוא מעין עוה"ב, ולכן ניתנה התורה בשבת [כדאי' בשבת פ"ו], ולכן קורין בתורה בשבת. והביא את דברי המדרש 'ויברך את יום השביעי', ברכו במאורות שאין דומה מאור פניו של אדם בחול לשל שבת, וביאר דכתיב חכמת אדם תאיר פניו, והיא הארת הנשמה, והאדם שהיה בג' קודם החטא היה כולו נשמה, והחטא שהוא הגוף מסתיר לאור הזה, ובשבת שיש בו לאדם נשמה יתירה, שנשמתו מושפעת מאותו האור הראשון ששימש בבריאה, וניתן בו חכמה ובינה יתירה לכך פניו משתנים.

ידועים דברי הרוקח (סימן רכה) שכתב, שמדליקין בחנוכה ל"ו נרות כנגד אותו האור ששימש לאדם הראשון ל"ו שעות וגנוזו הקב"ה לצדיקים לעת"ל, כדאיתא בבראשית רבה יום ו' שימש י"ב שעות, וליל ז' י"ב שעות, ויום ז' י"ב שעות. [ועיין בבני יששכר (חודש כסלו מאמר א), שכתב שדברי הרוקח רמוזים בשם החודש כסלו, שהוא כיסוי ל"ו, שטמון ומכוסה בו אור הגנוז ששימש ל"ו שעות, וכתב עוד שמצורף לו טב"ת, שהיא התורה שעליה נאמר כי טו"ב, שהאור ההוא גנוז ומכוסה בתורה].

ומתבאר שהאור ששימש בתחילת הבריאה בשבת בראשית וגנוזו הקב"ה לצדיקים לעת"ל, מקורו ושורשו בתורה הקדושה, והוא האור המאיר לנו בשב"ק ומשפיע עלינו אורה ודעת לששת ימי המעשה - ימי החושך, והוא אותו האור שהאיר בימי החנוכה והסיר את חשכת יון מעלינו. ולכן הזהיר באותו הנר של שבת וחנוכה, זוכה לאור התורה - לבנים ת"ח

א. נהגו ישראל במנהגי ההדלקה אם בשקיעה ואם בצאת הכוכבים, ושורשם בגמ' 'מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק'. [שבת כא:]. וכל"ע הקשו מה ייעשה בע"ש ובמוצ"ש. ואף שהרשב"א [שם] כ' שהיא למצוה בעלמא אבל נסתיה שהבה"ג סבר דדוקא קאמר.

וצ"ע דהרי 'הדלקה עושה מצוה' וכתבה אין זקוק לה' וא"כ לכא' אין בכלל אפשרות להדלקה בע"ש ועל כרחנו שאנו אומרים שכאילו ההדלקה נעשתה בשבת. וקשה לפמ"ש הנ"י ב"ק י. שבנרות שבת אמרין שעשה הכל כבר בע"ש. והוא פלא כי יוצא לפי"ז שבע"ש זה הדליקו בביתו שתי הדלקות: 'נר שבת' ו'נר חנוכה'. האחת - שבת, שעל אף שתפקידה להאיר בשבת אבל אנו מגדירים שהיא נעשתה ונשלמה בע"ש, והשנית - חנוכה, שעל אף שביכולתנו לעשותה רק בע"ש, אבל דינה כאילו נעשתה בשבת.

וביסודו הדבר תמוה מדוע מלכתחילה תקנו חכמינו תקנה בגדר משתנה ומתהפך שהרי תקנת ח' ימים כוללת שבת אחת לכה"פ, ואיך שלא יהא, אין לה כאן מקום לא לשקיעה ולא לצאה"כ.

ונוסף ענין מוקשה, במעשה דיקום איש צרורות שאיבד עצמו לדעת בד' מיתות חמורות ואמר עליו דודו התנא יוסי בן יועזר 'בשעה קלה קדמני לגן עדן' [ב"ר פס"ה], והשווהו [אלשיך קהלת ט יג] למה שבכה רבי ואמר 'יש קונה עולמו בשעה אחת', יש להתבונן בתרת"א. האמנם מותר לעשות כן, לאבד נפשו מדעת. [ועי' בזה בהרחבה בש"ג יז]. ב. מדוע 'בכה רבי' והתפעל מתשובה ש"בן רגע', והרי הדין מוכר ידוע כבר ב'הרי את מקודשת ע"מ שאני צדיק גמור' דחיישין לקידושי שמה הרהר תשובה בליבו.

ב. ויבואר כל הנ"ל בהקדם מאמרים [עירובין יט]. ש'אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון'. וזה נדמה כסתירה דאם הם מלאים מצוות כאותו הרימון עליו העתרו בר"ה 'שירבו זכויותיו כרימון' [- שנהיה צדיקים] למה הם רשעים ופושעים.

ג. ונבינה בעומק משל ה'רימון'. שכן פרי הרימון הוא יחיד בזה שאין בו בשר פרי שלם אלא כולו הוא גרעינים פרודים, ומאידך כח צפון בריבוי גרעיניו וכולל יערות שלמים של 'עץ' הרימון. ונמצא שבתורת 'פרי' שבו הוא 'פרי חסר' ואך בתורת כח 'העץ' המניב פירות כצלמו וככחו רב הוא מאד.

והנה רשמו כותבי העיתים שרבו מאד 'מ'מיתוניהם' אבל לא נשאר אצלנו רושם מזה [מלבד בילגה וטבעתה וחלונה], ועל כרחנו שנשלח לכל עדת ישראל ששב לה' ולתורתו אחר הנס. ובאמת רעה חולה היא בישראל מדור לדור שיש בהם כאלו המתפתים לבגוד באמונת אבותיהם בעת משבר ואדברא נעשים ראשים לצורירי [עד לסופם המר ע"י מבטחם, וכלשון הסליחה 'רצוצים במה אתם בוטחים', ה"י].

וביאר שאכן דיקא בישראל שהם עזים באומות גדול הנסיון שהמה כמתנדבים מצד לצד, עד שבנטייתם ימינה צוברים זכויות רבות כרימון ואלא בהטותם לשמאל עושים היפך. והקובע בשמה הוא איה 'עץ' מגמתם, האם להצמיח או ח"ו ליישר פרוד שסופו רקבון, ולכן יש שהוא רשע שאע"פ שרבו זכויותיו - גרעיניו, מ"מ לא נצטרפו לכח העץ' כי מגמתו לרשע ואבד סברו ובטל סיכוי. אבל ה'צדיק' שמצדף כל זכויותיו לתכלית הצדקות 'עץ' רב פארות יש ממנו.

ד. וחידוש נשגב הוא שבשעה אחת שיהפך הרשע את מגמתו להיות 'צדיק', אז כל זכויותיו שהיו פרודות ובטלות ברוב, הופכות הן לעיקר שמו ומבטלות עבירותיו ברוב [והן נהפכות לזכויות] עד שהוא נקרא 'רבי'. שו"מ כע"ז בס' ביאורי אגדות ע"ש. [אפיקי ים] - עירובין יט].

ה. ועל זה 'בכה' רבי ואמר 'יש קונה' עולמו בשעה אחת. כי הבכי ביטוי הוא לטשטוש הראיה מחמת הדמעות, וכאמור שבכל מתווה הדרך של אותו הרשע, אינך יכול לראות לאן יובילו מעשיו אפי' אותם שאינם טובים, כי יכול הוא לצרפם לטובה כמשנ"ת.

והגדיר רבי את מה שעשה אותו בעל תשובה, בשעה אחת, בגדר של 'קונה', כחילוק בין 'מכירה לקנין' שהמכירה היא הסיכום לעיסקה אבל ה'קנין' מכריע ומכריח ש'אינו יכול לחזור בו'. והיינו שבשעה האחת הזו הכניסו עצמם אותם בעלי תשובה לגן עדן ואינם יכולים לחזור בהם. ו'קנין' זה נעשה רק מפני שסילקו הם מעצמם סיכון של הטיה שמאלה מהסיבה הפשוטה שכבר אינם החיים, ואיבוד נפשם בידיהם הוא עצמו קיום חיים הנצחיים בצדקותם דידועים הם שבנסיון בחירת חייםם עלוליהם הם לבוא לידי בזיון, ולכן העלוהו על נס כשיא התשובה השלמה.

ו. וזו תקנת הדלקת הנר של הפך הקטן הממשש ביטוי לכל הנס הגדול, בעיקרון זה שכל הגרעינים הקטנים והמפורדים הופכים באחת, למפרע, ל'יער' גדול. ומסיבה זו מקום קיום התקנה נקבע לרגע הטשטוש שבין יום ללילה - אור לחשך, ואור זה עצמו כל גדרו לדינא, להיעשות באור בשביל החשך ובחשך מתברר שה'הדלקה' שהיתה דוקא באור, היא הנקראת למפרע 'עשיה' שנעשתה דוקא בחשך, אותה עשיה שהופכת 'רשעים' לצדיקים'.

ז. ועל פי הדברים האמורים, תתייב תמיהה רבתא **בפרשת מקץ**, דאמנם נרגש הלב בגאולת יוסף מחושך לאור, אך הנפש נסערת האין משהיה יוסף מלבשר טובתו לאבי, הממאן להתנחם, סופד, בוכה, ומתגעגע אליו.

אכן עקרון זה הוא שעמד לנגד יוסף, שאסור היה עליו 'לקלקל' את כל המהלך המתוכנן משמאי בכל ירידתו ומלכותו במצרים וביאית אחיו והשתחויותם אליו שם והכנת קליטתם שם, וכל זה אין לו אפשרות אלא ב'קונה עולמו למפרע'.

הרב יוסף חיים גלאי

ברוך אלוֹקינו שעשה ניסים ונפלאות וישועות גדולות לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, והנה חידוש לא מפורסם בניסים הללו.

נמצא במדרש פסיקתא (פרשה ב' ריש פסיקא דחנוכה) ולמה מדליק נרות בחנוכה? אלא בשעה שנצחו בניו של חשמונאי הכהן הגדול למלכות יון, כמו שנאמר "ועורתי בנייך ציון על בנייך יון" (זכריה ט"ג) נכנסו לבית המקדש מצאו שם שבעה שפודין של ברזל וקבעו אותם והדליקו בתוכם נרות.

ולכאורה תמוה דשביק עיקר הנס דמייתי הש"ס שמצאו פך שלא היה בו להדליק כי אם יום א' ונקט טעמא לפי שמצאו שפודין.

אלא מביא הזרע אפרים (מהגרא"ז מרגליות) לבאר, מהא דאיתא במגילת תענית (פ"ט): בכ"ה ביה יום חנוכה תמניא יומין דלא למספד ביה, שכשנכנסו יוונים להיכל טימאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה יד בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד שהיה מונח בחותמו של כהן גדול שלא נטמא, ולא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה בו נס והדליקו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעו שמונה ימים טובים.

ומה ראו לעשות חנוכה שמונה ימים והלא חנוכה שעשה משה במדבר לא עשה אלא שבעה ימים שנאמר "מפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים" וכו' ומה ראו לעשות חנוכה זו שמונה ימים? אלא בימי מלכות יון נכנסו בית חשמונאי להיכל ובנו את המזבח וסדוהו בסיד ותקנו בו כלי שרת והיו מתעסקים בו שמונה ימים.

ומה ראו להדליק את הנרות? אלא בימי מלכות יון שנכנסו בני חשמונאי להיכל ושבעה שפודים של ברזל בידם וחפום בבקעץ והדליקו בהם את המנורה. עכ"ל מגילת תענית.

א"כ מבואר שלעשות זכר לנס שהיה דולק שמונה ימים היה די בקביעות יו"ט דלא למספד, וכן לטעם שעשו אז חנוכה המזבח, והדלקת נרות חנוכה הוא זכר למה שעשו בני חשמונאי שהדליקו אז בשפודים של ברזל, (וכך ביאר מהריב"ץ במג"ת: ומה ראו להדליק את הנרות, קשיא ליה מ"ט דהדלקה כי לטעם הנס יסיפק לעשות ח' ימים טובים) אמנם לפי הנוסח במגילת תענית "שבעה שפודים בידם" אין מובן מה הצורך לעשות זכר לדבר זה, אך לפי מ"ש בפסיקתא "מצאו שם שבעה שפודים של ברזל" צ"ל שידעו בהם שלא נטמאו השפודים במגע עכו"ם והדליקו בהם, ולזכר הנס הזה ראו לעשות מצווה להדליק בחנוכה.

ובכך גם מיושב קושיא נוספת שהרי המנורה הייתה טמאה (והרא"ם תי' שעשו מנורה של עץ וע"י במהר"א שבת כ"א: שהשיג ע"ז) ולפי"ז נחא דגם מציאת השפודים היתה בדרך נס באופן שהכירו שלא נגעו בהם העכו"ם ולא הסיטום, או שאפשר"ל שכיון שחפום בבקעץ כשר דקיי"ל דיחפוי כלים טהורים. ע"כ מבטל הזרע אפרים.

לפי"ז נלע"ד דלא קשה מעיקרא קושיית הב"י מ"ט עבדינן חנוכה שמונה ימים, דהא על נס פך השמן לא תיקנו כלל הדלקה אלא ימים טובים, ומספר הימים טובים תיקנו מסיבת העיכוב שהתעכבו בתיקון המזבח ושיסידוהו בסיד והתעסקו עמו שמונה ימים, וההדלקה נתקנה על נס השפודים. (והנראה שאפשר שלמדו ב"י למחבר מאות התיורצים לא היה נמצא פסיקתא ומג"ת, ובע"כ כצ"ל דהא המג"ת הק' את קו' הב"י.)

אכן עצם בניית המזבח החדש מוזכר בש"ס (ע"ז נד.) דגנזו בית חשמונאי את אבני המזבח לפי שאנשי יון שיקצו המזבח לע"ז והוצרכו לבנות מזבח חדש, וכתב המהרש"א (שבת כ"א:) דחנוכה נקרא ע"ש חנוכה המזבח החדש שבנו. (ומוזכר עוד במתני' (מדות א, 1) היתה לשכת טלאי קרבן דרומית מזרחית היא צפונית בה גנזו בני חשמונאי אבני מזבח ששקצום מלכי יון.)

וא"ת עדיין תיקשי דהגמ' מק' מאי חנוכה ומספרת רק בנס השמן ותו לא, והנראה, דבשאלה 'מאי חנוכה' הכוונה לחלק הראשון מדוע בכלל תיקנו ימים טובים, וע"ז הביאה הגמ' את תחילת דברי מגי"ת דת"ר בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים וכו' נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעו ועשו ימים טובים בהלל והודאה. הנה הובא זה בגמ' ללמד מהו ענין ימים טובים דחנוכה, ולא חש להביא ההמשך מה טעם ח' ימים ומה טעם הנרות.

ומקשים העולם מה נשתנה חנוכה שנאמר בה רק מימרא בגמ' ולמה רבי לא קבעה בסדר המשנה, ולפי"ז מבואר, כיון שהוא כתוב ומוזכר בפירוש במגילת תענית, ואמר' בשבת (ג"ז:) ת"ר מי כתב מגילת תענית, אמרו חנניה בן חזקיה וסיעתו, וא"כ עוד קודם שהותר לכתוב תורה שבע"פ כבר נכתבה, וכשרבי סידר המשנה לא היה טעם לחדש משניות בעניינא דחנוכה דהא כבר נשנה ושגור בפי כל במגילת תענית. (וכ"כ החיד"א בדברים אחדים דרוש לב ד"ה ואני)

ובדברי חז"ל הללו דן המרדכי (ע"י בחדושי אנשי שם פסחים ת"ה אות א) מדוע קבעו ימים טובים, דבמגילת תענית הוזכר הטעם משום חנוכה המזבח והכא לא הוזכר כי אם נס פך השמן, ומבאר, דבגמ' איירי בתקנת הלל והודאה והוא על הנס, ובמגילת איירי בתקנת משנה ושמונה ימי חנוכה

והוא על חנוכה המזבח, ומקור זה הביא הרמ"א (סי' ע"ד) לומר שיש מצוה בסעודות שעושים במסיבות חנוכה. ויש להוסיף בזה כהנה וכהנה ואכמ"ל.

הרב יונה טאוה

הט"ז בשו"ע או"ח סי' תרפ"ב ס"ק ד' כתב בשם ההג' מרדכי שאע"פ שמי ששכח לומר על הניסים אינו חוזר אבל בשבת חנוכה חוזר על תפילתו. ועי' בב"ח שם שמבאר.

ובדרך דרוש יש לבאר את הקשר בין חנוכה לשבת שיש הקבלה בין שבת לחנוכה בכך שהרי שבת יום מנוחה וגם חנוכה נקראת כך על שם ש"חנו בכ"ה" לכסלו כפי שכתוב בפוסקים. ובאר את ענין המנוחה בשבת וכך בנין גם את הקשר לחנוכה ולמיוחדות של שבת חנוכה.

אנו אומרים בתפילת שבת "זה שיר שבח של יום השביעי שבו שבת א-ל מכל מלאכתו". מהפיוט הזה רואים שהשבח של יום השבת הוא מה ששבת הקב"ה ממלאכתו ביום זה. ובביאור הענין י"ל על פי מה דאיתא בפרקי רבי אליעזר (פ"ג) "למה נקרא שמו (בראשית יז, א) אל-ש-די", שאמר לשמים די ועמדו, לפי שהיו מותחין והולכים עד שאמר להם די". ובספר אור גדליהו ב' פקודי ביאר שכוונת הדברים שהתפשטות העולם בשעת בריאתה היינו שהפן החומרי של העולם התפשט והתגבר עד שהקב"ה אמר די. והכוונה שהעולם נהיה יותר ויותר מגושם כל זמן שהוא התפשט. ואם היה ממשיך להתפשט יותר לא היה מקום כלל לקדושה בעולם משום שהעולם היה נהפך למגושם לגמרי והסתר הפנים היה מוחלט. משום כך כשהגיע השבת אמר הקב"ה לעולמו די, שיופסק המצב של הוספת התגשמות העולם, וכך, על ידי השבת, ניתן אפשרות ומקום להארת פניו וקדושתו ית' בעולם החומרי.

רואים שזה היסוד של ענין השבת הוא שעל ידי התאפשר המציאות של קדושה בעולם החומרי ומשום כך זה השבח של יום השביעי ששבת הי"ת ממלאכתו של בריאת העולם החומרי ונתן אפשרות שיהיה הארת פניו ית' בעולם. ומה שכתוב "יום השביעי" ולא יום השבת הוא דוקא משום כך שאם היה ממשיך העולם להתפשט אז זה היה יום שביעי גרידה כמו יום ששי יום של חול מוחלט. מכאן מבינים אנו את ענין המנוחה של השבת שכתוב "וישבות ביום השביעי ... ויקדש אותו" שהמנוחה של הקב"ה ביום השביעי שאמר די להתפשטות החומר בעולם נתן אפשרות שיהיה קדושה בעולם החומרי.

ומשום כך נצטוונו גם אנחנו לנוח בשבת. שעם ישראל צריכים להפסיק מחיי החומר והגשם ולהיכנס לעולם רוחני של שבת קודש ולהבדל מהעולם הגשמי של ימות החול.

גלות יון נקרא במדרש "חושך" משום שהחשיכו את עיני ישראל בגזירותיהם. והיינו שרצו על ידי הגברת כח הסגידה לתרבות הגוף והדגשת הטבע החומרי בעולם להחשיך ולהסתיר את הארת פניו של הקב"ה בעולם. הדרך היחידה שיש בכוחו של עם ישראל להתגבר על החושך הזה הוא על ידי הארת פניו של הי"ת שבא מכח השבת. שרק מכח השבת שאמר הקב"ה די להתפשטות והתגברות החומריות והטבע בעולם יש בעם ישראל את האפשרות לדחות את החושך של יון. ולשם כך גזרו היונים בין היתר על השבת כידוע. שזה נוגד את כל השקפת עולמם של היונים שהטבע והחומריות מעל הכל.

לפי זה מובן מה שבחנוכה "חנו" שזה לשון מנוחה כמו מנוחת השבת. והיינו שנחו משלטון היונים שרצו להשליט את הטבע והחומריות בעולם וכמו שבשבת בראשית הקב"ה הפסיק את התפשטות החומר בשבת ועל ידי כך נוצר מצב של מנוחה בכדי להיבדל מהחומריות של העולם, כמו כן בחנוכה על ידי הניסים שעשה הקב"ה לחשמונאים הופסק התפשטות מלכות יון ותרבתם בתוך עם ישראל.

ומבואר שנס חנוכה יונק את כוחו מקדושת השבת שבו שבת א-ל מכל מלאכתו וכך נתן אפשרות של התגברות הקדושה של הי"ת בעולם. ולכן יתכן לומר כששבת וחנוכה נפגשים, הנקודה המרכזית של חנוכה מאירה ביתר שאת ועוז.

והנה עיקר המצוה בחנוכה הוא להלל ולהודות כפי שכתוב בגמ' שבת כ"ב שקבעו להלל והודיה. וענין זה אנו מקיימים על ידי אמירת הלל ועל הניסים. ואיתא בשפת אמת בביאור הפסוק "הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך", שהסיבה שאדם מתקשה להודות ולהלל לקב"ה הוא משום שהוא נמצא במסגר של חומריות וגשמיות, ועל ידי זה אינו משיג בבירור את גדלות ה' ואינו מודה לפניו כראוי. שהרי המלאכים שאומרים שירה תדיר לא משום שהם מצווים לעשות כן, אלא שיש להם השגה גבוהה מאד בקב"ה וממילא מרוב התפעלות הם פוצחים בשירה תדיר. אבל אדם שנימצא במסגר של חומריות אין לא את ההשגות הללו ומשום הכי מתקשה להודות ולהלל תדיר. ועל זה אנו ביקש דוד המלך ע"ה "הוציא ממסגר נפשי להודות את שמך".

אם כן דוקא בשבת חנוכה שיש הארת פניו של קדושת הי"ת בעולם יש יותר חובה להודות לקב"ה על הנס מכיון שיש הכרה יותר מוחשית בנס של חנוכה שהאיר את החושך של רצוה יון להשליט בעולם ועל ידי כך יותר קל לצאת ממסגר נפשנו להודות את שמך. ולכן אע"פ שבכל ימי החנוכה אם החסיר

על הניסים אינו חוזר אבל בשבת חנוכה שאז מתגבר ומתעצם היסוד והשורש של נס חנוכה לא יתכן שלא להזכיר נס חנוכה בתפילתנו ולהודות לקב"ה על כך.

ימים דחוכה

ביררו חכמינו והסמיכו שם וכינוי לזמן הגדול והנשגב ד'חנכה' את הכינוי 'ימים'.
כן הוא בלישנא דגמרא 'יומי דחנכה', וכן הוא בלשון התפילה 'וקבעו שמונת ימי חנוכה'. וראוי להתבונן למה סתמנוהו לחג החנוכה בשם 'ימים' ולא בשם 'חג' או 'מועד' כבימי זמני השמחה האחרים. ואת'ל דהוא לפי שאינו מדאורייתא אכתי יקשה למה אינו נקרא בשם עצמו 'חנכה' ותו לא מידי, וכבחה ה'פורים' שנקרא בשמו רק 'פורים', בסתמא.

הרב ישראל לאופר

הרב **עזריאל לאופר**: ראשית יש לציין שפורים ג"כ נקרא בשם 'ימי פורים' הן במגילת אסתר (ט, כח): 'יומי הפורים האלה לא יעברו', הן בגמרא מגילה (ה' ע"ב): 'יומי פוריא אינון דלא למספד בהון' והן ברמב"ם (הלכות מגילה וחנוכה פ"ב ה"ח): 'ימי הפורים לא יבטלו'. ואולי אפשר לומר שנקטינו לשון **ימים** בסוגיית חנוכה במסכת שבת לפי לישנא דמגילת תענית הפותחת במילים: "אילין יומיא דלא להתענא בהון..." וכפי שמובא בעוד ימים במגילת תענית: "יום תרועת מיטרא", "יום טוריינוס" וכן על זה הדרך. ומה שלא נקרא בשם "חג" זה מפני שאין בו קרבן חגיגה וכן כותב המלבי"ם (התורה והמצוה ויקרא כג לט ט'): קצא ואילת השחר פנ"ב כלל תקמה). אכן צריך ליישב לגבי ר"ה שאין בו חגיגה ואילו בתהלים (פא, ד) נכתב: "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו" ואכמ"ל.

הרב **אורי שחר**: גם פורים נקרא 'ימי הפורים'. וגם מועדים מהתורה נקראו בלשון 'יום טוב', בכמה מקומות בנ"ך ובחז"ל. ואדרבה, בפורים כתוב משה ויום טוב, ובחנוכה לא מצינו 'יום טוב', והביאור פשוט, כי אין חובת סעודה בחנוכה, ומ"מ יש דינים שנוהגים ביום כולו כגון איסור הספד ותענית, ולכן שפיר נקראו ימי חנוכה.

הרב **יצחק קדמוני**: בפשטות "חג" הוא מלשון "חגיגה", והיינו דווקא ברגלים, שהרי בהם מביאים קרבן חגיגה. ולכן חנוכה אינה נקראת אלא "ימי החנוכה". וכן הוא גם בפורים כמו שנאמר בסוף מגילת אסתר 'יומי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים'.

הרב **מרדכי דב אינדיג**: שמה בכדי להדגיש שכל יום ויום הוא נס בפני עצמו והיום השני לא נתקן בגלל הנס של היום הראשון אלא מפני הנס שהיה באותו היום וכן הלאה.

הרב **דוד אריה שלזינגר**: בחנוכה יש רק מצוות הדלקת נרות וכמובאר בשע"ת ר"ס תרע"ו, דהרי אין בו מצוה לעשות סעודה וכדומה כמבואר בסימן תרע"ו, ולכן רצו להדגיש ב"ימים" שיש מצוות הלל גם ביום ואינו רק חג בלילה.

הדלקה בשמן פחות מהשיעור

הנה הביאור הלכה ס"י תרע"ב (ד"ה כזה), כתב דמי שאין לו שמן בשיעור מספיק של חצי שעה ידליק בלא ברכה, וצ"ע שלכאורה עדיף שידליק קרוב לסוף הזמן של חצי שעה שאז יוכל לברך אם יש בו עד השלמת הזמן של חצי שעה כמו ש"המ"ב לעיל שם ס"ה דמי שאיחר הזמן קצת ידליק ויניח שמן קצת עד השיעור של הזמן, וצ"ב.

הרב מאיר רותן

הרב **אורי שחר**: מכיון שהגיע הזמן להדליק, אם מתעכב הרי הוא מבטל את דין פרסומי ניסא, ולכן ודאי שיש לו חיוב להדליק מיד אפילו אם יפסיד בזה ברכה. ואע"פ שבלא"ה לא ידלק חצי שעה, יש לו חיוב מיד בתחילת הזמן להדליק, מג' טעמים: א, שהגיע זמן המצוה. ב, אם לא ידליק מיד לא יאיר ניכר שמדליק עבור בני ר"ה. ג, מסתבר שיש יותר פרסומי ניסא בתחילת הזמן, כיון שהרגל כלה מן השוק בהדרגה.

הרב **אי"ש פרידלס**: במשנ"ב שם (ס' תרע"ב סק"ה) לא נתפרש להדיא שכשמדליק קרוב לסוף הזמן של חצי שעה שיכול לברך, אולם אף אי נימא שמברך בכה"ג, י"ל דהמשנ"ב מיירי כדכ' שם להדיא, באופן שמדליק כדין התלמוד, דהיינו על פתח ביתו מבחוץ, ובאופן זה אפשר לשיכול לברך אף אם מדליק סמוך לסוף הזמן של חצי שעה, ומשום דעדיין יש פרסומי ניסא לעוברים ושובים. משא"כ הביאור"ל שם [שמקורו בפמ"ג] מיירי באופן שמדליק בתוך ביתו, והפרסומי"ל הוא לב"ב בלבד, וע"ז כ' דאם יש לו שמן פחות מכשיעור חצי שעה לא יברך. ומשום דכשמדליק בביתו, לעולם צריך שיעור שמן חצי שעה. ומפורש הדבר להדיא בפמ"ג שם (סק"ב) ומקורו מהפרי חדש. עיי"ש. ובביאור החילוק ביניהם, עי' בס' מצות נר איש וביתו - חנוכה, שהאריך בזה.

הרב **דוד אריה שלזינגר**: כוונת הבה"ל הוא למנהיגיו שמדליקים בפנים ואז בעינין שיעור של חצי שעה כמבואר במ"ב, ולכן אפילו אם ידליק בסוף הזמן צריך דוקא כדי שיעור.

הרב **יצחק קדמוני**: הרי במ"ב (תרע"ב סק"ה) איתא דמי שאחר קצת הדלקת נ"ח, יניח פחות שמן, רק עד תום הזמן

י"ל דהרי הוסיף שם המ"ב ד"כל זה הוא לדין התלמוד... אבל האידנא דההיכר הוא רק לבני ביתו, לעולם בעי שיעור הידוע" - וא"כ אפשר דגם דבריו בביה"ל הם דווקא כשמדליק בתוך ביתו.

הנאה מנר חנוכה

יש לדון אם הדליק נרות חנוכה בנרות המפיצים ריח נעים, האם מותר להנות מריחם הטוב, וצדדי הספק הם, אם לדמות זאת לאתרוג של מצוה, שלמרות שהוקצה למצוה, מותר להריח בו. כדאיתא בשו"ע (ס' תרנ"ג א) ומשום שעיקרו עומד לאכילה, והוא הדין בניד"ד שעיקרו של הנר עומד להאיר, וממילא יהיה מותר להנות מריחו, ומאידך גיסא מצינו בר"ן (שבת ט. בדפי הרי"ף ד"ה הלכות) שכ' דהטעם שאסור להשתמש בנר חנוכה הוא מפני שעשאוה כמנורה של מקדש, שאין משתמשין בה כלל. עכ"ד. ולפי"ז אפשר דכל שימוש אסור ואפילו להריח. וצ"ע.

הרב אברהם ישעי' פרידליס

הרב **ש. ציון**: באילת השחר שבת כא ע"ב, כתב מרן זצוק"ל שבליעת השמן שבנר חנוכה אינו אסור בהנאה, דהאיסור הוא רק בהנאת ראייה, כיון שניתנו לראותן בלבד, ולא להשתמש ע"י ראייתן לצורך אחר כגון למנות מעות, עכ"ד. (ולפי"ז י"ל דמ"ש הר"ן שאין משתמשין בה כלל, היינו בתוך גדר זה של שימוש ראייה). וממילא כיון שהאיסור רק בהנאות של ראייה, מפורש שהנאת ריח מותרת.

הרב **יצחק קדמוני**: נחלקו בזה פוסקי זמננו. דבמשנ"ב מהדו' דרשו (ס' תרע"ג הע' 17) הביאו מהגר"ש וואזנר זצ"ל, ויבחסו"א הגר"נ קרליץ שליט"א, דס"ל דמותר להנות מהריח - דלא הוקצו אלא מהנאת האור ולא ממה שמעורב בתוכו [והיינו דווקא בהנאת הריח, אבל להנות מחום נרות חנוכה ס"ל דאסור - שם הע' 13]. אך דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א דאין היתר ליהנות מהריח, אא"כ אינו מכוון לכך, יעוי"ש.

הרב **מרדכי דב אינדיג**: לכאורה יהיה מותר להריח כיון שאין הריח מהנר עצמו אלא מחומר מסויים ששמים יחד עם הנר, ולא חשיב בכדי גוונא שנהנה מהנר.

הרב **דוד אריה שלזינגר**: יש לחדש כיון שאינו מריח מההשמן עצמו אלא מבושם שהוסיפו בו לכן הוא דבר חיצוני שזה לא בעי להדלקה ואין צורך לעשות בו זכר למקדש שלא ליהנות ממנו כלל, אכן לפי"ז אם מדליק בשמן אפרסמון שריחו נודף יהא אסור להריח.

הרב **השואל**: היה מקום לומר דמותר מפני דקול מראה וריח אין בהן משום מעילה. אולם הראני ידידי הרב צבי טורק שליט"א, דהתוס' (סוכה ג. ד"ה אשה) הביאו ירוש' דהיכא דאין בהן מעילה מותר להנות מן ההקדש, ולפי"ז א"ש. אולם התוס' עצמם פליגי וס"ל דאף שאין בהם מעילה. מ"מ איסורא מיהא איכא. עיי"ש. ויצויין כי שאלה זו שאל אמו"ר הרב אליעזר פרידלס שליט"א את הגאון **רבי אברהם יעקב זלזניק** זצ"ל, ר"י עץ חיים. והשיבו שמותר, מפני שדומה לאתרוג שאע"פ שהוקצה למצוה מותר להריח בו. (שו"ע תרנ"ג, א) משום שעיקרו עומד לאכילה. וכמו"כ בניד"ד שעיקרו של הנר עומד להאיר. עכ"ד. וכן דעת הגר"נ קרליץ שליט"א [הו"ד בגיליון 'נשיח בחוקיך'] וצ"ל דאף דכ' הר"ן דעשאוה כמנורה של מקדש שאין משתמשין בה כלל, מ"מ סו"ס הא לא הויא ממון הקדש. ולא לכולא מילתא משוינן להו. אולם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א השיב לי במכתב שראוי להזהר. אמנם יש לדון במה שדימה הגר"א זצ"ל את הנר המפיץ ריח לאתרוג, דיש לחלק ולומר דאף דאתרוג עיקרו אכן עומד לאכילה, אך בנר ריחני יתכן שייעודו העיקרי כולל את שני השימושים - להאיר ולהפיץ ריח, ולכן מחירו יקר יותר. ומ"מ י"ל דהדין אמת ומותר להנות מהריח מטעם דהוי הנאה הבאה לאדם ממילא, ואין זה בכלל שימוש האסור. וכעין שמצינו בשעה"צ, (תרע"ג י"א) דמותר לילך לאור נר חנוכה לראות שלא יכשל, וא"צ לעצום עיניו דלא מקרי תשמיש, ועדיין יש לדון ולחלק בין היכא דמריח ממילא ובדרך אגב דמותר, להיכא דמכוון להדיא להנות מהריח דאפשר שאסור.

(ראה עוד בגליון זה עמ' 13.)

נר חנוכה לפני נר שבת

ידוע מנהג הגר"ח זוננפלד במוצ"ש חנוכה, שמחמת הספק האם להקדים הדלקת הנרות להבדלה, הניח את החנוכה בפתח הבית וכשחזר מביה"כ לביתו פגע קודם בחנוכה לפני יין ההבדלה, וממילא הדליק קודם נרות חנוכה משום אין מעבירין על המצוות. והנה לענין הדלקת נרות חנוכה בער"ש כ' בשו"ע ר"ס תרע"ט שידליק נ"ח קודם נרות שבת, וכ' משנ"ב סק"א שכן הוא לכתחילה באיש דחיישי לשיטת הבה"ג שהמדליק נרות שבת מקבל שבת בהדלקה זו ואסור בעשיית מלאכה, אבל אם כבר הקדים והדליק נרות שבת יכול להדליק אח"כ נרות חנוכה, כיון שהלכה כדעת רוב הפוסקים שאינו מקבל שבת בהדלקה וממילא גם לא היה במחשבתו לקבל שבת, אמנם אשה שהדליקה נרות

שבת המנהג הוא ששנים מקבלות שבת בהדלקה ולא תדליק אח"כ נרות חנוכה רק תאמר לאחר ויברך ברכה ראשונה והיא תברך את השאר עכ"ל. ובאמת דעת הרשב"א (שו"ת ח"א סי' אלף ע"ג) שתדיר קודם וכיון שאין אנו מקבלים שבת בהדלקת האשה על כן תדליק האשה קודם נרות שבת ואח"כ ידליק הבעל נרות חנוכה.

ואכתי נר' להסתפק אם עדיף לסדר שכשמדליק נרות חנוכה בע"ש לא יהיו נרות שבת לפניו כדי שלא יצטרך להעביר על המצוות, וכעובדא דהגרי"ח הנ"ל. ואף שהדלקת נרות שבת האשה מדליקה והאיש מדליק נרות חנוכה, מכל מקום כיון ששניהם שייכים למצוות הדלקת נר שבת גם לאיש אין להעביר עליה. ומצינו כן ביזמא לג. שדישון מזבח הפנימי בכל יום קודם להטבת חמש נרות משום שאין מעבירין על המצוות כדי עייל להיכל במזבח פגע ברישא, ודישון מזבח הפנימי והטבת הנרות נעשים ע"י שני כהנים וכד' הרמב"ם פ"ו תמידין ומוספין ה"א נכנסין להיכל שני כהנים אחד בדשון מזבח הפנימי והשני שזכה בדשון המנורה, נמצא שלמרות שהם שני כהנים וכל אחד זכה בדבר בפנ"ע שייך בהם אין מעבירין על המצוות, וא"כ בנד"ד ג"כ יש לחוש לזה שלא להעביר על הדלקת נרות של שבת אף שהאשה מדליקה.

הרב צבי רותן

הרב אשר מאיר: בדברי הבה"ג מבואר דהאי טעמא דמדליק קודם נ"ח ואח"כ נר שבת כיון דמקבל השבת ע"י ההדלקה [ונחלקו הראשונים בדבריו אי בהדלקה תליא מילתא או בברכה] ומבואר דאי לאו האי טעמא הו"א דידליק קודם נר שבת ואח"כ נ"ח והטעם כתב הרמב"ן לפי דג נר שבת מצותו להדליק בערב שבת לצורך שבת וכמו שאר ההכנות לשבת וכגון בישול ואפיה וכיו"ב דהמצוה היא ביום ו', משא"כ נ"ח המצוה היא בלילה אלא דבשבת א"א להדליק בלילה על כן תיקנו להדליק מבע"י, ומ"מ עיקר המצוה היא בלילה. [ולכן מסקנת הרמב"ן לחלוק על הבה"ג לפי דלא ס"ל דמקבל השבת בהדלקת הנר]. והשתא בין לבה"ג ובין לרמב"ן אין מקום לומר "אין מעבירים על המצוות, דהא לבה"ג אין אפשרות להדליק קודם של שבת, ולרמב"ן כיון דמצות נ"ח שייך ללילה א"כ ודאי דג נר שבת דמצותו ביום ו' קודם. ובר מן דין כיון דאמרו חכמים (שבת כג:) ובלבד שלא יקדים וא"כ אין זמן מסוים לזמן ההדלקה ואין זה נחשב דהמצוה עומדת לפניו ומעביר עליה.

הרב צבי יוסף: מאחר ומדינא יש להדליק נר חנוכה לפני נר שבת, הרי שלא הגיע עדיין זמן ההדלקה דג נר שבת, וממילא לא שייך בזה העברה. ויש להוסיף עוד דלכא"ל לא נאמר כלל אין מעבירין בהדלקת נר שבת כל זמן שאינו רוצה לקבל שבת, דאל"כ וכי מפלג המנהג יתחייב להדליק כאשר עובר ע"י הנרות, אלא ודאי דכיון שההדלקה תלויה בקבלת שבת, הרי כל זמן שאינו יכול או אינו חפץ לקבל שבת, ל"ח דמטא זימניה וממילא אינה העברה על המצוה.

הרב אי"ש פרידלס: י"ל דכיון דאינו חפץ עתה להדליק נרות שבת, [מפני שצריך להקדים נ"ח] ל"ש כאן דינא דאין מעבירין. כמש"כ המשנ"ב (סי' כ"ה סק"ג) דהא דצריך להקדים תפילין לטלית, היכא דמונחים לפניו תחילה, הוא דוקא אם רוצה להניח עתה את התפילין. אבל אם אינו רוצה להניחם עתה, ל"ש בזה אין מעבירין על המצוות. עיי"ש. אלא דלפימ"ש מוח"ז הגאון רבי בנימין זילבר זצ"ל (בספרו 'בית ברוך' על הח"א כלל י"ג סק"ב) דאם ממתין מלהניח תפילין הנמצאים לפניו, מחמת שבעלמא צריך להתעטף קודם בטלית, אין זה נחשב כאינו רוצה להניח עתה, והוא העברה על המצוות. עכ"ל. וא"כ שוב הדק"ל. וי"ל דהנה כ' שם המשנ"ב (סק"ד) שאם התפילין בחדר שבו הוא נמצא, והטלית בחדר אחר, צריך להניח קודם התפילין, כדי שלא יעבור על המצוות, ואף שלא נטל עדיין את התפילין בידו. עכ"ל. ולפי"ז י"ל הכא, דכיון שהרגילות היא שנה"מ מדליקים מחוץ לבית [בפתח הבית או בחלון] ונרות שבת נמצאים בתוך הבית, א"כ לא יועיל שיסלק את נרות השבת מלפניו, דהא סו"ס קאי וקיימי בבית, ונ"ח מחוץ לבית, [ובד"כ המדליק גם נמצא בבית] ודמיא להנ"ל, שכ' המשנ"ב שיש להקדים התפילין שנמצא בחדר, לטלית שנמצא בחדר אחר. וא"כ גם הכא אכתי יצטרך להקדים נרות שבת משום אין מעבירין על המצוות, דהא הנרות שבת בבית, והנ"ח מחוץ לבית, ולא ארווחא מידי במה שיסלקם מלפניו.

הבהוב הפתילות

יש לעיין במי שלפני הדלקת נר חנוכה רצה להכין את הפתילות ולצורך זה הדליק וכיבה מיד, דלכא"ל לא יוכל אח"כ לברך על ההדלקה, כיון דק"ל הדלקה עושה מצוה וככתה אין זקוק לה, וכדין ספיה"ע שנפסק בשו"ע סי' תפ"ט שאם אמר את היום אינו מברך בספירה, [ומצוות אצ"כ לחומרא לגבי הברכה].

הרב ישעיהו דוד בוצ'קובסקי

הרב אלקנה גלעזר: נראה דנ"ח חלוק משאר מצוות שבכל מצוה מעשה המצוה קיים עכ"פ ולכן אף בלא כוונה יש מעשה. משא"כ נ"ח דמהות המצוה היא פרסומי ניסא, כלומר שגדר המצוה אינו במעשה 'הדלקת נר' אלא דוקא 'הדלקת נר חנוכה', והיינו שהנר הודלק לשם נר חנוכה.

הרב שי יעקבוביץ: כיוון שמדליק ודעתו מיד לכבותו, א"כ ברור שלא ידלק חצי שעה, והוא כמדליק במקום שהרוח וודאי תכבה (או כמדליק ואינו מניח שמן כשיעור חצי שעה וכדו'), דלא יצא, דמה לי אם יכבה מעצמו מה לי אם יכבה בגלל שמתכוון (בזמן ההדלקה הראשונה) לכבותו בעצמו מיד.

הרב דוד אריה שלזינגר: כיון דהדלקה עושה מצוה ובעינן שבעת הדלקה יהיה בו כדי שיעור כן בעינן שידליקו לשם חצי שעה וכיון שמכוין לכבותו מיד לא יצא ידי חובתו.

הרב אי"ש פרידלס: י"ל דהנה אף בנ"ח אם כיבה מיד במזיד, חייב לחזור ולהדליק. כדאיתא בשעה"צ (סי' תרע"ג ל"ב בשם הפמ"ג). הרי חזינן דכשכיבה נ"ח במזיד, זקוק לה. וכש"כ הכא דרך הבהוב את הנרות וכיבה, דזקוק לה. ואף דכשכיבה במזיד נ"ח אינו מברך שוב [כדאיתא שם], למרות שזקוק לה. י"ל דזהו מפני שהברכה הראשונה היה לה על מה לחול, דהיינו על ההדלקה הראשונה, קודם שכיבה. ודמיא להא דאיתא במשנ"ב (ס' תקפ"ה ס"ק ד) דאם נטלו השופר באמצע התקיעות, והביאו לו שופר אחר, אין צריך לברך. אלא דאכתי צ"ב אמאי לא נימא דלא יברך כשמדליק ומכבה ע"מ להכין את הפתילות, מפני שלענין ברכה מצוות אי"צ כונה. וכדק' בטוט"ד השואל.

והיה מקום לומר דלאו שם 'הדלקה' עלה, אלא הכנת הנרות הו"א. ודמיא לאחד שלומד איך לספור ספירת העומר, וספר קודם שברך תוכ"ד לימודו, וכי נימא דשם 'ספירה' אית ליה. אך ע"י בכך החיים (סי' תפ"ט סק"ט) שכ' דלחלום בליל ח' לספירה בשו"ע, ותוכ"ד לימודו אמר - היום ח' ימים שהם שבוע אחד ויום אחד, יש מחלוקת הפוסקים אם יצא יד"ח, ויחזור וימנה בלא ברכה. וא"כ שוב הדק"ל. **ונראה** ליישב, דהנה לגבי ספירת העומר כ' שם בשעה"צ (סי' תפ"ט, כח) דכל שלא הזכיר מנין השבועות בתשובתו לחברו, יכול לחזור ולספור בברכה, דמוכחא מילתא שמכוון שלא לצאת יד"ח. ועפי"ז י"ל ג"כ הכא דכשמכבה מיד את הנרות, מוכחא מילתא דאינו חפץ לצאת יד"ח נ"ח בהדלקה זו. כי בנ"ח אין עושים כן, ולכן שפיר יכול לברך אח"כ כשמדליק נ"ח.

בל תוסיף בריבוי נרות בחנוכה

יש להסתפק באדם שהדליק בחנוכה יותר נרות ממה שתקנו חז"ל או ביותר מקומות כגון בעוד חלונות ופתחים שיש בביתו באותו צד האם עובר על "בל תוסיף". ושורש השאלה בתמצית הוא בכמה אנפין: א. האם גם במצוה דרבנן שייך בל תוסיף. ב. האם גם בדבר שאינו אגוד שייך איסור בל תוסיף. ג. האם גם תקנת חז"ל איתנה בדוקא להדליק מס' נרות אלו. ונפק"מ באדם שידוע שלא יהיה באפשרותו להיות מן המהדרין מן המהדרין, האם בליל ראשון דחנוכה ידליק נר א' בדוקא או יוכל להדליק יותר שהרי אצלו אין אפשרות למוסיף והולך.

ומפשטות לשון השו"ע בסי' תרנ"א סט"ו משמע שפוסק ששייך איסור בל תוסיף גם באופן שאינו אגוד וגם בדברנן שהרי פוסק שלא יטול יותר מלולב א' ומשמע דמירי אף בשאר ימים דהוה מצוה דרבנן (אמנם עיקרו מהתורה שלא כנר חנוכה) וכן הוא בחינוך מצוה תנ"ד לענין מניח בראשו שני תפילין שעובר על איסור בל תוסיף ושם וודאי אינו אגוד ועיין ברמב"ם פ"ד מהלכות חנוכה שבאופן שהיו אנשי ביתו עשרה, בלילה הראשון מדליק י' נרות וכו' ולכאורה צריך להרחיק הנרות זה מזה שלא יראה כמוסיף וכדמשמע שם בהלכה ד', וי"ל ע"מ מ"מ עלינו לברר אם שייך בנר חנוכה דיני בל תוסיף ובאלו אופנים (שהרי בפורים המרבה במשל"מ ומתנות לאביונים הר"ז משובח). ועי' ברמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ט בראב"ד ונו"כ שם, וע"ע בפת"כ לפמ"ג ח"א בסופו.

הרב סיני פרלמוטר

הרב אי"ש פרידלס: בקובץ בנתיבות ההלכה - 'והגית' על חנוכה, הובא ששאלו את מורן הגר"ח קניבסקי שליט"א לגבי מי שהדליק בביתו פעמיים נר חנוכה, האם עובר בבל תוסיף. והשיב שאין בל תוסיף בדברנן. וכ"כ בחוט שני - חנוכה, עיי"ש.

הרב דוד אריה שלזינגר: י"ל כיון שיש כוונה דוקא במספר הנרות אם מוסיף עוד נר יש איסור משום בל תוסיף, ולא דמי למשלוח מנות דהתם היינו שיעור הפחות, ולפי זה יוצא דגם מי שמדליק נר פחות מן המספר עובר משום בל תגרע וצריך להדליק רק נר אחד, ואם מדליקין כמה בני אדם ביחד לא חוששין למראית עין בבל תוסיף.

כוונה שלא לצאת בנר בעה"ב

בשו"ת רעק"א תניינא סי' י"ג מבואר דמה שכל אחד מבני הבית מדליק ומברך, אף שההדלקה שלהם היא רק להידור. הוא דכיון שרצונם להיות מהמהדרין כוונתם שלא לצאת בהדלקת בעה"ב, וממילא מחוייבים מדינא ולכן מברכים, אבל הנרות שמוסיפים בכל יום אינם אלא להידור, וי"ל דלא תיקנו ע"ז ברכה. והנה ענין זה **שההידור להדליק נר לכל אחד ואחד מתקיים ע"י כוונתו שלא לצאת ידי חובתו בנר של בעה"ב**, צ"ב, דהא לא מצינו בפוסקים שהזהירו על ענין זה, שצריכים

מלחמתה של תורה

בני הבית לכוון שלא לצאת בשל בעה"ב, ופוק חזי מאי עמא דבר, דכמדומה שלא נהגו להקפיד לכוון ע"ז, ולכאורה לפי העולה מדברי הגרע"א יש לכוון זאת, ואם לא כיון ה"ז ברכה לבטלה. ובפשוטו היה נראה דאף לד' הגרע"א לא בעינן שיוכוון בפועל, אלא דכוונתו לומר שיש לנו אומדנא בדעתו שכוונתו שלא לצאת בנר של בעה"ב כדי להיות מהמהדרין, וממילא לא יצא י"ח, ושפיר הוא הדלקתו הדלקה של חיוב.

אלא שקשה דלפי"ז לכאן אם א' מבני הבית לא היה בדעתו להדליק בפנ"ע, וכגון שלא היה להם אלא נר אחד והיה בדעתו לצאת בשל בעה"ב, ואח"כ נזדמן לו נר, לא יוכל להדליק בברכה שהרי כבר יצא יד"ח. וכמו"כ להיפך, דאם בשעה שבעה"ב הדליק את נרו, היה בדעתו של א' מבני הבית להדליק בפנ"ע, מעתה נתחייב בזה חיוב גמור, ואם אין לו נר חייב לשאול על הפתחים או למכור כסותו. ולכאורה הם ב' דינים מחודשים שלא נזכרו בפוסקים. וצ"ע.

הרב אהרן חיים הופנר

הרב ש. ציון: מרן צוק"ל באילת השחר (שבת כא ע"ב) ציין שגר חנוכה היא המצוה היחידה שמברכים על הידור, וכתב דאע"פ שהגרע"א כתב שמכוננים שלא לצאת בהדלקת בעה"ב, מ"מ גם זה בעלמא אין לעשות כן כיון שגורם ברכה מיותרת, וכאן בנר חנוכה היא מצוה!

הרב א. י. מאיר: כבר חקרו בדין נר איש וביתו אם הוא שליחות במעשה ההדלקה, או דרק שיוצאים יד"ח בזה אבל אין ההדלקה מתייחסת לכ"א מבני הבית. ותליא במה שהסתפק השפ"א בשבת כא: (ד"ה ת"ר) אם חובת נ"ח הוא כמו מזוזה, או דהמצוה על כל אדם. ולפי הצד שהוא שליחות, אין חידוש כ"כ שהמהדרים צריכים להתכוון לא לצאת בהדלקת בעה"ב, דאדרבה דוקא כאשר יוצאים בהדלקתו אז צריכים להתכוון לכך שהוא שלוחם, אבל כאשר מתכננים להדליק בפנ"ע ליכא לשליחות מעיקרא, וזהו שכ' הגרע"א שכוונתם שלא לצאת בהדלקת בעה"ב.

הרב דוד אריה שלינגר: אכן לדעת רעק"א מי שכיוון מתחילה לצאת מבעה"ב לא יכול אח"כ להדליק בעצמו שאין מברכין על הידור, אולם יש שחולקים על חידושו דהא שאין מברכין על הידור היינו כיון שכבר בירך על העיקר אינו מברך שוב על הטפל, אבל אדם אחר יכול לברך על הידור שהוא מתקנת חז"ל, ואם היה דעתו שלא לצאת מבעה"ב ואח"כ אין לו נר י"ל דלכו"ע אינו מחויב לחזור על הפתחים, שהחיוב היה רק על כל בית, וכיון שבבית זה כבר הדליקו אף שהוא לא יצא בזה לא חייבוהו לחזור על הפתחים.

הרב אי"ש פרידליס: אה"נ שאם אחד מבני הבית לא היה בדעתו להדליק בפני עצמו, ויצא יד"ח מבעל הבית, לא יוכל אח"כ לברך. וכמבואר להדיא במשנ"ב (ס' תרע"ז סקט"ו) דעמש"כ שם הרמ"א, שאם הדליקו עליו בתוך ביתו, ורוצה להחמיר על עצמו, ולהדליק בפני עצמו, במקום אחר בו הוא נמצא, מדליק ומברך עליהם. כ' המשנ"ב דזה רק אם מכון במחשבתו קודם שעת ההדלקה שאינו רוצה לצאת בשל אשתו. ולכך לית כאן משום ברכה לבטלה. הא לא"ה אינו יכול לברך, דיצא יד"ח במה שהדליקו עליו בביתו. **ובמקרה שלא נתכוון לצאת** יד"ח מצות נ"ח מבעל הבית, י"ל דבאמת יש לדון בכה"ג אם חייבו את בני הבית לחזור על הפתחים. דהנה כ' המשנ"ב (ס' תרע"א סק"ג) דהא דמחוייב לחזור על הפתחים, הוא רק בשביל נר אחד, ולא עבור הידור. וכן אין הגבאים מחוייבים ליתן לו, כי אם עבור נר אחד. כדאיתא שם בביאור"ל (ד"ה ואפילו). ובזה יש להסתפק האם הא דא"צ לטרוח עבור הידור נאמר רק על בעה"ב, אולם כלפי בני הבית, שלא יצאו יד"ח בהדלקתו, ואצלם כעת הוי מעיקרא דדינא להדליק, שוב חייבים לחזור על הפתחים. או דנימא דאף הם פטורים לחזור על הפתחים, כי סו"ס ביחס לעיקרא דדינא שהוא נר איש וביתו, הדלקתם נחשבת להידור, וכלישנא דגמ' - והמהדרין נר לכל אחד, והמהדרין מן המהדרין וכו'. **ונראה** יותר דבכה"ג אינם חייבים לחזור על הפתחים. דהנה כ' המשנ"ב שם (סק"ו) דאם יש לו שמן בצמצום על כל השמונה ימים, ולחברו אין כלום, מוטב שידליק בכל לילה אחד, ויקיים את עיקרא דדינא, ויתן גם לחברו לקיים מצות נ"ח. ודוקא כשחברו אינו מבני ביתו, אבל אם הוא מבני ביתו, מוטב שיהיה הוא מהמהדרין. עכ"ד.

מצות הדלקת נר חנוכה

הרב אברהם יצחק פרנקל

גמ' שבת (דף כא ע"א) אמר רב הונא פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בחנוכה בין בשבת בין חול אמר רבא מאי טעמא דרב הונא "קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה ורב חסדא אמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת קסבר כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה ע"כ הגמ'.

יתכן דפליגי אם הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה שאם הדלקה עושה מצוה א"כ כבתה אין זקוק לה כיון שכבר קיים את המצוה במה שהדליק ואם הנחה עושה מצוה א"כ צריך להיות מונח כל זמן המצוה כיון שהנחה עושה מצוה א"כ צריך להיות דולק כל זמן השיעור של הנרות.

וזה הגמ' ושאלת (בע"ב) וכבתה אין זקוק לה ורמינהו מצוה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה לא דאי לא תדליק מדליק וא"ל לשיעורה: ע"כ הגמ'.

הגמ' מיישבת לפי מ"ד כבתה אין זקוק לה שלמ"ד כבתה זקוק לה סובר שהנחה עושה מצוה א"כ צריך להיות מונח כל זמן השיעור ולא מועיל להדליק אחרי שכבר עבר זמן מתחלת זמן ההדלקה אבל למ"ד הדלקה עושה מצוה הרי יש כאן הדלקה בתוך זמן ההדלקה.

וכן בתירוץ השני א"נ לשיעורה זה דוקא למ"ד הדלקה עושה מצוה שצריך שבהדלקה יהיה כשיעור של ההדלקה שלמ"ד הנחה עושה מצוה א"כ אין מצוה שיהיה בשעת ההדלקה שיעור של זמן ההדלקה אלא אפילו שאין שיעור בשמן ואח"כ הוסיף ג"כ יוצא יד"ח כיון שהיה מונח דולק זמן של שיעור ההדלקה.

רש"י (בע"א) ד"ה זקוק לה וז"ל לתקנה הלכך צריך לכתחלה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה עכ"ל. ולכאורה לשיטת רש"י למה לא אומר זקוק לה להדליקה ומה הפירוש לתקנה.

אלא הגמ' אומרת כבתה זקוק לה והגמ' לא אומרת כבתה מדליק לכן רש"י פירש זקוק לה לתקנה וכך הפירוש כמו שביארנו שלמ"ד כבתה זקוק לה סובר שהנחה עושה מצוה לכן זקוק לה שוב להדליק שידלק משך זמן השיעור דלמ"ד הדלקה עושה מצוה די בהדלקה ולא צריך להדליק שוב כשנכבה.

א"כ למ"ד הדלקה עושה מצוה בודאי שלכתחלה צריך לתקן יפה שידלק כל זמן ההדלקה כמו שהגמ' לקמן אומר א"נ לשיעורה שצריך שיהיה בנר שידלק שיעור של זמן ההדלקה. אבל למ"ד כבתה זקוק לה והיינו שסובר שהנחה עושה מצוה א"כ אין צריך שיהיה מתוקן אלא כשיכבה ידליק שוב.

לכן כ' רש"י זקוק לה לתקנה הלכך צריך לכתחלה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה. דסבר כיון שהנחה עושה מצוה א"כ האדם יסבור שדי בזה כשיכבה שאדליק שוב כיון שהעיקר שיהיה דולק ולא אצטרך לתקן וא"כ יהיה מכשול שיתכבה שוב ואז לא יצא יד"ח כיון שאם לא יתקנה יתכבה שוב לכן רש"י אומר זקוק לה לתקנה הלכך צריך לכתחלה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה כיון שהנחה עושה מצוה א"כ הוא יפשע לאמר שדי שאדליק ולא צריך לתקן ואז הנר יכבה שוב ולא יצא יד"ח כיון שלא ידלק שיעור זמן ההדלקה.

גמ' ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף ואמר עולא פליגי בה תרי אמוראי חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב"ה כנגד ימים הנכנסין.

ויש לדקדק שי"ל שב"ש סוברים הנחה עושה מצוה א"כ המצוה היא בשביל הרואים והרואים בשביל שידעו כמה ימים יש צריך כנגד ימים היוצאים שיום ראשון רואים שמונה והרואים יודעים שחנוכה זה שמונה ימים. ולמחרת יודעים שנשאר עוד שבע ימים.

ואילו לב"ה הדלקה עושה מצוה לכן בזה שמדליק יום אחד יודע שהגיע יום ראשון ולמחרת נכנס עוד יום, אומנם הרואים שרואים נר אחד לא יודעים שזה יום אחד מתוך שמונה ימים רק חושבים שחנוכה זה יום אחד.

והגמ' עוד אומרת וחד אמר טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל דמעלין בקדש ואין מורידין. ויש לבאר שב"ה סוברים שהדלקה עושה מצוה א"כ במעשה הדלקה מקיים המצוה לכן יש להוסיף כל יום עוד נר משום דמעלין בקדש שכל יום הוא עולה במצות ההדלקה.

אמנם לב"ש סוברים שהנחה עושה מצוה א"כ המצוה לא מעשה ההדלקה אלא שאחרים יראו את הנרות ולכן זה כנגד פרי החג שזה לא בשביל ישראל בשביל עצמם אלא לאחרני לאומות העולם ופוחת והולך הקרבת הקורבנות כך ג"כ נר חנוכה זה בשביל אחרים ולא לעצמו, לכן פוחת והולך כמו פרי החג.

והגמ' עוד אומרת אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כב"ש ואחד עשה כב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין.

ולכאורה מה הגמ' באה להוסיף על המחלוקת בין ב"ש וב"ה. ועוד הרי ההלכה כב"ה ואין כאן אחד סובר כב"ש. ועוד למה אחד עשה כב"ש ואחד עשה כדברי ב"ה למה אצל כב"ש לא כתוב כדברי.

אלא כתוב שאחד עשה כב"ש שזה כנגד פרי החג ולא משום שסובר כב"ש אלא משום שהטעם של ב"ש נראה לו יותר אומנם כדברי ב"ה כתוב אחד עשה כדברי ב"ה שמעלין בקדש והטעם שעשה כדברי ב"ה כיון שסובר שההלכה כדברי ב"ה ולכן כתוב כדברי ב"ה ולא משום שסובר שמסתבר הטעם של ב"ה אלא כיון שסובר שההלכה כדברי ב"ה.

הזמן דכלה רגל מן השוק

הרב יצחק רפאל אטלן

הריטב"א מפרש דעד דכליא רגלא דתרמודאי בכל מקום הדבר הוא כפי מה שהוא, והמנהג הפשוט ששיעורו כל זמן שחגונות המוכרים שמן וכיוצא בהם פתוחות, ע"ש. ובשם הגר"ז מביאים לדייק דזהו מה שכתב הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ד הל' ה') דזמן זה הוא כמו חצי שעה או יתר, דאז יתר הוא לכל מקום כמנהג מקומו מתי לא נמצאים רבים בחוץ. [ועיין בדרך אמונה (הל' שמיטה ויובל פ"ג ה"ג בביאורו) ד"ה או יתר] מש"כ בעיקר דיוק זה בדברי הרמב"ם.

אולם הרי"ף כתב דהוא כמו חצי שעה וכן העתיק הרא"ש (סוף סי' ג') וכן כתב בספר המאורות (כאן) וכ"כ הצרור החיים (הדר הז' סי' ג') וכן כתב השו"ע (סי' תרע"ב סעי' ב'), ובאורחות חיים וכל בו כותבים כמו חצי שעה או יותר מעט, והטור (שם) כותב שמתעכבים עד חצי שעה וכ"כ המאירי (כאן). ושמעתיה מהגר"ק שליט"א דלא מסתבר שבכל המקומות היתה אותה מציאות דלאחר חצי שעה כבר לא היו מצויים הרבים ברה"ר, ועוד דלחלק מן הראשונים הזמן הוא בשקיעה ולחלק הזמן הוא בצאת הכוכבים ואפ"ה כולם כתבו אותו שיעור, ובע"כ דהכי קים להו דחז"ל קבעו הזמן שהיה בו פרסום הנס בזמנם ושהזמן הזה הוא כמעט חצי שעה, אלא דחצי שעה אינו זמן מדויק ממש ולכן כתבו רק דהוא כמו חצי שעה או יותר מעט, וכן אפ"ל גם בדעת הרמב"ם.

ומצאתי בסדר זמנים להגר"א חבר (בהתחלה אות י"ד) דמביא שהמנחת כהן הוכיח כדעת ר"ת דמשמשקע החמה היינו השקיעה שניה מהא דכתבו הרי"ף והרמב"ם שתכלה רגל מן השוק הוא לאחר חצי שעה ואי מיירי בתחילת השקיעה עדיין יש שיעור יותר משעה עד הלילה, והגר"י חבר משיג עליו וז"ל דמי הגיד לו שבזמן חכמי התלמוד שתקנו שיעור זה היה דרכם של בני אדם לילך בשוק עד שהוא לילה גמורה וכ"כ עכ"ל, ע"ש שמוכח מהש"ס דלא היה דרכם בכך, ומבואר דפשיטא ליה דקבעו שיעור זה בזמן התלמוד ושבו אין שיעור זה משתנה גם אם המציאות השתנה.

חיוב קטן בנר חנוכה

הרב פנחס צ. כהן לוי

פסק המחבר (סי' תרע"ז ס"ב) "קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק", וכ' המג"א (סק"ח) "אפשר דמיירי שיש לו בית כמו שכתב ר"ס תרע"א, ואפשר דאפילו לדידן שכל אחד מדליק קטנים פטורים וכן מוכח בשלטי הגיבורים עיי"ש עכ"ל, ובאר המחצה"ש שהוקשה למג"א שדברי השו"ע סותרים למה שפסק לעיל (תרע"א ס"ב) דאפילו אם רבים בני הבית אין מדליקין כל בני הבית, רק המדליק מוסיף והולך, ואיך כתב כאן המחבר דהקטן צריך להדליק. ולכן פירש דכאן מיירי שיש לו בית בפנ"ע ולכן מחוייב. ובמה שהוסיף המג"א ואפשר דאפילו לדידן שכל אחד מדליק קטנים פטורים, פירש במחצה"ש דהטעם משום דאין חיוב לחנך הקטנים להידור מצוה, ובמה שסיים המג"א וכן מוכח בש"ג, פירש המחצה"ש דכוונתו למה שכתב השלטי גיבורים בשבת בהל' חנוכה בשם ריא"ז וז"ל "מצות נרות חנוכה איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד בין אנשים ובין נשים, אבל על הקטנים שאין מחוייבים נראה בעיני שאינו מדליק" (בסי' כ) ולכן מדובר כאן שהגיע לחינוך דאל"כ פשיטא שפטורים, וכן פסק המשנ"ב (בסי' תרע"ז סק"ג) "דדעת הש"ג והמאירי דאפילו לדידן א"צ לחנך הקטן להדליק בפנ"ע אם לא שיש לו בית בפני עצמו".

ולכא' יש לתמוה על המחצה"ש והמשנ"ב שהביאו ראייה מדברי הרי"א, הרי הרי"א כתב לדעת הרמב"ם שרק אחד מדליק לפי מנין בני הבית ועל זה כתב שעל הקטנים שאין מחוייבים אינו מדליק נר, אבל לדידן שכל אחד מבני הבית מדליק, אין ראייה דאין לחנך את הקטן להדליק ואין הוכיחו מדעת הרי"א לדידן. והנראה לבאר בעז"ה שאם היה חיוב חינוך בהידור, גם לדעת הרמב"ם היה צריך להדליק גם על הקטנים שהרי הם בני חיובא, וא"כ יש ראייה מדברי הרי"א שסובר שאין חיוב חינוך בהידור, ולכן לדידן אין לחנך את הקטן.

אבל צ"ב שבשלטי הגבורים בברכות (א: מדפי הרי"ף) כתב בשם הרי"א וז"ל "ונראה בעיני שכל מצוה שחיובו מדברי סופרים קטן שהגיע לחינוך מוציא בה הרבים ידי חובתו וכן בהל' ובמגילה וכן "בנר חנוכה" והביאו הכנה"ג (בסי' תרע"ז הגב"י כ"ט). מבואר שדעת הרי"א דקטן שהגיע לחינוך מוציא בנ"ח, ולכא' מה שכתב הרי"א בשבת דקטנים אין מחויבים, מדובר בקטן שלא הגיע לחינוך, ולא כדעת המחצה"ש והמשנ"ב וצ"ב. וגם מה שכתב המחצה"ש שמדובר בקטן שהגיע לחינוך דאל"כ פשיטא, לכא' אינו ראייה, כיון שהרי"א דיבר לשיטת הרמב"ם שרק אחד מדליק לפי מנין בני הבית, היינו חושבים שידליק גם לפי מנין בניו הקטנים שלא הגיעו לחינוך, שהרי אין פירושו שהוא מדליק במקומו ומוציא אותם ידי חובתם, אלא כך תקנת חכמים במצות נר חנוכה שהמהדרין מדליקים לפי מנין בני הבית, וא"כ צ"ב מה כוונת המג"א במה שסיים שכן מוכח בשלטי הגיבורים.

ההדלקה בערב שבת חנוכה

הרב אורי שחר

כתב באגרות משה שיש להסמיך נרות חנוכה לנרות שבת (והובא בדרשו, ללא דעות נוספות) ע"כ והביאור בזה לכ' זמן ההדלקה בערב שבת לכתחילה הוא לפני שמקבל שבת, שהרי כל ההיתר להדליק קודם לכן הוא מפני שצריך לקבל שבת.

ונמצא לפי זה שהמדליק נרות חנוכה ואח"כ עדיין עושה מלאכה, לא הדליק בזמן הלכתחילה, ויסוד דברי האגרות משה הנ"ל מוכח בפסוקים שדנו האם להקדים נר שבת מדין תדיר הרי שיש להסמיכם.

אלא שהוקשה לי ממה שהזהירו הפוסקים להקדים תפילת מנחה בערב שבת חניכה, ולא מטעם הנ"ל אלא מטעם אחר, ואמר לי חכם אחד שליט"א דלא קשיא שהרי יכול לפרוש ממלאכות וכיון שרוצה לפרוש ממלאכות מחויב כעת להדליק נר חנוכה וזה זמנו לכתחילה, אבל יכול להתפלל מנחה, (אלא שמטעם אחר יש להקדים מנחה לנרות חנוכה וכמבואר בפוסקים) תבנא לדינא שמי שמדליק נרות חנוכה ואח"כ עושה מלאכה (אפי' כהברשת כובע) לא הדליק בזמן דלכתחילה, וברור שלדינא כל אחד ישאל לרבו או יפסוק לעצמו אם הוא בר הכי, ולא כתבתי לא להלכה ולא למעשה אלא להאיר את החנוכה ואת השבת ואת עיני הלומדים שליט"א באור התורה הקדושה.

העליה המובחרת בר"ח שבת

הרב שלום חיים ברקלי

בס' בן איש חי (ש"ב ויקרא אות כ') כתב: מצוה להשתדל לעלות לס"ת בראש חודש, והמשלים [א"ה העולה הרביעי] הוא יותר משובח, עכ"ל, והובא בכה"ח (סי' תכ"ג סק"ח). ויל"ע בטעם הדבר דהמשלים הוא יותר משובח, האם משום דעליה זו מיוחדת לר"ח ובה ניכר ההוספה יותר משאר ימי החול וזהו חשיבותה, או משום שבעליה זאת קורין פסוקי המוסף דר"ח והם עיקר ענינו של יום.

ובס' מעשה רב להגר"א (אות קנ"ד) איתא: בר"ח הוא עצמו עולה לרביעי, ע"כ, וביאר שם הגר"ה הלוי: מפני שהוא עיקר ההוספה על ימות החול, וגם שם מדבר מענין ר"ח, ע"כ, הרי שנקט ב' הטעמים הנ"ל.

ומעתה יל"ע בר"ח טבת שהעולה השלישי קורא ובראשי חדשיכם והרביעי בפרשת הנשיאים - איזוהי העליה המובחרת, האם העליה השלישית שקורין בה מוספי היום או העליה הרביעית שבה ניכר ההוספה על ימות החול.

ולכא' יש לפשוט הספק מהנהגת הגר"א בימים טובים, שכן איתא במעשה רב (אות קס"ה): ביו"ט עולה לחמישי, ואם א"א לכיון לקרות לחמישי הפסוקים המדברים בענינו של אותו יום - עולה בפסוקים המדברים בענינו של יום, ע"כ, ומבואר שלכתחילה יש לחזור אחר ב' המעלות, היינו העליה הנוספת לאותו היום וגם העוסקת בענינו של יום, אלא שאם א"א לקיים שניהם - עדיף בענינו של יום אע"פ שאין זה העליה הנוספת לאותו היום.

אשר לפי' בענינו בר"ח טבת יש להעדיף לכא' את העליה השלישית העוסקת בענינו של יום מאשר את העליה הרביעית הנוספת לאותו יום.

שוב התבוננתי לדון שהרי העליה הרביעית ג"כ עוסקת בענינו של יום דחנוכה, וכדביארו הטור והלבוש (ריש סי' תרפ"ד) וז"ל: והטעם שקורין בנשיאים מפני שיש קבלה בידינו שנשלם מלאכת המשכן בכ"ה בכסליו, ונס של חנוכה נמי שהיה ג"כ באותו היום הוא כמו חנוכת המקדש מחדש לאחר שננטמא בימי יוונים דומין להדדי והו"ל מעין המאורע, עכ"ל ע"ש, וידועים גם דברי הרמב"ן ריש פ' בהעלותך ע"ש, וא"כ אולי נאמר שיש בעליה הרביעית את ב' המעלות הנזכרות - תוספת משאר ימי החול וענינו של יום.

אולם מאידך י"ל כיון שסו"ס פרשת הנשיאים אינה ממש מענינו של יום ורק רומזים להם, ועוד דר"ח מה"ת וחנוכה מדרבנן, אכתי יש להעדיף את העליה השלישית דר"ח.

שו"ר בהערות הגר"ש דבליצקי שליט"א "זה השולחן" לסידור הגר"א בנגלה ובנסתר (הע' 205) וז"ל: ומסתברא דבר"ח טבת היה עולה [הגר"א] לשלישי ולא לרביעי, כיון דאז שניהם קוראים מענין היום, השלישי מר"ח והרביעי משל חנוכה, א"כ מסתברא דר"ח עדיף דסו"ס איתא בגמ' (מגילה כט:): דאין משגיחין בשל חנוכה - והיינו אם גמרו הקוראים בשל ר"ח (א"ה, עי' סי' תרפ"ד ס"ג) - א"כ קריאת חנוכה קלישא חיובה אז משל ר"ח, ע"כ [הנה השווה ענינו של יום דר"ח לחנוכה, ומ"מ העדיף של ר"ח משום דאין משגיחין בשל חנוכה וכן לא הזכיר מעלת ההוספה על שאר ימי החול, ועוד העיר לי כעת חכ"א דיל"ע עוד בעליה הרביעית מצד פרסומי ניסא] וצ"ע.

ובשנת תשע"ה נדפס לוח שנה עתים לבניה שיל"ע ע"י "ועד הבוגרים" - ישיבת חברון" ובראשו הליכות והנהגות שנהגו בישיה"ק לדורותיה, ומצאתי כתוב שם (במנהגי חנוכה): בר"ח טבת נחלקו ראשי הישיבה מה העליה החשובה, הקרובות (שלישי) או עלית היום (רביעי), ע"כ.

תגובות

לגליון תנ"ט - יום הלידה

במאמרו המופלא של הרב חי"ל אויערבאך שליט"א, הביא מש"כ בסידור היעב"ץ על לוי דכמדומה שיום לידתו הוא גם יום מיתתו, עפ"י הכלל שהקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים, והנה בלוח "דבר בעתו" (ט' אלול) נקט עפ"י דבריו שכל השבטים נפטרו ביום שנולדו, והלך בעקבותיו הלוח המפורסם "עתים לבינה" שבכל תאריך לידתו של א' מהשבטים ציין שהוא גם יום פטירתו, [ראה לדוגמא בט"ז ניסן "נולד ונפטר לוי בן יעקב", ובכ"א טבת "נולד ונפטר שמעון בן יעקב", וכן בשאר השבטים], ויש להעיר דהסידור יעב"ץ לא קבע בזה דברים ברורים, ובכל שאר השבטים לא הדגיש כן, ורק נקט בסתמא בכל תאריך: "נולד פלוני, ומת כך וכך שנים" [כגון בח"ב עמ' קס"א], וכוונתו רק לציין שמת בן כך וכך שנים ולא שמת באותו יום שנולד ג'כ, וכן מוכח בילקוט שמעוני ריש פרשת שמות שהוא מקור התאריכים של לידת השבטים, כגון: "ראובן נולד בי"ד כסליו, מת בן קנ"ה שנים", "שמעון נולד בכ"ח בטבת ומת בן ק"כ שנה", "לוי נולד בי"ז בניסן ומת בן קל"ז שנים" עכ"ל, וכן הוא בכל שאר השבטים, הרי שהנוסח שמת בן כך וכך שנים אינו שייך ליום הלידה, [ואגב יש להעיר מ"ט השמיט היעב"ץ מנין שנותיו של לוי בשונה משאר שבטים], מלבד זאת יש להעיר דאולי כוונת היעב"ץ רק על שבט לוי וזאת עפ"י המבואר בגליון הש"ס שבת דף נ"ה ע"ב בשם הזה"ק שלי הוא א' מתוך ג' שמותו בעטיו של נחש.

הרב משה צבי רודמן

דבר מה שהביא הרב חיים יהודה לייב אויערבאך מדברי מרן החזו"א שהכלל שהקב"ה ממלא שנותיו של צדיק אי"ז אלא באלו הצדיקים שאמרו חכמים בפירוש, ולפי"ז תירץ הא דמצינו אצל הרבה צדיקים דמתו לא באותו יום שנולדו, יש לציין מה שראיתי מובא ממרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן צ"ל על פטירת מרן החזו"א עצמו, דהנה החזו"א נולד בי"א חשוון תרל"ט ונפטר בי"ד חשוון תשי"ד, והיינו ד' ימים לאחר זמן לידתו, ובעלון כאיל תערוג (גליון 118 שנה ג' פרשת לך לך שנת תשע"ו) מובא כן, 'החזו"א נפטר ארבעה ימים לאחר יום הולדתו, והגרי"ז [בעת שבא לנחם] אמר על זה שבעצם היה צריך למות ביום לידתו, ומשמים הוסיפו לו עוד ארבעה ימים, והסביר רבינו שאין נראה שאפשר לומר כך כל פעם שאדם נפטר גם כאשר נפטר לאחר חצי שנה, והקב"ה הוסיף לו, דדווקא ארבעה ימים כמו שצריך בדיקה בקרבן ארבעה ימים, ממילא ארבע ימים מישך שייכי אהדדי'.

הרב יצחק רובין

הרבנים הכותבים דנו במשמעות יום הולדת. ובנותן טעם לציין את דברי המדרש שהובא במ"ב הלכות חנוכה סימן תר"ע סק"ז דמלאכת המשכן נגמר בכ"ד כסלו אלא שהמתין הקב"ה בהקמת המשכן עד ניסן שנולד בו יצחק משמע בפשטות דברי המדרש שיש משמעות לתאריך הלידה של צדיק, (ויל"ע מה המיוחד בתאריך ובחודש שנולד בו יצחק שבו הוקם המשכן יותר משאר צדיקים).

הרב סיני פרלמוטר

נושאי הגליונות הקרובים בס"ד

ויגש - משנת אילת השחר

ויחי - מלאכת מלבן (מט,יא)

שמות - מעשה ע"י שם (ב,יב)

וארא - הכרת הטוב (ז,יט)

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא וטל'

בדוא"ל: gal2@okmail.co.il

עד יום שלישי בערב

בכת"י, עד יום א' בתיבה שע"י אוצה"ס בית יוסף, בצירוף הוצ' הקלדה [10 ש' לעמוד]

להנצחות
ופרוסום בגליון:
052-7678393

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות
בכל ערש"ק, יש לשלוח בקשה לכתובת:
gal2@okmail.co.il

דרושים חברותות לזמן חורף:

נושא	מקום	שעה	טלפון
גמ'	פתוח	9:30-13	052-7693513
ישיבתי - עיון בהספק	אזור אוה"ח		08-9797430
גמ'	מודיעין	9:30-12:30	054-8462992
פתוח	ברכפלד	3 D	052-7640203
ארבעה אבות	נאות שמחה	4-7	054-8468589
גמ' עיון	בית תפילה	5-6:30	054-8454140
שו"ע	חניכי הישי' כיכר פלוק	4-7	050-4131204
דף היומי	היכל יצחק	כשעה בין 4:30-8:30	052-7694564
גמ'	פתוח	4-6	054-8593364
טוש"ע חזרה	בית תפילה	שעה	058-3241955
גמ' נדרים/שבועות	פתוח		052-7122518
ש"ס משניות	קמ"ח		08-9741548
קנין הלכה	פתוח	7:30-10:30	052-766995
קנין הלכה - שבת	זכרון מאיר	9:30-11	053-3141790
דף היומי	פתוח		052-7638468
קנין הלכה	פתוח	7:30-10:30	052-7665995
פתוח	פתוח	7:30-8:30 פעם בשב'	054-8456965
גמ'	תחילת נתיב"ס	10	050-4119613
טהרות	קמ"ח		052-7120693

לקביעת חברותא התקשר עכשיו: 0533-15-46-95 והשאר הודעתך

לעילוי נשמות

הרבנית מינה בת הג"ר מרדכי שמואל
אידלשטיין ע"ה
נלב"ע ב' טבת

בשבוע הבא (פרשת ויגש)

יוקדש הגליון

לעיונים בתורתו ובדרכו
של רבינו האילת השחר זצוק"ל

מאמרים לפי כללי הגליון
יתקבלו עד יום שלישי בלילה

לתרומות בכרטיס אשראי
במכשיר "נדרים פלוס"

בספריית בית יוסף וכן בכל המכשירים
בתפריט קופות נוספות: עומקא דפרשה
או בטלפון: 03-76-3-0585 "נדרים פון" שלוחה 74 [ע"ד]